

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Rigorózní práce

Nová studená válka: analýza výroků Donalda Trumpa a Baracka Obamy
vůči Ruské federaci

Tereza Doubková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Rigorózní práce

Nová studená válka: analýza výroků Donalda Trumpa a Baracka Obamy
vůči Ruské federaci

Tereza Doubková

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, září 2020

OBSAH

1	AUTOREFERÁT RIGORÓZNÍ PRÁCE	
2	ÚVOD	1
3	NOVÁ STUDENÁ VÁLKA	8
3.1	STUDENÁ VÁLKA VERSUS NOVÁ STUDENÁ VÁLKA	17
3.1.1	Ideologie a polarita	18
3.1.2	Zástupné konflikty, krize a zpravodajské služby	21
3.1.3	Vojenská síla a závody ve zbrojení	27
3.1.4	Ekonomika	33
3.1.5	Finální konceptualizace NSV	37
3.2	PROJEVY NSV BĚHEM ZKOUMANÝCH PREZIDENTSTVÍ	41
3.2.1	Barack Obama	43
3.2.1.1	Příklady z praxe mezinárodních vztahů	45
3.2.2	Donald Trump	51
3.2.2.1	Příklady z praxe mezinárodních vztahů	53
4	ANALÝZA VÝROKŮ	62
4.1	CHARAKTERISTIKA EMPIRICKÉHO KORPUSU	62
4.2	POSTUP ANALÝZY DAT	66
4.3	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ANALÝZY	72
4.3.1	Barack Obama	72
4.3.2	Donald Trump	76
4.3.3	Srovnání	81
5	AMERICKO-RUSKÉ VZTAHY PODLE KULTUR ANARCHIE	88
5.1	WENDTOVY KULTURY ANARCHIE	88
5.2	APLIKACE TEORIE	91
6	ZÁVĚR	96
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	101
8	RESUMÉ	125

1 Autoreferát rigorózní práce

Tato práce pojednává o fenoménu nové studené války. Cílem textu je potvrdit či vyvrátit existenci konfliktu v současném mezinárodním systému, který by se novou studenou válkou (dále jen NSV) dal nazvat. Práce tento předpoklad potvrzuje a stanovuje definice podmínek existence NSV jakožto fenoménu, čehož využívá pro hodnocení politiky vybraných aktérů. V této práci jsou těmito aktéry prezidenti USA, konkrétně Barack Obama a Donald Trump, přičemž v textu je věnována kapitola také politikám těchto státníků a praktickým projevům NSV v zahraniční politice v době jejich mandátu. Výzkumná perspektiva je tak záměrně zúžena pouze na praktiky a postavení USA vůči RF.¹ Na problematiku je nahlíženo prismatem sociálního konstruktivismu, přičemž kompletní výsledky a poznatky vzešlé z analýzy jsou ve vlastní kapitole konfrontovány s Wendtovým konceptem teorie anarchie.²

Za hlavní důvod vzniku konfliktu tato práce pokládá neslučitelnost geopolitických cílů³ aktérů a historicky zakořeněnou svárliivost a antagoničnost. Postupné zhoršování vzájemných vztahů postupně vyústilo v události na Ukrajině v roce 2014, které tato práce považuje za první projev novo-studenoválečného konfliktu. Toto tvrzení je podpořeno jak výsledky výrokové analýzy, tak zkoumáním oficiálních vládních dokumentů a reálných politických kroků podniknutých ze strany amerických administrativ. Rok 2014 je signifikantní zejména proto, že tomuto roku předcházející incidenty, které, byť byly Západem charakterizovány jako agresivní a výbojně, si nezískaly žádnou politickou odezvu. Od tohoto roku navíc můžeme pozorovat zvýšení ruských výdajů na zbrojení,

¹ Analýza výroků ruské strany by v tomto případě byla kvůli zásadním diskurzivním odlišnostem v sociálním kontextu bezpředmětná a data by byla nekomparovatelná.

² Výsledky jsou aplikovány na Wendtovu tabulku vícenásobné realizace mezinárodní kultury s důrazem na nuance v rámci stupňů internalizace.

³ Tendence Ruské federace nastolit v mezinárodním systému multipolaritu a stát se jedním z jejích pólů, versus snahy Spojených států udržet si v současném (uni)multipolárním systému co nejdéle svou převahu.

zvýšené ruské snahy o šíření vlivu v jiných regionech světa, rostoucí objem spolupráce s Čínou a častější střety obou států (např. v Sýrii, Íránu, Venezuele, Libyi) atp. NSV je soubojem *status quo* mocnosti a mocnosti revizionistické s neslučitelnými geopolitickými cíli a ideologiemi za nimi stojícími. Intenzita i teritoriální rozsáhlost konfliktů lze vysvětlit tím, že se nacházíme pouze v počátcích soupeření. Možné je i to, že se mezinárodní systém změnil natolik, že soupeření, které známe z historie je v dnešních podmínkách již nereálné.

Analýza výroků je postavena především na dichotomii pozitivní– negativní, přičemž kódy jsou dále škálované a členěné do skupin podle svého tematického zaměření pro snadnější pochopení širších souvislostí. Analýza se vztahuje na druhé funkční období Baracka Obamy a funkční období Donalda Trumpa do srpna 2020, přičemž čerpá z veřejných projevů obou prezidentů publikovaných na stránkách Bílého domu. Toto časové vymezení přímo souvisí s časovým vymezením konfliktu, viz níže. Jako významný ukazatel zkoumání vztahů analýze slouží oficiální projevy, proslovy a stanoviska obou prezidentů, přičemž jejich rozbor je proveden kombinací kvalitativní a kvantitativní obsahové analýzy. Výroková analýza zkoumá zejména to, jak se rétorika státníků měnila v čase s ohledem na zásadní vládní dokumenty a události mezinárodního dění. Soustředí se také na porovnání výroků a stanovisek obou prezidentů k jednotlivým subtémům, která jsou v práci zastoupená subkódy. Text přichází se zjištěními, že Donald Trump ve svých výrocích zastává mnohem častěji pozitivní či neutrální pozici, než je tomu u Baracka Obamy, který s řadou problematik otevřeně vyjadřuje nesouhlas. Tento Trumpův postup by se dal popsat jako politika resetu 2.0, jakási adaptace Obamova neúspěšného resetu. Tento koncept blízce souvisí s Trumpovou politikou *principled realism*, v rámci které odmítá vůdcovskou roli USA ve světě a také přílišné zapojování USA do konfliktů mimo své teritorium. Tato politika je, zdá se, s ruskými cíli více kompatibilní, než byly politiky Obamovy. Reálné kroky Trumpovy administrativy však takovým závěrům příliš nedopovídají. Strategie a politiky jsou mnohem více agresivní a nebojí se Rusko nazývat hrozbou. Zároveň lze během Trumpova prezidentství pozorovat nárůst sporných témat.

Téma práce je v médiích i akademických kruzích stále více debatováno a postoupená práce přichází s konceptualizací fenoménu a se zmapováním jeho vzniku a vývoje, společně s definováním jeho základních znaků. Mezi takové příznačné charakteristiky patří zejména otázka kybernetické bezpečnosti, moderní provázanost ekonomik, která do značné míry ovlivňuje průběh konfliktu nebo proměna charakteru (ozbrojených) konfliktů obecně. Mimo teoretická východiska pro případné navazující výzkumy práce přichází i s projevy zkoumaného fenoménu v zahraničněpolitické praxi.

Předkládaná práce je revidovanou a doplněnou verzí diplomové práce nesoucí stejný název. V této rozšířené verzi jsou zohledněny události spojené s pandemií COVID-19 v souvislosti s jejími ekonomickými i politickými dopady. Zahrnuje nové skutečnosti ve věci amerických voleb, stejně jako zahraničněpolitického vývoje a událostí roku 2020. Vybrané události uvedené již v původní verzi tato práce rozvádí do větších podrobností a dává do širších souvislostí. Také výroková analýza je doplněna o rok 2020, která v původní verzi zahrnovala pouze leden 2020, přičemž data za tento rok nebyla graficky prezentovatelná kvůli jejich nedostatku.

2 Úvod

Nová studená válka je velmi rozporuplným a zatím neustáleným termínem. Jsou jím označovány současné napjaté vztahy mezi Spojenými státy, potažmo NATO, a Ruskou federací, ovšem mnohdy rovněž mezi USA a Čínou. Kvůli nejasnostem v konceptualizaci a často i neshodě na samotné existenci fenoménu není termín vědeckou obcí všeobecně akceptován. V této práci zaměřím právě na vymezení pojmu a budu se zabývat jeho vývojem, dynamikou a proměnami v čase v souvislosti se vztahy USA a RF. Čína, na kterou se současný výzkum s NSV spojený soustředí o poznání více, bude do analýzy zahrnuta spíše jen okrajově. Tento novo-studenoválečný kontext mezi USA a Čínou je v posledních měsících ještě zintenzivněn v souvislosti s pandemií COVID-19⁴, přičemž se vztahy mezi státy kontinuálně vyostřují a pojmu je v médiích ve vztahu k Číně využíváno stále frekventovaněji. Na rusko-americké vztahy se zaměřím právě proto, že jsou v této spojitosti často opomíjeny, zejména kvůli větší komparativní hrozbě, která je přičítána právě ČLR.⁵

Častým argumentem je, že povaha současných vztahů je mezi analyzovanými státy od těch studenoválečných příliš odlišná, tudíž nesrovnatelná, nebo, že Rusko není dostatečně ekonomicky a vojensky silné, tudíž potenciální

⁴ Jedná se zejména o obviňování Číny z netransparentnosti a nezvládnutí celé situace ohledně šíření viru COVID-19 v prvních týdnech vypuknutí pozdější pandemie. Zatímco Západ v čele s USA se s krizí stále potýká, Čína, jak o sobě alespoň sama tvrdí, krizi už byla schopná překonat a má prostor obnovit svou ekonomiku a potenciálně ohrozit současnou *balance of power*. To mimo jiné, například i poskytováním pomoci zemím v problematických postaveních. Mnoho autorů tyto události popisuje jako katalyzátory NSV (Dias 2020; Gladstone 2020; Wintour 2020; Bader 2020 atd.).

⁵ Jedním z dlouhodobých problémů, které toto téma velmi ovlivňuje je americký zahraniční dluh. Čína byla až do června 2019 jeho největším zahraničním věřitelem. V červnu jí na první příčce vystřídalo Japonsko, v porovnání s částkami dlužnými všem ostatním zemím však ne o mnoho (U.S.Department of Treasury 2019). Tato skutečnost tak Číně dává nad Spojenými státy určitou kontrolu. Spojené státy jsou navíc do jisté míry závislé na čínském importu a nelze opomenout ani čínskou vojenskou sílu, která je v současnosti po USA a RF na třetí příčce (GFP 2020).

konflikt není v současnosti reálnou možností vývoje. V posledních několika letech však ruská ekonomika, ač pomalu, rostla,⁶ došlo k významné modernizaci ruského zbraňového arzenálu a vesmírného výzkumu a Rusko navíc disponuje vyspělými kybernetickými kapacitami. Vůči těm se v této oblasti rozvinuté země, jako jsou právě třeba Spojené státy, ukázaly být takřka bezbranné. Dalším důležitým faktorem je i rostoucí závislost Evropy na ruské ropě a zemním plynu a zejména pak ruský revizionismus, který v kombinaci s americkými izolacionistickými tendencemi důležitost problematiky jen prohlubuje. Historické souvislosti pojem NSV navíc svazují právě spíše s RF než s ČLR.

V RF můžeme od začátku nového milénia, ve spojitosti s nástupem Vladimira Putina a ideologie suverénní demokracie⁷, pozorovat postupnou změnu v zahraniční politice, vedoucí ke zvyšování politického napětí mezi USA a RF. Nadějným obdobím ve vzájemném vnímání zemí byl specifický vztah mezi Georgem W. Bushem (především v začátcích jeho prvního mandátu) a Putinem, který odstartoval summit ve Slovinsku v roce 2001. Bushův výrok *pohlédl jsem mu do očí, nahlédl jsem mu do duše* se tak zapsal do dějin a odstartoval krátkou éru spolupráce⁸ a důvěry mezi těmito dvěma státy. Americký neokonzervativní unilateralismus a opakované tendence k rozšiřování NATO v protipólu s putinismem a snahami Ruska posílit své postavení na mezinárodní scéně se však ukázaly být neslučitelné. Odcizování států ještě více podporovaly barevné revoluce⁹, k nimž se obě strany stavěly zcela opačným způsobem.

Vše tak směřovalo k bodu zlomu v relativně dobrých vztazích, ke kterému později skutečně došlo. Obama po nástupu do Bílého domu představil program

⁶ Tento fakt bude výrazně ovlivněn ekonomickými dopady pandemie COVID-19, viz níže, nicméně je nutné neopomenout, že pandemie negativně zasáhla i Spojené státy a zbytek světa.

⁷ Společně s putinismem se jedná o koncepty, které definují současnou ruskou politiku (podrobněji v kapitole 3.1.1 Ideologie a polarita).

⁸ Především v oblasti Bushova boje proti terorismu po útoku na WTC a Pentagon.

⁹ Tzv. barevné revoluce se odehrávaly v letech 2003-2005 a americkou podporu demokratických principů v těchto revolucích Rusko vnímalo jakožto vměšování se USA do ruské sféry vlivu.

resetu vztahů s Ruskem, jehož cílem bylo je zlepšit, vnést do nich více důvěry a spolupráce. Tato jeho snaha bývá považována za neúspěšnou, jelikož kroky, které podnikl se povětšinou obrátily proti němu a situaci mezi státy ještě zhoršily. To především v případě ukrajinské otázky, která znamenala nezdar této Obamovy politiky. Když v Bílém domě vystřídal demokrata republikán Donald Trump, dostaly Spojené státy možnost přeformulovat svůj postoj k RF a relativně nově vzniklé napětí se pokusit deeskalovat. Mezi státníky obou zemí navíc, už během Trumpovy kampaně, panovala převážně pozitivní, skoro až přátelská, atmosféra. Je však otázkou, zda Donald Trump v tomto ohledu spíše nepokračuje v trajektorii svého předchůdce, nebo zda se situace dokonce ještě více nevyostřuje.

Cílem této práce je potvrdit či vyvrátit existenci konfliktu v současném mezinárodním systému, který by se skutečně dal označit za novou studenou válku. Na počátečním momentu debatovaného konfliktu nepanuje obecná shoda, je tudíž nemožné ho s přesností určit. Obecně je však opětovné post-studenoválečné zhoršování vzájemných vztahů těchto dvou států spojováno s Obamovou administrativou. Aby však bylo možné porozumět kontextu NSV je třeba zahrnout i některé události jeho prezidentství předcházející, které teoretici tohoto fenoménu považují za zásadní. Část autorů se shoduje na tom, že počátkem konfliktu byl rok 2008 a s tím spojený konflikt v Gruzii, podle jiných to může být ale například také Mnichovská bezpečnostní konference konaná roku 2007, cvičení Zapad v roce 2009 a někteří termín spojují až s ukrajinskou krizí z roku 2014. Významným ukazatelem vývoje vztahů v rámci tohoto hypotetického konfliktu mi budou oficiální projevy, proslovy a stanoviska obou prezidentů, přičemž jejich rozbor provedu formou obsahové analýzy.

Na výzkum bude nahlíženo prismatem sociálního konstruktivismu, potažmo Alexandera Wendta a jeho konceptu kultur anarchie. Konstruktivismus vděčí svému prosazení mezi teoriemi mezinárodních vztahů právě ukončení SV, pro než v té době nebyly tradiční a dominantní teorie schopny najít odpovědi.

Vychází z předpokladu, že se vztahy mezi aktéry neustále vyvíjí důsledkem působení sociálních interakcí. Povaha jednotek nedeterminuje strukturu, ani struktura nedeterminuje jednotky, jelikož vztah mezi nimi je podle této teoretické školy sebeutvářející se. Podle konstruktivismu spočívá základ mezinárodní politiky spíše v její sociálně konstruované povaze a změna v mezinárodním prostředí je závislá na změně v přesvědčení a chování aktérů a ne naopak. Realita je sociální konstrukt a je vytvářena sociálními interakcemi a komunikací.¹⁰ Jedním z výchozích bodů je také tvrzení, že realita je z části nedeterminovatelná a nahodilá. Tato konstruovaná realita mezinárodních vztahů je vytvářena a udržována prostřednictvím diskurzu a praxe aktérů mezinárodních vztahů, v mém případě tedy Baracka Obamy (dále jen BO) a Donalda Trumpa (dále jen DT). Výsledky zkoumání konceptu NSV, jeho případných projevů v politice daných státníků a analýzy jejich výroků budou aplikovány na Wendtovy kultury anarchie a stupně internalizace.

V této práci si pokládám hned několik výzkumných otázek (dále jen VO):

1) Nachází se současný mezinárodní systém ve stavu, který bychom mohli nazvat novou studenou válkou?

1.1) Pokud ano, jak lze tento pojem konceptualizovat?

1.2) Jaké projevy NSV lze v praxi mezinárodních vztahů identifikovat?

¹⁰ Zejména z toho důvodu v této práci hrají tak důležitou roli výroky amerických státníků.

2) Jak se o Ruské federaci vyjadřuje Barack Obama a Donald Trump?

2.1) Jak se jejich rétorika v průběhu času měnila?

2.2) V jakých aspektech docházelo vůči Rusku u jednotlivých státníků ke shodě, v jakých se naopak nejvíce rozcházel?

3) Prošly americko-ruské vztahy v důsledku změny administrativ proměnou v terminologii Wendtových kultur anarchie?

Práce je rozdělená do tří dílčích částí, z nichž každé, v rámci snahy zachovat co největší kontinuitu textu, předchází vlastní teoretická část. První z těchto segmentů se soustředí na pojem NSV. Zabývá se vznikem, možnými alternativami pojmu a jeho kritikou. Jedna z podkapitol kombinuje hlavní body kritiky NSV, nové skutečnosti, které ji od SV odlišují (především v souvislosti s technologickým vývojem) a klíčové charakteristické znaky SV¹¹, které jsou s fenoménem NSV porovnávány. Tato podkapitola odpovídá na VO č. 1 a podotázku č. 1.1. Následující podkapitola se soustředí na objasnění vývoje a změn fenoménu během prezidentství Baracka Obamy a Donalda Trumpa, čímž umožní zmapovat NSV od její hypotetické první fáze po současnost. Popisuje konkrétní projevy NSV v oficiální zahraniční politice, čímž odpovídá na podotázku č. 1.2.

¹¹ Stanovené zkoumané kategorie jsou následující: polarita a ideologie; zástupné konflikty, krize a zpravodajské služby; vojenská síla a závody ve zbrojení; ekonomika.

Další část se zabývá výstupy obsahové analýzy a zodpovídá tak na VO č. 2 a její podotázky. Primárním zdrojem obsahové analýzy a důležitým ukazatelem rusko-amerických vztahů mi budou oficiální veřejné projevy státníků publikované na stránkách Bílého domu. Analýza se soustředí na druhé funkční období Baracka Obamy a současné funkční období Donalda Trumpa. V rámci zodpovídání VO č. 2 budu nejprve korpus podrobovat otevřenému kódování na škále *negativní, pozitivní a neutrální/neurčitý*, přičemž kódům budou přisouzeny subkódy blíže specifikující povahu daných výroků. Zásadní bude zjištění, který z těchto kódů u prezidentů převažuje. Dále budu výskyty zkoumat po kvalitativní stránce, a to především právě na úrovni subkódů (blíže definovány v kapitole 4.2 Postup analýzy dat). V rámci zodpovídání podotázky č. 2.1 se budu snažit najít obecné trendy a proměny v komunikační praxi, které budu dávat do souvislostí s poznatky z předchozích kapitol. Pokračovat budu zodpovídáním podotázky č. 2.2. Textové segmenty roztrídím do jednotlivých kategorií a přiřadím jim konkrétní kódy podle jejich tematického zaměření. V této části využiji odpovědi na podotázku č. 1.2 zabývající se projevy NSV v politikách států, která mi poslouží jako základní tematický rámeček pro zkoumání reakcí státníků. V rámci jednotlivých témat pak budu zkoumat podobnost či rozlišnost reakcí prezidentů a ty budu zároveň porovnávat s reálnými kroky jejich administrativ a oficiálně vydanými politikami. Bližší postup analýzy je rozepsán v kapitole 4 Analýza výroků a v jejích podkapitolách.

Část poslední se soustředí na VO č. 3 a aplikuje Wendtovu teorii kultur anarchie na poznatky všech předchozích částí práce. První část kapitoly se soustředí na teoretickou rovinu konceptu, druhá část poté na aplikaci teorie na zjištěné skutečnosti. Pomocí výsledků své analýzy se budu snažit určit, zda jsou současné vztahy těchto dvou států na úrovni kantovské, lockovské či hobbesovské kultury anarchie, a na jakém ze tří stupňů internalizace se v rámci těchto kultur nachází. Zabývat se budu také tím, zda v průběhu prezidentství BO a DT došlo v rámci tohoto konceptu k proměnám. Pokud ano, budu se snažit identifikovat příčiny těchto změn. Výsledek mého zkoumání v rámci VO č. 3 zobrazím

na Wendtově tabulce vícenásobné realizace mezinárodní kultury. Přínosem této práce bude analyticky podložený výzkum vysoce debatovaného pojmu a v současné době populárního tématu, ohledně kterého panuje hodně sporů a nejasností, a které je médií často velmi zjednodušováno.

3 Nová studená válka

Autorem tohoto označení je George Frost Kennan, autor Dlouhého telegramu a architekt americké studenoválečné politiky zadržování komunismu. Poprvé toto slovní spojení použil už v roce 1998 v souvislosti s americkou ratifikační plánu na rozšíření NATO.¹² Předpověděl, že toto rozhodnutí do budoucna negativně ovlivní ruskou politiku a plánované rozšíření označil za zcela zbytečné, a dokonce za tragickou chybu. Předpověděl, že další snahy o rozšiřování, potažmo přibližování se ruským hranicím rozpoutají novou studenou válku (Friedman 1998). Tento termín je nyní používán médii, politiky (Vladimir Putin, Angela Merkelová, Dmitrij Medveděv, Barack Obama, Donald Trump, Sergej Lavrov a další) a vychází o něm množství článků i knih (Lucas 2008, Cohen S. 2019, MacKinnon 2007 a další).

Termín nová studená válka popisuje post-studenoválečné období nenásilné konfrontace mezi významnými geopolitickými aktéry. Stejně jako původní SV i tento konflikt proti sobě staví dva velké bloky, které si vzájemně konkurují a soupeří mezi sebou. V intencích rusko-amerických vztahů do tzv. západního bloku řadíme USA a evropské státy (především pak členské státy NATO), do bloku východního pak Rusko a Kremlu blízké spojence jako jsou Venezuela, Írán či Sýrie. Postupem času však můžeme pozorovat výrazný nárůst pozornosti směřovaný k ČLR, přičemž tento trend pokračuje dodnes. To jak v důsledku rostoucích ekonomických tenzí, respektive obchodní války mezi Spojenými státy a Čínou zesílené globálním šířením onemocnění COVID-19, které Spojené státy Číně ostentativně dávají za vinu, tak také v podobě sblížení Ruska a Číny.¹³

¹² Rozšíření se týkalo České republiky, Polska a Maďarska, tedy států bývalého východního bloku.

¹³ Toto sblížení je částečně způsobeno ochlazením vztahů RF a ČLR s USA. Obavy podpořilo i Si Ťin-pchingovo označení Putina za nejlepšího přítele při jeho návštěvě Moskvy v létě 2019 (Neuman 2019). Rusko také Číny využívá jako diverzifikačního kanálu pro svou produkci energetických surovin, na které Spojené státy, mimo jiné v souvislosti s ruskou aktivitou na Ukrajině, uvalili několik vln ekonomických sankcí.

V tomto vztahu hraje důležitou roli Šanghajská organizace pro spolupráci, která bývá často označována za opozici NATO¹⁴ (Jelen 2013: 10). Vztahy USA-ČLR tak v mnohých případech přebírají označení NSV¹⁵, což celou situaci s problematikou konceptualizace pojmu ještě více komplikuje. RF-ČLR vztahy nejsou na takové úrovni¹⁶, abychom je mohli považovat za jeden společný blok stojící proti USA, máme zde tedy dva konflikty pod stejným označením, v rámci nichž existují další štěpení (viz níže).

Označení NSV je terčem mnohých kritiků¹⁷ pro přílišné zveličování situace či historickou nesprávnost pojmu. Mnoho autorů tvrdí, že tato dvě období jsou zcela neporovnatelná a je nesprávné nazývat současný stav pokračováním či novou etapou SV. Argumentují především tím, že metody i prostředky využívané nyní jsou diametrálně odlišné a konflikt není ve věku globálního terorismu a kybernetických hrozeb tak snadné teritorializovat.

Alternativ pro popis souhrnu událostí, které byly doteď v práci označovány jako NSV, existuje mnoho. Jde o termíny odlišné, byť s názvem původního konfliktu stále do jisté míry související. Mezi takové patří například označení *Cold Peace* (Engle 2015), tedy studený mír, který je tradičně používán spíše ve spojitosti se vztahy Egypt-Izrael, Indie-Pákistán či Čína-Indie. S tímto termínem ovšem jako první ve spojitosti s USA a RF přišel už Boris Jelcin v roce 1994 na summitu OBSE v Budapešti. Tehdy slovní spojení však použil pouze jako možné označení stavu budoucího, nebude-li Ruská federace zahrnuta do nového bezpečnostního řádu v Evropě (Marshall 1994). Původní Jelcinovo označení získalo na důležitosti po stejných událostech, které rozproudily také

¹⁴ Takové označení je však značně nepřesné, jelikož tato organizace není založena na vojenské spolupráci. Její hlavní důvod existence je boj proti extremismu, separatismu a terorismu.

¹⁵ Například: Foreign Affairs (Westad 2019), Hospodářské noviny (Schröderová 2019), The New York Times (Ferguson 2019, Wertheim 2019), Foreign Policy (Kaplan 2019), CNN (Westcott 2020), Economist 2019, The Washington Post 2019, Forum 24 (Janda 2019) atd.

¹⁶ Rusko-čínské vztahy stojí především na obchodu (zbrojní systémy, ropa a technologie). Mimo SCO však nemůžeme pozorovat formování jakékoliv kolektivně-obranné politicky orientované organizace či jiné formy spolupráce.

¹⁷ Například: Westad 2018, O'Hanlon-Ziegler 2019, Walt 2018, Matlock (nedatováno), Klare 2018, Owen 2018, Trenin 2018 atd.

debaty zastánců termínu NSV, mezi nimiž dominuje především ukrajinská krize. Mimo studený mír se objevuje i označení *Hot Peace*, tedy horký mír, který používá například McFaul¹⁸ (McFaul 2018), bývalý americký velvyslanec v Rusku za administrativy Baracka Obamy. Další alternativou je například i druhá studená válka (*Cold War II., Cold War 2.0*), jejímž zastáncem je bezpečnostní analytik Dmitrij Trenin. Ten problém vidí především v mírových urovnáních po ukončení SV. Situaci přirovnává k problematice revizionismu po první světové válce, kdy se druhou stranu nepodařilo integrovat do nového mezinárodního systému (Strauss 2017). Proto i analogické názvosloví s druhou světovou válkou. Existují teorie¹⁹ které NSV popisují jako asijskou fázi původního konfliktu, která přímo navazuje na evropskou fázi, ukončenou rokem 1991. V této verzi se bere ohled jak na ČLR, tak RF jakožto centrální aktéry této aktuální studenovělečné fáze (Sempa 2020). Variant pro označení zhoršování vztahů mezi těmito dvěma státy existuje mnoho. Byť se označení různí, obsah zůstává ve své podstatě stejný.

Mezi zastánci nepanuje shodný názor ani ohledně události, kterou diskutovaná NSV započala. V této části budu v rámci snahy pojem konceptualizovat popisovat události, jež autoři považují za zlomové a které považují, pro uvedení do kontextu problematiky, za důležité zmínit. Za jeden z takových momentů bývá často označován Putinův projev na Mnichovské bezpečnostní konferenci roku 2007, kde byl vůbec poprvé od ukončení SV oficiálně formulován ruský antiamerikanismus. Putin zde obecně upozornil na nevýhody a nepřijatelnost existence unipolarity a na riziko tolerování unilaterálních akcí, přičemž však zcela evidentně mluvil právě o Spojených státech. Nařkl je z vměšování se do vnitřních záležitostí jiných států a rozšiřování členské základny Severoatlantické aliance nazval provokací a snižováním míry vzájemné důvěry (Putin 2007). Důležitou událostí, která v tomto směru v rámci zhoršování vztahů rezonuje je také ruská intervence v Gruzii o rok později. Šlo

¹⁸ McFaul byl také jedním z nejvýznamnějších autorů programu resetu vztahů s Ruskem, který formoval rusko-americké vztahy za Obamovy administrativy (viz níže).

¹⁹ Vycházející převážně z prací Jamese Burnhama, významného teoretika, jehož díla výrazně ovlivnily americkou studenovělečnou *roll-back* politiku.

o unilaterální ruskou vojenskou invazi do prozápadní Gruzie, která vyústila v ruské uznání separatistických republik Abcházie a Jižní Osetie. Obě území dodnes zůstávají po ekonomické i vojenské stránce pod kontrolou RF. Tato událost je mnohými teoretiky NSV vnímána jako první signifikantní krok k rozšiřování sféry vlivu do původních hranic Sovětského svazu a jako akt ruského vzdoru proti rozšiřování NATO²⁰ (Cumbo – Kaplan 2015: 4, 7). Cvičení Zapad ze září 2009, je v této souvislosti často opomíjeným tématem, například Edward Lucas ho však považuje za událost zcela zásadní. Jednalo se o simulovaný jaderný útok proti Polsku společnými vojenskými silami Ruska a Běloruska. Došlo k nácvičku odpalu střel, které měly simulovat jaderné zbraně, vylodění se na polském pobřeží, či například zkoušce postupu při teoretickém povstání polské národnostní menšiny v Bělorusku. Šlo o největší vojenské cvičení svého druhu na západních hranicích Ruska od konce SV.²¹ Důležitý je také fakt, že cvičení proběhlo den po sedmdesátém výročí ruské invaze do Polska v roce 1939, čímž si získalo jakýsi symbolický aspekt. Součástí cvičení Zapad bylo i cvičení Ladoga v Gdaňském zálivu, přičemž to bylo mířeno proti pobaltským státům a Finsku. Rusko cvičení nazývalo obrannými manévry, zbytek světa, a Polsko především, to vnímalo spíše jako ruskou demonstraci síly a budoucí hrozbu evropské bezpečnosti (EP 2011; Day 2009). Žádné výrazné reakce mezinárodního systému se události však nedostalo.

Události na Ukrajině spojené s ruskou anexí Krymu v roce 2014 někteří považují za první fázi NSV, někteří za jednu z událostí v rámci už probíhající NSV. Všichni zastánci se ovšem shodují na důležitosti tohoto konfliktu, který znamenal rapidní zhoršení rusko-amerických vztahů. Toho je důkazem i velké zvýšení zájmu o tematiku NSV v médiích zejména během let 2014 a 2015. Druhým z takových momentů je Putinova prezentace nových jaderných zbraní na začátku roku 2018. Ta byla doprovázená počítačovou simulací, na které modelová mapa doletu

²⁰ Ruské akci totiž předcházely vyjádření gruzínských aspirací k přidání se k Alianci.

²¹ Akce se účastnilo nejméně 30 000 vojáků, 100 letadel a vrtulníků a 20 válečných lodí. Poslední námořní akce takového rozměru se konala naposledy v roce 1981, tedy během SV (EP 2011).

výrazně připomíná Spojené státy, konkrétně stát Florida. Putin během své prezentace navíc upozornil na to, že jakýkoli útok proti Rusku nebo jeho spojencům bude brán jako jaderný útok a Rusko bude okamžitě reagovat rovnocenně, nehledě na důsledky (Sanchez 2018).²²

Zcela odlišný názor oproti hlavnímu proudu autorů zastává například Stephen F. Cohen. Ten jako důvody vzniku NSV vnímá nadřazené jednání USA vůči RF po konci SV, obecně rusofobii Západu a poté zejména neustálé rozšiřování hranic NATO. Navíc se ztotožňuje s názorem, že poté, co reálná hrozba, kvůli které NATO vzniklo, pominula, i sama Aliance měla zaniknout. Negativně vnímá i evropské a americké zásahy na Ukrajině a westernizaci režimů v Afghánistánu, Iráku, Libyi a v Sýrii. Cohen za první střet v rámci NSV označuje bombardování Srbska (ruského spojence) vojenskými silami NATO. Navíc, jako jeden z mála, vnímá NSV jako mnohem nebezpečnější²³ než původní studenoválečný konflikt. Velký problém vidí také v médiích, které NSV rámuji. Tvrdí, že zejména například *The New York Times* či *Washington Post* výrazně, a hlavně negativně, zkreslují realitu NSV a Rusko společně s Putinem demonizují. Přestože by se mohlo zdát, že Cohen s Putinovou politikou sympatizuje, není to tak úplně pravdou. Ruskou domácí politiku popisuje jako autoritářskou, ale namítá, že RF je ve stádiu změny v demokracii a její izolace by tyto progresivní tendence mohla narušit (Cohen, S. 2018b; Cohen, S. 2018a; Roberts 2019). K tomuto alternativnímu proudu lze připojit výše zmíněného Dimitrije Trenina. Trenin Západ viní z chybného přístupu k postkonfliktnímu urovnání po ukončení studenoválečného konfliktu. Ten podle něj způsobil ruský revizionismus, který vede k novému konfliktu proti současnému mezinárodnímu uspořádání.

²² Zajímavé však je, že nikdo ze zastánců neupozorňuje na ruskou výbojnost a neoblomnou a neúprosnou snahu udržet stát ve svých hranicích v souvislosti s ruským jednáním v čečenských válkách. Ať první v souvislosti s jeho vojenským obsazením v roce 1994 pod vedením Jelcina, tak druhou započatou v roce 1999, která byla vedena převážně Putinem.

²³ Hlavním důvodem pro tuto domněnku je zejména fakt, že současný konflikt absentuje jakékoli nárazníkové pásmo, jakým byla za SV Východní Evropa. Tvrdí, že přesun konfliktu přímo na ruské hranice může přinést jeho větší ničivost.

Už roku 2010 se v ruské vojenské doktríně objevuje narůstající strach z rozšiřující se základny NATO, a to zejména kvůli jejímu přibližování se k ruským hranicím. Americká národní bezpečnostní strategie (NSS) vydaná téhož roku Barackem Obamou o vzájemných vztazích mluví jako o přátelských a kooperativních. Ruská vojenská doktrína z roku 2014 pokračuje v podobné rétorice doktríny 2010, přičemž se už vyjadřuje daleko příkřeji a otevřeně líčí NATO jako svého hlavního nepřítele. Opět jsou zde vyjádřeny obavy z rozšiřování členské základny a vojenské infrastruktury Aliance a kritizovány jsou zejména její globální aspirace. Formuluje obavy ze západních zpravodajských služeb, které mají potenciál ovlivňovat domácí politiku Ruska. Zároveň se zmiňuje o zemích sousedících s RF (žádná země však není explicitně jmenována), které bere jako svou sféru vlivu a oznamuje, že Rusko je připraveno je bránit všemi potřebnými prostředky. Nově se v ní objevují zmínky o hybridní válce a zcela vypouští pasáž o zabránění závodům ve zbrojení, která byla součástí doktríny 2010. Plánováno v ní bylo také zvyšování interakcí se státy BRICS. Dokument se nově zmiňuje o zabezpečení ruských národních zájmů v Arktidě, která je jednou z oblastí, kde se zájmy NATO a Ruska střetávají (Lídl 2015; Sinovets – Renz 2015). Na tento dokument o dva měsíce později navázala i americká NSS, která sice ruskou hrozbu už zmiňuje, ale je silně upozaděna jinými problematikami. Velká změna nastává s nástupem Donalda Trumpa, přičemž v NSS z roku 2017 jsou Rusko společně s Čínou už přímo označeny za revizionistické země a zároveň největší hrozby pro Spojené státy v oblasti globální vlády. Zpráva upozorňuje na nové moderní jaderné systémy a hrozby kybernetické povahy, jimiž ČLR a RF dle USA zasahují do vnitřních záležitostí jiných států (NSC 2017; Feffer 2018).

Propagace globální role Ruska není ani zdaleka strategií novodobou. Rusko se, v souvislosti se svým historickým zázemím, tradičně jako velmoc vnímá. Dalo by se říci, že o mezinárodní roli a uznání tento národ usiluje v podstatě už od dob Petra Velikého. Je tak jen přirozené, že po dvaceti letech jakéhosi stádia hibernace je Ruská federace připravena stát se opět entitou s významným vlivem na mezinárodní dění. Ruská post-studenoválečná identita, do které se Rusko samo

staví, by se dala popsat jako pozice poškozené oběti. Západ je potom zpravidla popisován jako aktér, který rozpadu Sovětského svazu zneužil ve svůj prospěch a zacházel s nastupující Ruskou federací neuctivě. Tohoto příkoří měla vítězná strana SV dosáhnout provokacemi jako je zmiňované rozšiřování NATO směrem k ruským hranicím a omezováním ekonomického rozmachu Ruska, vměšování se do vnitřních záležitostí státu atp. Není tak divu, že RF se tento nerovně nastavený řád snaží narušovat, urychlovat jeho rozpad a místo něj budovat řád multipolární, kde by Rusko zastávalo právoplatnou pozici rovnou s dalšími eminentními mocnostmi současného mezinárodního řádu. Putin naznačil několik možností, kterými by tohoto svého cíle dosáhl. Jednou z nich je adaptace ponapoleonského formátu Koncertu velmocí, kdy by bylo mezinárodní dění řízeno pěticí velmocí²⁴, které by však vzájemně nezasahovaly do svých vnitřních záležitostí či sfér vlivu. V takovém případě by pak nebylo zapotřebí žádných multilaterálních nadnárodních organizací a jakékoliv mocenské ambice menších států by byly potlačovány ve prospěch vládnoucí pětiice.²⁵ Putin také několikrát naznačil možnost obnovení jaltského formátu, tedy daleko exkluzivnějšího pojetí globálního vládnutí, kde by se o moc dělily pouze tři entity – Rusko, USA a Čína. Tato varianta je pro Putina obzvláště výhodná, jelikož se s prezidenty Si Ťin-pchingem i Donaldem Trumpem snaží udržovat relativně dobré osobní vztahy. Rusku by taková varianta navíc poskytla možnost se potencionálně dostat do velmi výhodné pozice vyvažovatele v napjatých americko-čínských vztazích (Lo 2020; Orenstein 2015).

Je nutné zde zmínit ruského geopolitika Alexandra Dugina²⁶, jehož teorie a texty mají v Kremlu dodnes výrazný vliv. Jeho teorie neo-euroasiánství staví

²⁴ Složení států by bylo od původní pětiice odlišné, principy fungování by však byly zachovány.

²⁵ Rusko má totiž zcela právem pocit nezahmutí, až vyloučení, z evropského bezpečnostního systému, který se v současnosti opírá převážně o NATO a EU. Přičemž právě NATO je ruskou stranou opakovaně popisováno jako anti-ruské a jako jedna z největších ruských hrozeb. Je zcela vyloučeno, aby se Rusko se svým současným politickým zřízením stalo plnoprávným členem některého z těchto uskupení, je tak nuceno hledat alternativy, jichž by mohlo být integrální součástí. Tyto cíle rovněž vysvětlují ruskou rozvratnou aktivitu v mnohých evropských státech a podporu protiunijních politických stran a leaderů.

²⁶ V roce 1997 vydal dílo *Základy geopolitiky*, ve kterém prezentuje své základní ideje.

proti sobě pozemní a mořskou moc, neboli Ruskou federaci a USA, v podstatě myšlenku NSV jen podporuje. Duginova geopolitická teorie vychází z konceptu euroasianismu²⁷, který dává do popředí jedinečnost a specifičnost Ruska a nabádá k rozšiřování hranic státu v podstatě do podoby původního Sovětského svazu. Dugin zastává názor, že RF je pouze přechodným obdobím v cestě za obnovením impéria a tyto dobyvačné tendence popisuje jako ruskou přirozenost. Toto impérium má podle něj sloužit jako protipól současné americké hegemonii. Cílem je tedy spolupráce s ostatními silnými aktéry mezinárodního systému²⁸ a jejich následný společný boj proti anglosaské kulturní expanzi a společná tvorba multipolárního systému (Kalinin 2018; Dunlop 2004; Maňák 2014).

Jelikož je ruská výbojná rétorika často spojována pouze s Putinem a jeho blízkým okolím, považuji za důležité zde zmínit i Jevgenije Primakova jehož názory tento předpoklad vyvrací. Primakov byl ruský premiér a později ministr zahraničí předtím, než se Putin dostal k moci. V době, kdy byl u moci zastával názor, že by se Rusko mělo profilovat jako samostatné centrum moci a mělo přestat následovat Západ, především pak Spojené státy. I zde se setkáme s bojem za multipolaritu jakožto alternativou americké unipolarity a se snahou šířit ruský vliv. Soubor jeho idejí později vešel ve známost jako Primakovova doktrína. Na tu se odvolává i Primakovův nástupce v roli ministra zahraničí Sergej Lavrov, který tvrdí, že tato doktrína zásadně změnila ruskou zahraniční politiku po rozpadu SSSR a nasměrovala jí do podoby, ve které se nachází dnes (Gurganus – Rumer 2019).

Vladimír Putin byl poprvé zvolen prezidentem roku 2000, kdy ho do role prezidenta vybral jeho předchůdce Boris Jelcin. Putin byl u moci dvě čtyřletá období a když se potřetí nemohl o post ucházet stal se premiérem

²⁷ Tento koncept pojímá Rusko jako samostatnou kategorii nepatřící do skupiny států evropských, ani asijských.

²⁸ Zejména se státy BRICS a se státy v rámci Šanghajske organizace pro spolupráci. Konkrétně pak primárně s Íránem, Německem a Japonskem (později nahrazeno Čínou), jakožto zástupci jednotlivých světových regionů.

a na prezidentském postu ho na minimální nutný časový úsek vystřídal Dmitrij Medveděv. V té době došlo ke změně ústavy a prezidentské funkční období bylo prodlouženo na šest let. Když se Putin do funkce prezidenta v roce 2012 vrátil, očekávalo se, že funkci bude zastávat dalších dvanáct let, tedy do roku 2024. K zásadní změně však došlo v lednu 2020, kdy se vyplnila očekávání mnohých odborníků a byl vznesen návrh²⁹ k zásahu do znění ústavy, aby umožnil Putinovo znovuzvolení do funkce po skončení jeho mandátu v roce 2024. Tato změna mu potenciálně dovoluje zůstat ve funkci další dvě šestiletá období, tedy do roku 2036³⁰. Změny byly představeny v Putinově tradičním lednovém projevu o stavu země a později schválené oběma komorami ruského parlamentu a stvrzené výsledky referenda³¹ uspořádaném na přelomu června a července 2020 (Kasparov 2020, ČT24 2020h). V návaznosti na tyto plánované zásadní změny ústavy se ve funkci v den projevu rozhodl skončit Medveděv společně s celou svou vládou a zcela neočekávaně podal demisi. Místo něj se ruským premiérem stal Michail Mišustin a Medveděvovi byla nabídnuta funkce místopředsedy bezpečnostní rady států, které Putin sám předsedá (Dwyer 2020).

²⁹ Konkrétně tento návrh vznesla první ruská kosmonautka Valentina Těreškovová, nynější ruská poslankyně.

³⁰ Nutno poznamenat, že Putinovo nezvládnutí stavu ohrožení veřejného zdraví v Rusku má však za následek jeho nejnižší hodnocení ze strany veřejnosti za posledních 20 let (Lo 2020).

³¹ Jeho průběh i výsledky jsou však mezinárodně zpochybňované, jelikož u hlasování nebyla přítomná volební pozorovatelská mise kontrolující dodržování zásad hlasování.

3.1 Studená válka versus nová studená válka

Studenou válku můžeme definovat jako „stav extrémního nepřátelství mezi zeměmi, a to zejména těmi s naprosto odlišným politickým systémem, pro který není typický otevřený boj, nýbrž politický tlak a hrozby“ (Cambridge Dictionary nedatováno). Následující podkapitoly se budou soustředit na hlavní body kritiky konceptu NSV a na jeho nové aspekty, které ho od SV odlišují. Determinuji zde, pro účely práce potřebné, charakteristické znaky³² původního studenoválečného konfliktu, které budu na zkoumaný novo-studenoválečný konflikt aplikovat a konflikty porovnávat. Smyslem této kapitoly je na základě těchto zjištění zodpovědět VO č. 1 *Nachází se současný mezinárodní systém ve stavu, který bychom mohli nazývat nová studená válka?* a podotázku č. 1.1 *Pokud ano, jak lze tento pojem konceptualizovat?*

Již na první pohled lze od původní studené války zaznamenat určité rozdílnosti. Jednou z nich je skutečnost, že nyní se jedná spíše o konfrontační trojúhelník³³ spíše než o dva bloky soupeřící proti sobě. Dalším zásadním rozdílem současného konfliktu je existence globálního terorismu, který aktéry nutí k alespoň minimální formě spolupráce. Existence internetu a technologický vývoj je poté snad tím nejdůležitějším rozdílem z pohledu vedení „války“.³⁴ Zatímco v době SV nebyl internet rozšířen takřka vůbec, NSV je internetem formována. Hlavním rysem SV byla především ideologie, přičemž mnoho výzkumníků tvrdí, že současný konflikt tento aspekt zcela postrádá. Dalšími argumenty odpůrců jsou například odlišné metody, prostředky a charakter konfrontace či regionální zaměření konfliktů. RF je také, oproti SSSR, vůči USA považována za slabšího

³² Neexistuje konkrétní oficiální definice či seznam charakteristických znaků SV. Následující kategorie byly zvoleny na základě toho, na čem v odborné literatuře panuje největší shoda (například Eichler 2014, Gaddis 2006).

³³ Zde se však, jako ve zbytku práce, odkloním od konfliktu ČLR-USA a zaměřím se pouze na problematiku RF-USA.

³⁴ Internet přináší nové (kybernetické) hrozby a zároveň ovlivňuje politická rozhodování kvůli snadnějšímu přístupu k informacím.

geopolitického aktéra, který je často popisován jako ekonomicky a vojensky příliš slabý na to, aby mohl Spojeným státům konkurovat. Právě na tyto body a zejména pak studenoválečné charakteristické znaky se budu v následujících podkapitolách soustředit.

3.1.1 Ideologie a polarita

Počátek hypotetické NSV nedefinuje jeden konkrétní moment, ale jde spíše o postupnou eskalaci napětí, stejně jako tomu bylo u SV. Klíčové pro původní rozkol byly především zásadní rozdíly ve společnostech obou zemí a konflikt liberální kapitalismus versus marxismus-leninismus. Byl to boj univerzalistických politických ideologií, jejichž modely uspořádání společnosti bylo možné aplikovat globálně a které se vzájemně vylučovaly (Walt 2018). I přes tyto ideologické rozdílnosti spolu však byly oba bloky schopné za druhé světové války spolupracovat. Co se však později ukázalo být zásadním byly stejné a neslučitelné geopolitické zájmy.

Základním argumentem odpůrců NSV je právě absence ideologické roviny současného hypotetického konfliktu. Rusko si kapitalismus osvojilo, ovšem novou vnitřně i zahraničněpolitickou koncepcí se stala ideologie suverénní demokracie, za jejímž vznikem stojí Vladislav Surkov. Jeho koncept stojí na třech základních pilířích. Prvním z nich je autoritářství, přičemž Surkov argumentuje, že demokracie je pouze přetvářka, v rámci které je navozován pocit iluze, že hlas jednotlivce může přinést změnu. Rusko podle něj takovou přetvářku nepotřebuje. Jako druhý zásadní bod Surkov popisuje velký silný stát, který jde světu vzorem a nabízí tak alternativu západním ideálům. Zatřetí, esenciální důležitost silného vůdce – Putina (Pynnöniemi 2019). Edward Lucas, jeden z obhájců existence fenoménu NSV, suverénní demokracii popisuje takto: “hlavní složky ideologie neobsahují nic nového: nalézáme zde vyhraněný pocit národního poslání, úsilí

o stabilitu, jež má přednost před svobodou, a silný odpor k pokrytectví a povrchnosti Západu” (Lucas 2008: 14).

Tato ideologie je založena na putinismu, což je forma autokracie stojící na konzervatismu, populismu a na osobě Putina. Zásadně se však liší od diktátorství nebo režimu Sovětského svazu. Konzervatismem je zde míněna naprostá vnitřní stabilita, zachování *statusu quo* a odmítání jakékoliv změny. Stát stojí na ropném průmyslu, přičemž ten je většinou ovládan státem, a tak zabraňuje vzniku silných autonomních hráčů, kteří by mohli mít vliv na politické dění. Takto řízená ekonomika navíc člověku, který jí řídí, dovoluje dosazovat do jejího čela, na základě loajality, koho potřebuje. Putinismus nazýváme konzervativním také kvůli prosazování tradičních hodnot a důrazu na náboženství (zejména pak na pravoslavné křesťanství³⁵). S touto rétorikou se staví proti moderním západním hodnotám zastávající genderovou rovnost, rovná práva pro LGBT komunitu atp. Vysílá tak hlavně rozvojovému světu signál, že ani jemu se nelíbí podsouvání hodnot jiných kultur. Je otevřen ostatním náboženstvím, které bere jako rovné, nijak je neomezuje³⁶ a těmito kroky se staví sám do pozice jakéhosi sjednotitele nezápadního světa. Tyto body značně souvisí i s druhým definičním znakem, populismem. Po změnách s nástupem Gorbačova a Jelcina se valná část obyvatelstva ztotožňuje s režimem, jehož neměnnost bývá pokládána za stabilitu. Stejně tak přijímají i konzervativní hodnoty. Ruské zbrojení a zapojování se v konfliktech má stejný populistický důvod³⁷ (Fish 2017).

Velkým rozdílem je polarita současného mezinárodního systému. Zatímco za SV proti sobě stáli dva nejsilnější aktéři, kteří zformovali vojenské aliance

³⁵ Tak však Putin nečiní kvůli vlastní pobožnosti, ale kvůli tomu, že patriarchové jsou do své funkce jmenováni vládou. Pokud si svůj post chtějí udržet, jsou pod jejím, potažmo prezidentovým, vlivem.

³⁶ Toto je důležité především vzhledem k jeho nové roli mírotvorce Blízkého východu. Zřídka kdy používá slovní spojení jako islámský terorismus, kterým by hrozbu teritorializoval, a i ve svém okolí se obklopil lidmi jiného než ruského etnika a jiného než křesťanského vyznání.

³⁷ Tyto aktivity jsou společnosti předkládány jako vyzývání Západu a jako kroky k obnovení silného impéria.

(NATO a Varšavská smlouva) se nynější systém nedá popsat jako bipolární.³⁸ Navíc Varšavská smlouva zanikla a NATO se neustále rozšiřuje, tudíž je současný stav mocensky značně nevyrovnaný. Ovšem když porovnáme studenoválečné spojení obou bloků zjistíme, že i tehdy měly Spojené státy značnou převahu.³⁹ Přestože síly USA měly lepší letectvo, námořnictvo, technologie i výcvik, měl Sovětský svaz velkou ofenzivně vybavenou armádu na taktických místech – blízko Evropy a Perského zálivu (Walt 2018). Dá se říci, že obdobný stav přetrvává dodnes. RF navíc obnovuje svůj vliv v oblastech, kde se dříve angažoval i Sovětský svaz, viz níže.

Lze tak konstatovat, že byt' je současný ideologický rozkol odlišný, nelze tvrdit, že zcela zmizel. Současná ruská ideologie má revizionistické globální záměry čili tvrzení, že současný konflikt ideologickou rovinu zcela postrádá, jelikož se nejedná o námi známé soupeření mezi socialismem a kapitalismem, se mi zdá být značně unáhlené. RF se navíc otevřeně staví do antagonistické pozice vůči USA a na základě svého ideologického zázemí rozšiřuje své sféry vlivu. Přestože se domnívám, že tato kapitola dostatečně vyvrátila argument o absenci ideologie, historie ukázala, že pouze ideologie není hlavním hnacím motorem konfliktů. V historii se jím staly spíše odlišné a vzájemně se vylučující geopolitické zájmy aktérů, které v systému generovaly spory. Vzhledem k tomu, že současné ruské snahy neusilují (alespoň ne otevřeně) o vychýlení unipolarity ve svůj prospěch, absence bipolárního uspořádání existenci fenoménu nijak neovlivňuje. Jejich snahy směřují spíše k ruskému mocenskému růstu a snaze vytvořit systém multilaterální s Ruskem jako jedním z jeho pólů. Argumentu o bipolaritě tedy dávám za pravdu, ovšem, vzhledem k příčinám a cílům konfliktu, ho nepovažuji za stěžejní.

³⁸ Ten je buďto stále unipolární nebo asymetricky multipolární (s vedoucím postavením USA), tedy tzv. uni-multipolární.

³⁹ Spojené státy měly na své straně silné státy schopné efektivně projektovat svou moc jako například Západní Německo, Velkou Británii, Japonsko, Francii, Izrael a později i Čínu. Sovětský svaz spolupracoval se státy v tomto ohledu o poznání slabšími jako byly například jeho satelity, Jižní Jemen, Kuba nebo Angola.

3.1.2 Zástupné konflikty, krize a zpravodajské služby

Kvůli konceptu MAD nikdy nedošlo k přímé ozbrojené konfrontaci USA a SSSR. Karl Deutsch označil zástupné války za konflikty mezi dvěma mocnostmi bojující na půdě třetího státu, které se snaží tvářit jako boj ohledně vnitřní otázky dané země. Ten však slouží k prosazení vlastních širších cílů, aniž by došlo k přímé konfrontaci mezi danými mocnostmi (Mumford 2013). Podle této definice můžeme nalézt zástupné konflikty i v současném mezinárodním systému. Jsou jimi níže podrobněji popsány konflikty na Ukrajině, v Sýrii, v Íránu, v Libyi či ve Venezuele, která nyní na západní hemisféře do určité míry nahrazuje roli Kubu za SV.⁴⁰ Povaha zástupných konfliktů se však s postupem času mění. V zástupných konfliktech současnosti můžeme pozorovat trend snižujícího se vojenského angažmá, s čímž souvisí i nižší ztráty na životech vojáků ze sekundárních států, v tomto případě USA a RF. To je ovlivněno zejména lepším přístupem k informacím v souvislosti s technologickým rozvojem, kvůli kterému se zvyšuje averze veřejnosti vůči zapojování vojáků v zahraničních konfliktech.⁴¹ V důsledku jsou místo vojenských nástrojů využívány stále častěji nástroje diplomatické a ekonomické. V případně vojenských operací jsou lidské zdroje čím dál hojněji nahrazovány nejrůznějšími bezposádkovými systémy (*unmanned systems*). Velkou změnou v povaze vedení konfliktů je také oboustranná

⁴⁰ Výčet zástupných konfliktů záměrně vynechává konfrontaci v Gruzii, jelikož po tomto ruském zásahu v zemi Spojené státy reagovaly pouze minimálně. Gruzii byla poskytnuta humanitární pomoc a USA vyjádřily nesouhlas. Spojené státy však nereagovaly v podobě vojenské pomoci, sankcí ani diplomatických opatření.

⁴¹ Tento jev je označován jako tzv. *Vietnam syndrome* odkazující svým názvem k artikulaci averze americké veřejnosti s americkým angažmá ve vietnamské válce, která byla ukončena roku 1975.

vzrůstající účast soukromých vojenských společností⁴² a čím dál častější využívání kybernetických nástrojů⁴³ (Mumford 2013).

Za SV bloky soupeřily v globálním měřítku a na všech kontinentech, přičemž toto soupeření formovalo velkou část agendy světové politiky. Jedním z důležitých bodů kritiky NSV je regionální povaha konfliktů a ruského vlivu, který se soustředí primárně na ruské nejbližší okolí a malou část Blízkého východu (Walt 2018). Takové tvrzení však, dle mého názoru, není zcela pravdivé. Rusko se postupně začíná zajímat o širší okruh zemí než jen o ty z bývalého socialistického bloku. Především od uvalení sankcí po anexi Krymu se Rusko snaží najít nové regiony pro spolupráci. Jeho vliv roste na Blízkém východě, ale angažuje se také v Africe, Latinské Americe, arktických oblastech a v menší míře i v Jihovýchodní Asii. V této souvislosti je také nutné zmínit, zatím především obchodní, sblížování Ruska a ČLR, které se zintenzivňuje především od roku 2014, kdy byla podepsána přelomová dohoda o dodávkách ruské ropy do Číny (Anishchuk 2014).

Sovětský svaz byl za SV v Africe velmi aktivní, s jeho rozpadem však zájem o tento region upadl. Od nástupu Putina (a především pak od roku 2015) můžeme sledovat jistý postupný návrat⁴⁴, který formálně zarámoval první rusko-africký summit v Soči 2019. Rusko v Africe oproti čínským investicím a západní formě spolupráce zaujímá jinou taktiku. Spolupráci staví především na bezpečnosti v podobě smluv o vojenské spolupráci (především v souvislosti s modernizací zbraní a vojenským výcvikem)⁴⁵ výměnou za nerostné suroviny a využívání afrických přístavů či základen (Foy – Munshi 2019; Russel – Pichon

⁴² V důsledku snižování vojenských stavů po konci SV se mnozí kvalifikovaní jedinci přesunuli do soukromého sektoru (*PMCs – private military companies*). Ten se státům vyplatí v konfliktech využívat z diplomatických i finančních důvodů.

⁴³ Tyto aktivity reagují na současnou závislost společnosti na počítačových sítích. Neohrožují životy vojáků, jsou finančně výhodnější než vojenský zásah a jsou těžko vysledovatelné, tedy do jisté míry anonymní.

⁴⁴ Ovšem absentující ideologickou rovinnou spolupráce.

⁴⁵ Rusko takové smlouvy uzavřelo s již více než dvaceti africkými státy (např. Botswana, Kamerun, Středoafriická republika, Čad, Egypt, Etiopie, Mosambik, Nigérie, Súdán, Tanzanie, Zambie, Zimbabwe).

2019). Podobně si Rusko počíná i v Latinské Americe, přičemž se na bezpečnostní a ekonomické úrovni sblíží se státy tradičně navázané spíše na USA jako jsou Nikaragua, Venezuela, Brazílie nebo Mexiko. Obrat ruské pozornosti k tomuto regionu částečně způsobily zmíněné sankce uvalené na Rusko po anexi Krymu, částečně ale také snaha dokázat schopnost projektovat svou moc na západní hemisféře (Shuya 2019). Jak navíc bylo zmíněno výše, Rusko se staví do čela alternativního proudu vůči USA. Ten žádné společnosti nevnučuje svá pravidla, nezasahuje do vnitřních záležitostí států a poskytování pomoci politicky nepodmiňuje, což je v nezápádním světě velmi vítaným přístupem. Aktivitami v těchto regionech zvyšuje svůj geopolitický vliv, posiluje svou surovinovou bezpečnost a částečně si vynahrazuje ekonomické ztráty způsobené sankcemi.

Další oblast zájmu, kterou zde musím v souvislosti s rozšiřováním sfér vlivu posledních let zmínit, je Arktida. Arktické oblasti jsou bohaté na minerály, ropu, zemní plyn a ryby. Zároveň její postupné tání otevírá nové námořní trasy, čímž se stává geopoliticky ještě významnější. Rusko⁴⁶ je v této oblasti, v porovnání s ostatními arktickými státy, v posledních letech neaktivnější. Investuje do ropné infrastruktury, stavby hlubokovodních přístavů a lodí schopných plavit se tímto terénem. Rusko je jediným státem s flotilou jaderných ledoborců na světě⁴⁷. Do vývoje ledoborců investuje i Čína, která má pozorovatelský status v Arktické radě, a mimo jiné v této oblasti podporuje mnoho ruských infrastrukturních projektů ve snaze budovat tzv. Polární hedvábnou stezku⁴⁸. Velkého významu Arktida nabyla během SV⁴⁹, zájem o ní po ukončení

⁴⁶ Prvním znakem otevírajícím možnou novou frontu konfrontace byl s největší pravděpodobností rok 2007, když ruské ponorky na arktické dno severního pólu umístily ruskou vlajku zhotovenou z titanu.

⁴⁷ Rusko v současnosti vlastní čtyřicet ledoborců, oproti tomu Finsko sedm, Kanada a Švédsko každý šest a Spojené státy pouze jeden (Borger 2020).

⁴⁸ Finanční podporou infrastrukturních projektů si Čína nárokuje přírodní zdroje uvolňující se v důsledku klimatických změn.

⁴⁹ Beringova úžina je jedinou společnou hranicí USA a SSSR, dnes RF (hranice probíhá mezi Diomedovými ostrovy vzdálenými od sebe cca 3 km, přičemž každý z nich patří jednomu ze států). Arktida je nejkratší spojnici těchto dvou států což se ukázalo být zásadní zejména v otázce bezpečnosti a to v kontextu existence mezikontinentálních balistických střel nebo (jaderných) ponorek.

konfliktu však upadl. Nyní je v této oblasti opět patrné napětí, a to jak kvůli novým lukrativním možnostem těžby, tak kvůli otevírání severních námořních tras. Problémem je však především militarizace oblasti a překrývající se územní nároky států s Arktidou sousedících. Dnes v této oblasti USA⁵⁰ zaostávají za dominantní RF, čehož si jsou Spojené státy vědomy. Donald Trump v první polovině roku 2020 schválil zásadní rozšíření amerických arktických kapacit. Ty se mají do konce dekády rozrůst mimo jiné o flotilu ledoborců a nové základny a být tak konkurencí pro ruskou a čínskou exploataci polárních zdrojů a pomoci se zajišťováním arktické bezpečnosti. Rusko za několik posledních let vybudovalo stovky nových základen⁵¹ a Spojené státy se ruskou militarizací snaží vyvažovat také zvyšováním vojenské přítomnosti složek NATO.⁵² Vzhledem k tomu, že v rámci Arktické rady neexistuje platforma pro řešení bezpečnostních problematik, státy v trendu militarizace oblasti nadále pokračují (Shea 2019; Kočí – Baar 2018; ČT24 2019b; Borger 2020).

Jedním z klíčových závodů studené války byly závody o vesmír. Také tato konfliktní sféra se především za Trumpova prezidentství postupně obnovuje. Trump už v roce 2018 nařídil vytvořit vesmírné vojenské velitelství, které má organizovat operace a zajišťovat bezpečnost ve vesmíru, přičemž zároveň oznámil vytvoření vesmírných sil⁵³ jakožto nové, šesté, složky Ozbrojených sil Spojených států amerických. Zároveň výrazně navýšil rozpočet Národního úřadu pro letectví a kosmonautiku (NASA), který byl naopak kontinuálně snižován za jeho předchůdce, Baracka Obamy (ČT24 2018). Nutnost takového kroku Trump obhájil potřebou bránit americké vesmírné zájmy před nepřátelskými silami jako jsou Rusko a Čína. Zároveň s odhalením vlajky nové agentury na začátku roku 2020 oznámil také vývoj hypersonické zbraně, která by svou rychlostí překonala

⁵⁰ Spojené státy Aljašku využívají jako jeden ze zdrojů ropy a v arktické oblasti mají jen několik základen (Aljaška, Island, Grónsko).

⁵¹ Podle ruských zdrojů se jedná o 475 základen postavených během posledních šesti let.

⁵² Tyto aktivity Rusko, potažmo Putin, vnímá jako hrozbu, jelikož se NATO ruským hranicím přibližuje z dalšího směru.

⁵³ Vesmírné síly Spojených států amerických neboli *United States Space Force* (USSF).

veškerou obrannou infrastrukturu nepřátel⁵⁴ (Sprunt 2020). V dubnu 2020 pak Rusko pohoršila zpráva o Trumpově nové politice ohledně komerční těžby ve vesmíru⁵⁵, přičemž nařízení nazvalo uzurpací vesmíru a narušováním mezinárodní spolupráce (Sheetz 2020).

Krize, neboli incidenty, u kterých by hrozila eskalace v přímou konfrontaci, potažmo v horký konflikt se zatím ve vztahu RF-USA od roku 1991 nevyskytly, v kapitole tak bude toto téma vynecháno. Dalším z hlavních znaků studenovělečného konfliktu jsou zpravodajské služby a špionážní aktivity. Navenek by se mohlo zdát, že aktivity byly od konce SV značně omezeny. I v současnosti však můžeme najít důkazy o takovémto počínání na půdách obou států. Některé zdroje dokonce tvrdí, že současná špionážní aktivita je v porovnání s tou studenovělečnou srovnatelná, ne-li vyšší⁵⁶ (Lee – Lederman 2018). Vzhledem k omezenému přístupu k datům by však bylo pošetilé se jejich konkrétní analýzou zabývat. Co zde ovšem zmíním je vývoj těchto praktik a technologické změny, které přichází s 21. stoletím. Jedním z nástrojů, který značně komplikuje tradiční HUMINT⁵⁷ přístup je například technologie rozpoznávání obličejů⁵⁸, či hackerské útoky směřované nejen na instituce, ale například i na mobilní telefony významných jednotlivců (Lucas 2019). Velmi debatovaným příkladem špionážních aktivit a potažmo ovlivňování politického

⁵⁴ V tomto případě skutečně využil slova *adversary*, což v jeho projevech není časným výrazem, zejména ve spojitosti s velkými politickými hráči jako jsou Čína a Rusko.

⁵⁵ Jedná se především o Měsíc bohatý na zdroje potřebné k výrobě raketového paliva, který by mohl sloužit jako stanice pro doplnění paliv, čímž by těmto objektům bylo umožněno cestovat na mnohem větší vzdálenosti.

⁵⁶ Zde je vhodné připomenout hromadnou výměnu špiónů mezi Spojenými státy a Ruskou federací v roce 2010. Jednalo se o výměnu deseti ruských špiónů pobývajících v USA za čtyři muže odsouzené v Rusku za špionážní aktivity a kontakty se západními rozvědkami. Jedním z těchto odsouzených byl i Sergej Skripal, viz níže. Byla to největší výměna zadržených špiónů od konce studené války (BBC 2010).

⁵⁷ *Human Intelligence*, tedy získávání informací člověk-člověk.

⁵⁸ Technologie, která vizuální záznam porovnává s informacemi dostupnými na internetu a může tak zjistit, zda je krycí příběh dané osoby reálný či nikoliv.

dění jsou volby 2016⁵⁹. Téma získává na intenzitě a diskutovanosti zejména s blížícími se americkými volbami v listopadu 2020, přičemž americké tajné služby se již několik měsíců nechávají slyšet, že opětovné ruské vměšování⁶⁰ do nich je velmi pravděpodobnou eventualitou. Už nyní totiž existují důkazy o ruské snaze zasahovat do volebních kampaní a primárních voleb (ČT24 2020a; Barnes 2020; DNI 2020).

Proměna povahy konfliktů a nástrojů používaných k jejich řešení je oproti původnímu studenoválečnému konfliktu zcela evidentní. K této změně došlo zejména důsledkem technologického vývoje, ovšem na existenci zástupných konfliktů nic nemění. Postupně se navíc navrácí konfrontační linie do tradičních studenoválečných oblastí jako jsou souboj o vesmír nebo o Arktidu. Absence krizí se dá v podstatě vnímat jako důsledek této proměny povahy konfliktu a přecházení od vojenských nástrojů zejména k těm kybernetickým či ekonomickým. Jejich absence je také možná vysvětlit tím, že se v rámci hypotetického konfliktu nacházíme v jeho počáteční fázi. Změny se přelévají i do tematiky sfér vlivu. RF již netvoří alternativy vojenským aliančním paktům, jako byla například Varšavská smlouva. Místo toho se spíše soustředí na podryvání západního vlivu v jednotlivých zemích a regionech s cílem nahradit unipolární uspořádání multipolárním jehož nedílnou součástí by se Rusko stalo.

⁵⁹ Ruské vměšování do voleb 2016 ve své zprávě (*The Mueller report* vydané roku 2019) odhalil tým zvláštního vyšetřovatele Roberta Muellera. Identifikoval tenze z ruské strany, které měly za cíl dosáhnout zvolení DT do funkce, neodhalil však důkazy o tom, že by s Ruskem Trumpův tým spolupracoval.

⁶⁰ Mimo vměšování ze strany Ruska upozorňují také na hrozbu Číny a Íránu. Každý z těchto států má svým vlivem pak podle americké kontrarozvědky sledovat jiný cíl a výsledky voleb. Samotné Rusko se pak má stavět do pozice proti Joe Bidenovi, demokratickému kandidátovi, kterého kritizovalo už v roli viceprezidenta kvůli jeho proti-putinovským postojům zejména v souvislosti s událostmi na Ukrajině roku 2014 (Barnes 2020).

3.1.3 Vojenská síla a závody ve zbrojení

Jaderné zbraně jsou jedním z typických znaků SV. Zaručovaly její povahu nepřímé konfrontace⁶¹ a historicky byly omezovány mnohými smluvními systémy, jako jsou série smluv SALT nebo INF. V únoru 2021 vyprší platnost dohody Nový START, která může být o 5 let prodloužena oboustranným podpisem USA a Ruska, k tomu ale zatím nedošlo. Tato smlouva je v současnosti posledním dokumentem omezujícím jaderný arzenál obou zemí. Trump chce vytvořit dohodu novou, do které by zahrnul i Čínu, takovou variantu však Peking zatím oficiálně nepotvrdil. Společně se zánikem této smlouvy skončí i právo na vzájemné inspekce a sdílení informací (Ordoñez 2020). Rusko se Spojenými státy jsou nejvýznamnějšími světovými jadernými velmocemi, jelikož dohromady vlastní přes 90 % světového jaderného arzenálu (SIPRI 2019b), přičemž počty hlavic obou zemí jsou téměř vyrovnané (Kristensen – Korda 2019a; Kristensen – Korda 2019b).

S příchodem milénia a George W. Bushe přišel i slib o snižování amerického jaderného arzenálu a vyhlídky na potencionální ukončení určování kurzu mezinárodní politiky právě jadernými zbraněmi. Po útocích 11. září se ale situace zásadně změnila, a i Bush byl nucen svou, původně denuklearizační, politiku pozměnit. Dohody o kontrole zbrojení navíc vzhledem k tehdejšímu ekonomickému i politickému stavu Ruské federace považoval za anachronické. Bush společně s Condoleezzou Riceovou vyhodnotili situaci tak, že dohoda ABM⁶² by Spojené státy pouze omezovala v obranyschopnosti proti nové hrozbě terorismu. Toto jednostranné odstoupení bylo z ruské strany vnímáno velmi negativně jakožto ukázka toho, že Spojené státy v mezinárodním systému hodlají

⁶¹ V souvislosti s McNamarovým konceptem *Mutually assured destruction (MAD)*, neboli záruky vzájemného zničení.

⁶² *Anti-Ballistic Missile Treaty* byla součástí smluvního systému SALT z roku 1972.

jednat podle svých vlastních pravidel.⁶³ Tato podezření byla podpořena následnou, doposud největší, vlnou rozšíření členské základny NATO v roce 2004. Ke snižování počtu amerických jaderných hlavic se zavázal i Barack Obama, za jehož administrativy, byť došlo k podpisu Nového START, došlo i k zahájení programu masivní modernizace jaderného arzenálu (Ward 2020).

Donald Trump do jisté míry navazuje na oba své předchůdce v podobě ohromných investic do zbraňové (včetně jaderné) modernizace a zároveň odstupování od zbrojení omezujících smluv. Po americkém odstoupení od INF v roce 2019 následovalo další unilaterální odstoupení, tentokrát od dohody o otevřeném nebi,⁶⁴ k čemuž došlo v květnu 2020. Tato dohoda umožňuje signatářům (jimiž byli mimo jiné USA i Rusko) provádět kontrolní přelety nad územími ostatních signatářů, sbírat a sdílet informace s ostatními členy. Důvodem pro toto rozhodnutí Trumpovy administrativy bylo přesvědčení o nedodržování dohody z ruské strany.⁶⁵ Americký odchod nabyde platnosti po šestiměsíčním přechodném období, ve kterém může situaci přehodnotit. Americká strana takovou možnost nevyklučuje, v případě, že Rusko začne dohodu plnit v jejím plném znění (Kimball 2020; Chappell 2020). Pokud by skutečně došlo k americkému odchodu, znamenalo by to další zásadní ohrožení evropské vojenské bezpečnosti příštích let. O to více bude v následujících měsících upírána pozornost na jednání o náhradě za končící smlouvu Nový START.

⁶³ Bushova administrativa s Moskvou v květnu 2002 podepsala smlouvu SORT (*Strategic Offense Reductions Treaty*). Mnozí experti tvrdí, že tato smlouva byla totiž velmi flexibilní a její dodržování v podstatě neověřitelné.

⁶⁴ Byť ideový základ dohody položil už Dwight Eisenhower během studené války, *Open Skies Treaty* byla dojednána až po rozpadu SSSR roku 1992 a v platnost vstoupila v roce 2002.

⁶⁵ Problémové se ukazuje být zejména ruské omezování přeletů nad Kaliningradem. Spojené státy předpokládají, že právě zde jsou rozmístěné jaderné zbraně s doletem do Evropy. Americká rozvědka navíc ruské přelety na Spojenými státy podezřívá z jejich využívání ke zmapování důležité infrastruktury pro účely potencionálních kybernetických útoků (ČT24 2020e). Rusko zároveň odmítá povolit přelety nad jím ovládanými územími Abcházie a Jižní Osetie a své přelety naopak využívá ke svým expanzivním tendencím na Ukrajině (Chappell 2020).

Putin ruskou armádu modernizuje od roku 2011 (příčemž se soustředí především na tzv. jadernou triádu⁶⁶), kterou považuje za jeden ze základních stavebních kamenů státu. Od roku 2014 také můžeme sledovat trend výrazného zvyšování ruských vojenských výdajů. Spojené státy za Obamy počet jaderných zbraní naopak snižovaly, ačkoliv po nástupu Trumpa se výdaje na zbrojení, a to zejména to jaderné, opět postupně navyšují (SIPRI 2019a). Trump tvrdí, že pouze reaguje na činnost Moskvy, čímž se dostáváme k potencionálním počátkům obnovení závodů ve zbrojení (Feffer 2018). Rusko investuje do umělé inteligence, ofenzivních kyberkapacit, hypersonických zbraní⁶⁷ či zkrátka kapacit, které by mohly eventuálně překonat americký protiraketový štít. Na tyto nové skutečnosti reaguje i americká Národní obranná strategie z roku 2018⁶⁸, která zdůrazňuje nutnost modernizace, aby byly Spojené státy schopny reagovat na potencionální aktivity konkurentů a protivníků. Trumpova NDS zmiňuje Rusko v negativním smyslu hned v úvodu, kde shrnuje kroky, se kterými USA nesouhlasí, jako například narušování hranic států či vetování ekonomických, diplomatických a bezpečnostních rozhodnutí svých sousedů. Vztah s Ruskem na dalších stránkách dokument popisuje jako „návrat dlouhodobé strategické soutěže“ (DoD 2018). Ve zprávě *Nuclear Posture Review*, rovněž z roku 2018, se zásadně snižují podmínky pro americkou jadernou odvetnou akci, přičemž tento dokument za dostačující podnět označuje i rozsáhlé nejaderné útoky, například kybernetické povahy. To je velký obrat oproti předchozím administrativám, které byly ochotné atomovou zbraň použít pouze v těch nejzazších případech. Samotná debata o jejich užití byla dodnes v podstatě tabu, podobně jako tomu je například u biologických zbraní (Ward 2020).

⁶⁶ Označení se vztahuje ke třem kategoriím jaderných nosičů – pozemní, podvodní (ponorkové) a letecké.

⁶⁷ Takové zbraně jsou schopné přepravit (jaderné) hlavice rychlostí 3 800mph, což je dostatečná rychlost, aby bylo jejich zničení před dosažením cíle skoro nemožné (Ward 2020).

⁶⁸ NDS je v podstatě implementací základních pilířů NSS. Poslední NDS před touto byla publikovaná v roce 2008.

Zvyšující potřebu modernizovat americký arzenál (a to jak defenzivní, tak později i ofenzivní) odstartoval ruský vývoj zbraní, které porušovaly smlouvu INF⁶⁹. Nové zbrojní systémy představené Putinem v roce 2018 jsou, podle expertů NATO, zásadní bezpečnostní hrozbou. Obávají se, že by v budoucnu mohly být využívány k prosazování ruských zájmů při vyjednáváních atp. Jak je navíc zmíněno výše, podle ruské vojenské doktríny navíc připadá v úvahu použití jaderných zbraní v konfliktu, je-li to nutné. Po oboustranném odstupu od smlouvy INF v roce 2019 a po únoru 2021, kdy skončí platnost smluvnímu systému Nový START, už jadernému zbrojení nestojí v cestě žádná formální omezení (Barnes 2019).

USA s Ruskem po dlouhých debatách a přípravách ve Vídni v červenci 2020 zahájili druhé a zatím nejaktuálnější oficiální jednání o nové dohodě o odzbrojování a transparentnosti v oblasti kontroly zbraňových arzenálů zemí. Právě tato smlouva by měla nahradit dosluhující Nový START, který omezuje počet amerických a ruských rozmístěných strategických hlavic s dlouhým doletem na 1 550 kusů pro každý ze států. Nová debatovaná dohoda by měla být rozšířena o více typů zbraní, měla by obsahovat striktnější kontrolní mechanismy a debatuje se i o jejím rozšíření o třetí stranu. DT se snaží k jednání připojit Čínu, která však účast na jednáních prozatím odmítá. Její podmínkou je, aby Spojené státy snížily svůj jaderný arzenál na úroveň čínského (ČT24 2020f; Borger 2020). Tyto rozhovory probíhající mezi Ruskem a USA však zatím nemají žádný oficiální výstup, jelikož se zástupci zemí na mnohých klíčových problematikách neshodují.

Podle amerických zpravodajských agentur jsou však v současnosti daleko větší hrozbou pro americkou bezpečnost kybernetické kapacity. V řebříčku *Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community* se umístily dokonce nad terorismem. Právě RF společně s ČLR jsou státy označované za největší zdroje těchto kyberhrozeb (Dilanian 2015). Novinkou v éře NSV jsou bezpochyby hybridní bezpečnostní hrozby. V hybridní válce hrají prim nevojenské

⁶⁹ Jednalo se zejména o vývoj a testování zbraní SSC-8 neboli Novator 9M729.

prostředky, přičemž ty vojenské nejsou vyloučeny, ovšem jejich užití bývá obvykle popíráno. Těmito nevojenskými prostředky jsou psychologické operace, propaganda, ekonomické sankce, embarga, kriminální aktivity, teroristické aktivity atp. Alespoň jednou stranou konfliktu zpravidla bývá stát a aktivity jsou zaměřeny zejména proti politickým strukturám a orgánům, státní ekonomice, morálce obyvatel státu či ozbrojeným silám⁷⁰ (Jagello 2000 2015: 7-8, 11).

Kybernetické útoky⁷¹ jsou jedněmi z nejpoužívanějších nástrojů v konfliktech současné doby. Ty se buďto soustředí na získání informací nebo přijímají povahu psychologické manipulace, která má za cíl stát zevnitř oslabit. Pro porozumění tohoto nového způsobu boje je nutné zde zmínit Gerasimovu doktrínu⁷², která popisuje teorii moderního válčení. Jde tak v podstatě o původní taktiku SSSR s použitím nových technologií, které umocňují její efekt. Jde o destabilizaci společnosti následovanou jejím rozpadem a převzetím kontroly ze strany RF. V této snaze je používáno právě nevojenských prostředků jako jsou hackerské útoky, ovlivňování médií, dezinformační kampaně, úniky informací atd., které jsou většinou šířeny skrze sociální média. Doktrína tento styl válčení rámuje a označuje ho za primární, ne jako pomocný nástroj k použití vojenské síly (McKew 2017). Relativně novým fenoménem v oblasti informační bezpečnosti je

⁷⁰ Jedním z případů využití nástrojů hybridní války je rusko-gruzínský ozbrojený konflikt z roku 2008, ve kterém byly kombinované charakteristiky klasické vojenské intervence s prvky hybridní války, která měla pomoci s přípravou a podporou samotných bojových operací. V tomto případě se jednalo o ekonomické sankce a embarga, informační válku a kybernetickou válku. Rusko se v tomto případě odkazovalo na zásah Západu v Kosovu roku 1999, čímž svoje aktivity legitimizovalo. Jako další příklad uvedu Ukrajinu v roce 2014, jakožto jedno ze zlomových témat NSV. I zde šlo o kombinaci vojenských (vojáci byli označováni jako *little green men*, neboli malí zelení mužičci, kvůli svým zeleným uniformám bez jakýchkoliv insignií určující jejich státní příslušnost) a hybridních nástrojů boje. Mimo výše zmíněných nástrojů zde Rusko využívalo tzv. novou propagandu. Jejím cílem není přesvědčit o jiné pravdě, ale znejistit recipienty o tom, co je pravda. K tomuto účelu bylo využíváno především mediálních platforem jako je *Russia Today*, *Sputnik*, *TASS*, *RIA Novosti* a v neposlední řadě tzv. *troll farms* (jako například *Internet Research Agency* v Petrohradě). Skutečný rozsah ruských kybernetických útoků pomocí malwaru či spywaru však bez informací zevnitř nelze s přesností určit (Jagello 2000 2015: 9-10).

⁷¹ Za první kyberútok RF proti Západu je považován útok na Estonsko v roce 2007, kde vypuštěná dezinformace způsobila rozsáhlé nepokoje a násilí.

⁷² Ta vznikla z článku vydaném v roce 2013 Valerijem Gerasimovem, náčelníkem generálního štábu ozbrojených sil Ruské federace.

deepfake. Stále se zdokonalující software, který je pomocí umělé inteligence schopný nahradit obličej i hlas hlavního protagonisty původního záznamu za jiný, se stává čím dál větší hrozbou. To zejména s blížícími se americkými volbami 2020, ve kterých by mohl sehrát významnou dezinformační roli. K největšímu ohrožení spojené s touto technologií pak podle Spojených států může dojít ze strany Ruska, Číny a jejich spojenců (Lima 2019).

Jaderné zbraně jsou stále důležitým strategickým faktorem, jejich význam však postupně upadá. Prim v současnosti hrají spíše kybernetické hrozby, ale i přes tuto skutečnost státy neustále investují do zbrojení, a to především do modernizace. Pro oba státy je vojenská síla důležitým tématem a v posledních letech se na ni výrazně soustředí a investují do ní. Oproti původním závodům, ve kterých se jednalo zejména o kvantitu⁷³ se v současnosti bavíme spíše o kvalitě spojené právě s modernizací. Mluvit o obnovení závodů ve zbrojení v plné šíři by vzhledem k fluktuaci prostředků vynakládaných na zbrojení bylo však příliš unáhlené. Větší roli navíc v současném mezinárodním prostředí hrají spíše ekonomické, diplomatické a zmíněné kybernetické nástroje, jejichž kapacity se nedají číselně vyjádřit tak snadno jako je tomu u vojenského arzenálu. Rusko i Spojené státy se stejně jako zbytek světa navíc v souvislosti s extrémním poklesem cen ropy a důsledky opatření proti šíření viru COVID-19 v roce 2020 dostávají do ekonomické recese a závody ve zbrojení se stávají čím dál tím více finančně nedostupnější. Přestože tak Rusko začalo s mohutnými investicemi a modernizací svého arzenálu o několik let dříve, je v současnosti nezpůsobilé v pokračování v takovém tempu, které by mu bylo schopné zajistit vítězství v těchto druhých, novo-studenoválečných, závodech. I to je zřejmě jedním z důvodů, proč je Putin ochotný jednat o nové smlouvě o jaderném odzbrojování.

⁷³ Podle SIPRI počet jaderných hlavic na světě dokonce klesá (SIPRI 2019b).

3.1.4 Ekonomika

Důležitým rozdílem mezi původním studenoválečným konfliktem a tím současným je ekonomická otázka. Za SV byl obchod a investice do SSSR ze strany Západu v podstatě tabu. To se však ani zdaleka nedá říci o současném stavu, kdy je ruská ekonomika mnohem více provázána s těmi zahraničními. Kritici tento fakt vnímají jako důvod, kvůli kterému by k NSV nikdy nemohlo dojít. Avšak konkrétně vztah USA-RF stojí poměrově spíše na politických a bezpečnostních otázkách. Obchodní vztahy jsou teď navíc významně ovlivněny několika sety sankcí (EPRS 2018), kvůli kterým si RF v posledních letech hledá obchodní partnery v jiných regionech, viz výše.

Putin se svým nástupem zahájil úspěšný restart ekonomiky založené na nerostném bohatství, především pak na ropě a zemním plynu. Domácí i zahraniční vliv ruských státních či polostátních firem podnikajících v oblasti těžby a zpracování ropy a zemního plynu (jako Gazprom, Evraz, Lukoil či Sberbank) a ruských oligarchů je stále větší. Rusko bývá často uváděno jako příklad tzv. rentiérského státu⁷⁴. Ovšem ne-diverzifikovaná ekonomika založená na energetice je velmi riskantní⁷⁵ a ceny ropy ruskou ekonomiku silně ovlivňují. Na ceně ropy je závislá většina průmyslových odvětví a ekonomických aktivit. Sankce uvalené na RF po ukrajinské krizi byly sektorově zaměřené na odvětví, ze kterých Rusko nejvíce těží, jako je právě energetika, zbrojní průmysl či bankovníctví. Jedním z velkých problémů, kterým Rusko čelí je také demografická krize, přičemž počet jeho obyvatel klesá⁷⁶, s čímž logicky souvisí i úbytek pracovní a vojenské síly, který může způsobit ekonomický úpadek či růst bezpečnostních rizik (Jelen 2013: 10-11; Eberstadt 2011). Předpokládá se, že tento

⁷⁴ Typický termín pro státy s autoritářskou vládou, které ovládají monopolní státem ovládané firmy.

⁷⁵ Lidstvo se navíc postupně od fosilních paliv odvrací, tudíž lze očekávat postupný pokles hodnoty nerostného bohatství.

⁷⁶ Přičemž ovšem razantní úbytek obyvatelstva samozřejmě přinesla i výrazná ztráta území po rozpadu SSSR.

trend se bude nadále prohlubovat a že v následujících desetiletích ruská populace prudce klesne a bude stárnout. Oproti tomu americká populace je poměrně mladá a stále roste, a stejně tak americká ekonomika (Walt 2018). I přes tyto problematiky ruská ekonomika v posledních letech rostla⁷⁷ (WB 2019). Putinovou předkrizovou ambicí byla snaha o zrychlení ekonomického růstu pomocí státních projektů po vzoru Rooseveltova plánu *New Deal*. Za cíl si stanovil do roku 2025 zvýšit ruský hospodářský růst nad světový průměr (Tétrault-Farber – Ostroukh 2019).

Do ekonomických záležitostí obou zemí výrazně zasáhla pandemie způsobená šířením viru COVID-19 v roce 2020. Ruská ekonomika, už tak v pouze minimálním růstu, byla krizí tvrdě zasažena⁷⁸. Pokles ceny ropy připravil režim o ekonomickou flexibilitu a o finanční prostředky na financování jeho zahraničního avanturismu a IMF předpokládá ruský propad do recese. Ruské aktivity na Ukrajině či v Sýrii se najednou začaly jevit jako nedostupné. Současná ruská moc spočívá především ve vojenských kapacitách, a to pak především v jaderném arzenálu (Stephens 2020; ČT24 2020c). Ruské HDP se podle odhadů Světové banky v důsledku krize meziročně propadne o 6 %, ale ekonomika by měla zaznamenat opětovný střídmy růst už v letech 2021 a 2022⁷⁹. V Rusku také rapidně roste nezaměstnanost, klesají reálné příjmy obyvatelstva a bankovní sektor je oslaben. Pozitivem však je, že omezitelná makro fiskální politika a nahromaděné rezervy⁸⁰ umožnily úřadům zavést účinná stabilizační opatření. Sankce uvalované na ruský energetický průmysl ze strany Spojených států a jejich západních

⁷⁷ Světová banka očekávala v několika následujících letech pokračující trend růstu, byť relativně pomalého. Hrozbou pak mohly být další vlny sankcí, které by vyvolaly další odliv zahraničních investic a přispěly k dalšímu znehodnocování rublu. Tyto předpoklady byly nabourány příchodem koronavirové krize a jejich ekonomických dopadů.

⁷⁸ Světová banka současnou ruskou ekonomiku v globálním měřítku řadí až na 11. místo za státy jako jsou Kanada, Brazílie nebo Itálie (v jednotkách *nominal national income*).

⁷⁹ Světová banka při absenci druhé pandemické vlny předpovídá kladný 2,7% růst během roku 2021 a 3,1% růst v roce 2022 (World Bank 2020).

⁸⁰ Tyto rezervy se pohybují v hodnotě 12,9 miliard rublů, tedy zhruba 11,3 % HDP (Czech Trade 2020).

spojenců navíc Rusko už dříve donutilo více diverzifikovat svou ekonomiku a ta se tak na tyto cenové výkyvy stala o něco méně náchylná (World Bank 2020; Khan 2020). Rusko totiž v březnu v důsledku enormního růstu případů nakažených zavedlo radikální karanténní opatření, která rekordně snížila státní produkční výkon, tvrdě zasáhla poptávku, zatímco cena ruského primárního vývozního artiklu, ropy, zaznamenávala propad o 40 %. Kombinace poklesu ceny ropy, obavy ze světového vývoje a z nové vlny sankcí ze Spojených států způsobily 15% pokles rublu. Ministerstvo financí vzniklou situaci finančně kompenzuje prodejem cizí měny z fondů a prodejem státních dluhopisů na domácím trhu. Na plán Putina a Mišustina na obnovu a stabilizaci ekonomiky, plánovaného na poměrně krátké období 2020–2021, bylo vyčleněno celkem pět miliard rublů (Foy – Seddon 2020; Czech Trade 2020b).

Avšak ani USA se ekonomické postihy pandemie nevyhnuly. Spojené státy zaznamenaly propad investic, spotřebitelských výdajů a v důsledku i propad hodnoty dolaru. HDP se ve druhém čtvrtletí propadlo o 9,5 %⁸¹, což je nejprudší pokles od roku 1947⁸². Osobní výdaje tvořící dvě třetiny HDP se propadly o 34,6 %, což je historicky nejvyšší hodnota propadu. Stejně jako v Rusku zde roste nezaměstnanost a klesají mzdy (Czech Trade 2020b; Bunning 2020). „Federální rezervní systém udržuje svoji referenční sazbu blízko nuly a zavedl několik programů nouzových půjček zaměřených na podporu podmínek likvidního obchodování na finančních trzích“ (Czech Trade 2020b). V březnu 2020 se mezi Ruskem a Saúdskou Arábií rozpoutala pře o cenu ropy, v jejímž důsledku došlo k zaplavení trhu miliony barelů nadbytečné komodity. Tento ekonomický konflikt negativně ovlivnil zejména USA a vzhledem k ochromení hospodářské aktivity, potažmo klesající poptávce suroviny kvůli koronavirovým opatřením došlo

⁸¹ V porovnání se stejným čtvrtletím předchozího roku.

⁸² Pokles 9,5 % se rovná ročnímu tempu 32,9 %, které je nejprudším ročním poklesem čtvrtletních záznamů (Czech Trade 2020b).

k extrémnímu nárůstu cen. V následujících měsících rozhodla rozšířená skupina zemí vyvážejících ropu, OPEC Plus⁸³, o několikafázovém snížení těžby suroviny ve snaze cenu ropy podpořit. Země OPEC a další přední světoví těžaři v čele s Ruskem se dohodli, že sníží těžbu ropy o 9,7 milionů barelů denně, což představuje zhruba deset procent světové produkce.⁸⁴ Takové snížení produkce bylo tím nejvýraznějším od ekonomické krize 2008.⁸⁵ Spojené státy tak byly odkázané na rozhodnutí OPEC Plus⁸⁶, z velké části pak Ruska, které ve sporu hrálo klíčovou roli (ČT24 2020b; Khan 2020). Na uzavření této dohody měly Spojené státy velký zájem, jelikož na ohromné nadprodukcí silně prodělávaly a docházely jim skladovací možnosti pro nadbytečnou ropu. Goldman Sachs⁸⁷ přitom předpovídá, že poptávka po komoditě se plně neobnoví až do roku 2022 a to zejména kvůli útlumu letecké dopravy a změně chování spotřebitelů v souvislosti s pandemií a omezení cestování za prací (Nagarajan 2020).

Ekonomický faktor by mohl mít zásadní vliv na odvrácení vzniku nového konfliktu v mezinárodním systému a toto tvrzení získává na důležitosti zejména v důsledku událostí roku 2020. Vzhledem k provázanosti ekonomik by byl konflikt pro všechny zúčastněné strany velmi nevýhodný. Do globálního řádu však stále více zasahují nové rostoucí mocnosti, v čele s Čínou, které současný systém vedený Spojenými státy vyzývají a mohly by pro Rusko představovat potenciální spojení.

⁸³ Členem skupiny OPEC Plus, někdy také OPEC+, jsou mimo členské státy OPEC státy Ázerbájdžán, Bahrajn, Brunej, Kazachstán, Malajsie, Mexiko, Omán, Rusko, Jižní Súdán a Súdán.

⁸⁴ Tento stav byl platný od května do srpna 2020, kdy začala být opatření opět uvolňována.

⁸⁵ Tehdy byla produkce snížena rekordně o 2,2 milionu barelů denně.

⁸⁶ Spojené státy nejsou členem, a to jak původní členské základny OPEC, tak jeho zmiňované rozšířené verze OPEC Plus.

⁸⁷ Goldman Sachs je globální investičně bankovní společnost.

3.1.5 Finální konceptualizace NSV

Při konceptualizaci je nutné přihlédnout též k faktorům, které v průběhu roku 2020 zásadně ovlivnily propuknutí pandemie COVID-19. Nejenže pandemie mezinárodní prostředí silně zasáhla po ekonomické stránce, zároveň by také mohla mít vliv i na rozložení moci v mezinárodním systému. Tradičně disruptivní síly systému, za které jsou označovány Rusko a Čína, se ze současné situace snaží vzejít coby klíčoví a nepostradatelní partneři. Ať už se jedná o vývoj vakcíny či o materiální pomoc postiženým státům. Západní demokracie v době krize v mnohých případech nedokázaly dostát hodnotám, o něž se opírá liberální mezinárodní řád a ve snahách zavádět politiky a vypořádávat se s vnitřními spory prokazovaly svou disfunkci.

Zejména činy Donalda Trumpa potencionálně poškodily transatlantickou jednotu, narušily morální autoritu Západu a oslabily globální správu v duchu západních hodnot. Globální problémy tohoto typu (pandemie, chudoba, klima) jsou tématy nadnárodních rozměrů. Rapidní růst jejich důležitosti posledních let a jejich transnacionální povaha stále naráží na problematiku globálního vládnutí, které je primárním hnacím motorem novo-studenoválečného konfliktu.⁸⁸ Dalo by se říci, že v současnosti převládají dva velké proudy nahlížení na dění

⁸⁸ Právě pandemie způsobená novým koronavirem představuje od dob bezprostřední atomové hrozby první, celý svět jednotící problém, jehož řešení nelze oddalovat, jako tomu je s problémy jako je chudoba či klimatická změna. Přítomnost viru se tak stala akcelerátorem dříve pomalu se vyvíjejících trendů mezinárodních vztahů a sporů. Mimo vyostření hlavně vztahu americko-čínského přinesla také sblížení Ruska a Číny. Po ruské anexi Krymu, kdy došlo k rozvratu mezi Západem a Ruskem, se RF s partnerstvím začala orientovat na Čínu. V průběhu let ale Peking postupně získával ve vztahu převahu, a právě události Krymu tento trend umocnily. V souvislosti s koronavirem sice nedošlo k obrácení ekonomické závislosti, ale spíše politické. Čína byla, kvůli podcenění situace a zatajování informací v prvních týdnech šíření nákazy, obviňována za současný světový stav. Koronavirovou situaci navíc využívá k propagandistickým účelům v podobě zasilání zdravotnických potřeb do postižených zemí po celém světě, čímž si pravděpodobně snaží vydobýt silnější roli v mezinárodním systému jakožto vůdce v boji proti pandemii. Přestože je její světový vliv stále zásadní, Rusko už na ní však není politicky tolik závislé jako tomu bylo před vypuknutím pandemie.

v mezinárodních vztazích. Tím prvním je názor, že liberální demokracie je vyčerpaná a post-studenoválečnou politiku založenou na pravidlech nahradí národní stát, geopolitika a velmocenské soupeření bude znovu definovat světové dění. Druhý tábor tvrdí, že rostoucí Čína a Rusko jsou hlavními destabilizátory systému a svou podstatou založenou na autoritářství rozvracejí demokratické procesy a multilaterální instituce na národní i nadnárodní úrovni. Případné partnerství těchto států má poté multiplikační efekt, který je stále větší hrozbou pro liberální řád (uni)multipolárně nastavený ve prospěch USA. Tyto výchozí body poté utvářejí současnou evropskou i americkou politiku. Je však nutné podotknout, že ačkoliv jsou oba zmíněné státy často popisovány jako revizionistické, jsou tato tvrzení opakovaně nadhodnocována a využívána k odvrácení pozornosti od jiných, často vnitropolitických, problémů. Ruské (ani čínské) ambice se sotva rovnají vědomé a koordinované strategii budování nového, autoritářského světa, oba režimy se spíše snaží vybudovat takové multipolární mezinárodní prostředí, které bude podporovat legitimitu a stabilitu těchto režimů (Lo 2020; Hille – Manson – Foy – Shepherd 2020). Tato práce však nemá za cíl rozhodnout, který ze sporů si označení zaslouží více. Existence NSV mezi USA a Ruskem a konflikt mezi USA a ČLR se vzájemně nevylučují, jak média často naznačují. Existenci napjatých vztahů mezi Čínou a Spojenými státy neodmítám, stojím si však za názorem, že by bylo vhodné pro ně nalézt vhodnějšího názvu.

Pokud jde o příčiny NSV a její ideologické zázemí, můžeme zde vnímat silné podobnosti, které obě strany konfliktu staví do zcela antagonistických pozic s neslučitelnými vizemi světa. Byť se podařilo kapitalismus rozšířit i do postsovětských oblastí včetně RF, vyvinul se zde ideologický konflikt v jiné podobě a s jinými cíli. Nyní se už nejedná o konflikt o světovládu, ale o konflikt proti unipolárnímu uspořádání a snahu přetvořit ho v systém multipolární. Argument regionální podoby konfliktu je, myslím si, velmi unáhlený. Byť zástupné konflikty neprobíhají na všech kontinentech, jsou zde patrné oboustranné snahy o rozšiřování sfér vlivu mimo své bezprostřední okolí. Pravdou je, že současná situace zatím postrádá krize pro původní konflikt natolik typické

a velkou překážkou může potencionálně být i provázanost ekonomik inkriminovaných států. Vzhledem k současným sankcím se však státy s touto skutečností musí částečně vyrovnávat už nyní. Zvyšování nákladů na zbrojení a plány na modernizaci konfliktnímu trendu také nasvědčují. Je však nutné vzít v potaz úlohu, jakou v současných konfliktech, oproti klasickým vojenským nástrojům, sehrávají ty ekonomické a kybernetické. Spíše, než klasické studenoválečné závody ve zbrojení by se současná situace dala popsat jako závody v modernizaci a v IT technologiích.

Oba konflikty jsou v mnohých aspektech bezesporu rozdílné. Ovšem pokud by se měly znaky naprosto shodovat, znamenalo by to spíše, že jsme prošli jakýmsi druhým obdobím *détente*, tedy uvolňováním napětí, a původní konflikt pokračuje. Termín NSV však popisuje konflikt, který z původního studenoválečného konfliktu vzešel a se kterým sdílí velké množství charakteristických znaků. Dle mého názoru je tedy název NSV poněkud nešťastně zvolený, jelikož zbytečně strhává pozornost od debaty nad situací jako takovou. V rámci debaty o nesprávném používání výrazů si dovoluji argumentovat, že slovo válka by v původním ani novém označení nemělo figurovat vůbec. Podle Clausewitze je válka pokračováním politiky násilnými prostředky (ozbrojeným násilím) v rámci donucení oponenta vykonat naši vůli. Čili pokud bychom chtěli být absolutně korektní, měli bychom namísto studená válka (potažmo její nové verzi) používat spíše pojmu konflikt. Z mé analýzy nicméně docházím k závěru, že NSV je oprávněně použitelným termínem pro označení současné situace. Stejně jako první a druhá světová válka měla své odlišnosti (příčina a cíl vedení války, změny v koalicích, způsob vedení války atd.), přesto jsou jejich názvy obdobné, je tomu tak i nyní u SV a NSV. V souvislosti s technologickým vývojem a změnách ve vztazích v mezinárodním systému jsou i změny v rámci konfliktů jen přirozené.

Na základě zjištěných informací se přikláním k názoru, že zkoumaný konflikt započal rokem 2014 v důsledku předchozí eskalace napětí. Rok 2014 a ukrajinská krize jsou signifikantními zejména proto, že tomuto roku předcházející incidenty, které byť byly Západem charakterizovány jako agresivní

a výbojně, si nezískaly žádnou politickou odezvu. Od tohoto roku navíc můžeme pozorovat zvýšení ruských výdajů na zbrojení, zvýšené ruské snahy o šíření vlivu v jiných regionech světa, rostoucí objem spolupráce s Čínou a častější střety obou států v konfliktech, které byly definovány jako tzv. zástupné (Sýrie, Írán, Venezuela, Libye). V roce 2013 navíc vzniká Gerasimova doktrína, která v podstatě shrnuje hlavní principy vedení boje novo-studenoválečného konfliktu a argument podporují i závěry ruské vojenské doktríny z roku 2014. NSV je soubojem *status quo* mocnosti a mocnosti revizionistické s neslučitelnými geopolitickými cíli a ideologiemi. Intenzitu i teritoriální rozsáhlost konfliktů lze vysvětlit tím, že se nacházíme pouze v počátcích soupeření. Možné je i to, že se mezinárodní systém změnil natolik, že soupeření, které známe z historie je v dnešních podmínkách už zcela nereálné. Tuto změnu reflektuje i technologický vývoj a proměna nástrojů vedení boje. Právě kybernetické hrozby považují za jeden z hlavních charakteristických znaků NSV.

3.2 Projevy NSV během zkoumaných prezidentství

Spojené státy byly po rozpadu SSSR nuceny zaujmout vůči této zemi nové stanovisko. 90. léta se obešla bez výraznějších problémů⁸⁹ a vztahy milénia lze popsat jako velmi vřelé, možná až přátelské. Ruská federace se po událostech ze září 2001 jako jeden z prvních států přidala k americkému boji proti terorismu. Tato spolupráce dala roku 2002 dokonce za vznik Radě NATO-Rusko (*NATO-Russia Partnership Council, NRC*), která nahradila do té doby fungující *Permanent Joint Council (PJC)*. Tento krok byl vnímán jako vřelé gesto, kdy se Rusko na jednáních stalo jednou z 29 rovných zemí, místo aby bylo k jednání přidruženo, jako tomu bylo za PJC (NATO nedatováno). Putin také zrušil například špionážní komplex na Kubě nebo námořní základnu ve Vietnamu⁹⁰ (Wines 2001).

Od konce SV se v podstatě každý prezident snažil ruskou otázku vyřešit blízkým osobním vztahem se svým ruským protějškem. Bill Clinton rozvíjel přátelský vztah s Borisem Jelcinem, mimo jiné v rámci inkorporace RF do mezinárodních institucí jako byla například skupina G8.⁹¹ Stejně si počínal i Bush v případě Putina. Ti spolupracovali na úrovni politické i vojenské, mimo jiné i při misích NATO. Invaze do Iráku, neustálé rozšiřování členské základny Severoatlantické aliance (především v oblasti Pobaltí), debaty o evropské raketové obraně či postoje států během barevných revolucí však způsobovaly čím dál větší ochlazování vztahů. Ty pak narušila zejména zmiňovaná ruská intervence do Gruzie. Obama se choval podobně jako jeho předchůdci, a to jak v případě Medveděva, tak později Putina. Zásadním přelomem v rusko-amerických vztazích pak byla ruská vojenská akce na Ukrajině, na kterou byly Spojené státy nuceny reagovat.⁹² I Donald Trump se od svého nástupu do úřadu snažil s prezidentem

⁸⁹ Snad až s výjimkou ruského nesouhlasu s intervencí NATO v Kosovu v roce 1999.

⁹⁰ Otázku obnovení zmíněných základen opět otevírá Putin v roce 2016 (Nechepurenko 2016).

⁹¹ Členství však bylo v rámci projevené agrese v roce 2014 Spojenými státy pozastaveno.

⁹² Po Gruzii se totiž mezinárodní systém žádné reakce ze strany USA nedočkal.

Putinem sblížit. Nakonec však došlo k postupnému prohlubování sankcí vůči Rusku, diplomatickým třenicím⁹³, vypovězení smlouvy INF a mnohému dalšímu. Zdá se, že nehledě na stranickou příslušnost a politické zázemí, američtí státníci k ruské problematice zaujímají podobné stanovisko. Všichni bez rozdílu se tyto vztahy, narušené dlouhodobým konfliktem, snaží napravit. To i přesto, že Rusko není schopné Spojeným státům konkurovat ekonomicky, vojensky ani politickým vlivem v rámci otázky globálního vládnutí. Putin si je těchto skutečností plně vědom. Zahájil tak strategii politického boje proti Západu v podobě dezinformačních kampaní vůči USA i třetím zemím, podpory krajně levicových stran v Evropě i mimo Evropu, kybernetických útoků atp. (Polyakova 2019; Myre 2017).

V následujících dvou podkapitolách se budu věnovat politikám BO a DT vůči RF a budu zodpovídat VO č. 1.2 *Jaké projevy NSV lze v praxi mezinárodních vztahů identifikovat?* Zaměřím se na zásadní zahraničněpolitické události, které formovaly americko-ruské vztahy ve dvou analyzovaných prezidenstvích, tedy Baracka Obamy a Donalda Trumpa. Více se zde zaměřím na otázky, ve kterých státy zastávaly odlišná stanoviska. Několik témat, na kterých se Spojené státy a RF shodly jsou zde, kvůli své irelevanci k záměru této práce, pouze zmíněny. Zejména u kapitoly DT, která popisuje aktuální dění, se události a fakta dynamicky mění. Jejich analýza byla ukončena srpnem 2020, tedy stejně jako následná analýza výroků.

⁹³ V reakci na pokus ruských agentů o otrávení bývalého ruského agenta ve Velké Británii ze svého území Spojené státy vyloučily 60 ruských diplomatů.

3.2.1 Barack Obama

Barack Obama nastupoval do úřadu s vizí nápravy problémů způsobených jeho předchůdci. Zároveň bylo jeho cílem přehodnotit orientaci americké zahraniční politiky od Blízkého východu a Evropy k východní Asii, především pak k Číně. Jedním z důležitých bodů Obamovy administrativy bylo také jaderné odzbrojení. Zároveň se pak Obama snažil ustanovit novou strategii ve vztahu k Rusku, kterou Spojené státy od konce SV, částečně kvůli jeho značnému mocenskému úpadku od rozpadu SSSR, v podstatě postrádaly. Prezident Obama tak s ruskými prezidenty Dimitrijem Medveděvem a následně Vladimírem Putinem započal éru resetu vztahů. Ty měly sérií ústupků a vzájemné podpory ve vybraných oblastech zajistit sblížení těchto států a dosáhnout zlepšení vzájemných vztahů. Tzv. Obamova doktrína není definovaná jedním konkrétním projevem nebo dokumentem, jako tomu bylo například u Trumana nebo Bushe. Mnohé Obamovy postoje byly často prezentovány příliš obecně a nikdy ne uceleně a pohromadě, aby mohly dát takové doktríně za vznik. Obecně lze však říci, že zastával princip multilateralismu a diplomacie, oproti unilateralismu a násilným nástrojům zahraniční politiky, které byly typické pro jeho předchůdce.

Přestože se mnoho Obamových cílů týkalo zahraničněpolitických otázek, může se zdát, že jeho administrativa znamenala počátek návratu k izolacionismu.⁹⁴ Za vlády George Bushe se zahraniční politika dostala do popředí a Spojené státy byly v rámci tzv. boje proti terorismu (především vojensky) aktivní v mnohých zemích. Právě Obama byl jedním z oponentů této politiky. Naopak byl zastáncem snižování amerického zapojení v konfliktech ve světě, a především pak přecházení od vojenských nástrojů k těm diplomatickým. Válka proti teroru pro Spojené státy znamenala vysoké finanční náklady, ztráty na životech a žádný reálný výsledek.

⁹⁴ Ten by bylo vhodné nazývat spíše selektivním izolacionismem, jelikož Spojené státy zůstaly v mnohých konfliktech aktivní, na jiných zcela odmítaly participovat. Tento obrat byl částečně způsoben i dlouhodobým bezvýsledným angažmá ve státech jako byl Irák či Afghánistán a frustrovanou veřejností.

Obama tak později orodoval za ukončení válek v Iráku a Afghánistánu a koncentraci na domácí problémy.⁹⁵ V souvislosti se strategií nepřímé angažovanosti v rizikových konfliktech se objevuje termín *leading from behind*⁹⁶, který je spojován právě s Barackem Obamou a postojem USA k válce v Libyi, Sýrii či na Ukrajině (Carafano 2015; Goldberg 2016).

Přeformulování americko-ruských vztahů, tzv. reset vztahů, a nová éra spolupráce těchto mocností měla být nastartována sérií vstřícných gest ze strany Spojených států ve snaze překonat relativně nově vzniklou negativní povahu už jednou napravených vztahů. Soustředila se zejména na oblasti, které způsobovaly spory ve vzájemných vztazích už v minulosti. Spojené státy byly připraveny upravit program protiraketové obrany (rozmístění amerických základů ve střední Evropě) a omezit rozšiřování členské základny NATO v oblastech, které Rusko chápalo jako svou sféru vlivu. Integraci postsovětského prostoru do euroatlantických struktur Rusko chápe jako bezpečnostní hrozbu dodnes. Zejména otázka evropské protiraketové obrany byla jednou z podmínek, které si Rusko kladlo k zahájení debat o snižování svého jaderného arzenálu (Herszenhorn – Gordon 2013).

Program resetu byl zpracován mnoha autory, kteří texty, z nichž následná praxe vycházela, publikovali mezi lety 2007-2009. Nejznámějším a nejvlivnějším z nich byl Michael McFaul. Tento plán ve své podstatě dochází k závěru, že strategie zadržování či konfrontace Ruska musí být nahrazena posílením spolupráce i za cenu několika ústupků. Jako zásadní viděl McFaul otázku jaderného odzbrojení⁹⁷, zapojování Ruska do ekonomických struktur a společné řešení otázek globálního významu. Načasování takového plánu bylo velmi příhodné. Vladimír Putin po roce 2008 nemohl znovu kandidovat na post

⁹⁵ V první řadě byl nucen vyřešit finanční krizi. Dalšími prioritami jeho vlády se mimoto stala reforma zdravotnictví a boj proti změně klimatu (Goldberg 2016).

⁹⁶ Toto slovní spojení sám BO nikdy nepoužil. Vžilo se po publikování článku od Ryana Lizza v *New Yorkeru* popisující Obamovu zahraničněpolitickou aktivitu (Kessler 2011).

⁹⁷ Spojené státy a Rusko tak měly jít, jakožto státy s největším jaderným arzenálem, v odzbrojování zbytku světa příkladem (McFaul 2007: 21).

prezidenta, pokud by nechtěl přímo porušit ruskou ústavu, a stejně tak se blížily i prezidentské volby v USA. Změna ve vedení znesvářených států tak měla být pozitivním elementem provázející změnu vztahů k lepšímu, jakýsi nový začátek. McFaul i Barack Obama se chtěli zbavit studenovělečného pojetí Ruska jako hrozby a nepřítele. Spoléhali tak na liberální teorie zastávající názor, že pokud bude Rusko integrováno do mezinárodních ekonomických struktur, sílíci hospodářství obecně zvýší životní úroveň jeho obyvatel a dá za vznik silné střední třídě, která povede Rusko k demokratizaci (McFaul 2007: 19-22). Veškeré ústupky a vstřícné kroky, které Spojené státy podnikly byly však většinově Ruskem vnímány jako známky slabosti a prezidenti Putin ani Medveděv s oporou v protiamericky naladěné ruské veřejnosti o změně své zahraniční politiky vůči USA příliš neuvažovali (Cumbo – Kaplan 2015).

3.2.1.1 Příklady z praxe mezinárodních vztahů

Významným momentem Obamova prezidentství byl jednoznačně rok 2010 a podpis dohody Nový START v Praze. Tato smlouva byla součástí Obamovy snahy o jaderné odzbrojení světa, která se prolíná celým jeho funkčním obdobím. K podpisu došlo zejména proto, že v prosinci 2009 končila platnost dohody START I⁹⁸, a o dva roky později pak dohody SORT⁹⁹ (Kimball – Reif 2019). Mimo Nový START můžeme mezi úspěchy sbližování států zahrnout i spolupráci a přibližování pozic států vůči Íránu (viz níže), Severní Koreji¹⁰⁰, Izraeli¹⁰¹ a Afghánistánu¹⁰². Bushův projekt protiraketové obrany v České republice

⁹⁸ *Strategic Arms Reduction Treaty* byla v souvislosti s rozpadem SSSR podepsána v roce 1991 G. W. Bushem a M. Gorbačovem.

⁹⁹ *Strategic Offensive Reductions Treaty* byla dohoda podepsaná G. W. Bushem a V. Putinem v roce 2002.

¹⁰⁰ Oba státy se shodly na nutnosti reakce na korejské jaderné testování.

¹⁰¹ V rámci mírových jednání Blízkovýchodního kvartetu (USA, RF, EU, OSN) mezi Izraelem a Palestinou.

¹⁰² Rusko hrálo důležitou roli kvůli své geografické poloze, která usnadňovala zásobování jednotek NATO tzv. severní trasou.

a v Polsku, kterému Rusko silně oponovalo, byl Obamovou administrativou nahrazen umírněnějším projektem *Phased Adaptive Approach (PAA)*, který se stal součástí evropského obranného štítu NATO¹⁰³ (NATO 2016). Ovšem ani tato verze se v Rusku nesešla s podporou a budování protiraketového štítu nadále vnímali jako hrozbu. Hrozili odstoupením od dohody o Střelách středního doletu (INF) z roku 1987 či odstoupením od dohody Nový START.

V Rusku po parlamentních volbách¹⁰⁴ v prosinci 2011 začaly masové protesty. Šlo o největší protivládní shromáždění v Rusku od pádu SSSR. Putin z jejich podněcování vinil USA a konkrétně Hilary Clintonovou¹⁰⁵, v té době ministryni zahraničí Spojených států, a incident pokládal za zásah do suverenity státu. Clintonová totiž volby opakovaně otevřeně kritizovala, jelikož celý proces provázely zprávy o volebních podvodech a manipulaci s hlasy. Během protestů došlo k zatčení jejich několika hlavních představitelů, mezi nimiž byl například i Alexej Navalnyj, současný leader opozice. RF měla vždy problém s americkým (i jiným) vměšováním se do vnitřních záležitostí států, ať už tomu byl například Irák, Libye nebo samotné Rusko (Elder 2011, BBC 2011). Demonstrace v roce 2012 způsobily následné vyhoštění rozvojové agentury USAID a zákaz NGOs se zahraničním financováním (*Foreign Agent Act*). V roce 2015 byl vytvořen seznam tzv. nežádoucích organizací, které byly v Rusku zakázány. Když byla v roce 2017 zpravodajská média RT a Sputnik zaregistrována jako „zahraniční agenti“ (pod *Foreign Agents Registration Act*¹⁰⁶), Rusko zareagovalo obdobně a rozšířilo omezení i na americká média působící v Rusku (EPRS 2018: 5).

¹⁰³ Ten měl sloužit primárně jako obrana před balistickými střelami z Íránu. V rámci něj měly vzniknout tři americké základny – radarová stanice v Turecku, dvě základny s antiraketami v Polsku a Rumunsku a plavidla systému Aegis s antiraketami ve Středozemním moři.

¹⁰⁴ Po volbách do Státní dumy, které vyhrála Putinova strana Jednotné Rusko.

¹⁰⁵ Clintonová a mnozí další si události roku 2016 spojené s útoky na její prezidentskou kampaň vykládají částečně jako Putinovu odvetu za tento incident (Ioffe 2016).

¹⁰⁶ Zákon FARA pochází z před-studenoválečné éry, konkrétně z roku 1938 a zůstal platný po celou dobu i po ukončení studenoválečného konfliktu.

Důležitou událostí roku 2011 a budoucího vývoje vztahů mezi USA a RF byla Barackem Obamou silně podporovaná intervence NATO¹⁰⁷ v Libyi. Ta proběhla pod mandátem Rady bezpečnosti, byla mířena zejména proti režimu Muammara Kaddáfího¹⁰⁸ a reagovala na brutalitu tehdejšího libyjského režimu proti poklidným demonstracím¹⁰⁹. Libyjská občanská válka vedla ke svržení režimu, usmrcení Kaddáfího a uspořádání prvních svobodných voleb v roce 2012. Z těchto voleb vzešla vláda však nikdy nebyla schopná získat plnou kontrolu nad celým územím země, ve které navíc začaly nalézat útočiště teroristické skupiny s napojením na Al-Káidu či později ISIS a v na ropu bohatém východě Libye se začaly projevovat separatistické tendence. Tato nestabilita vedla po volbách v roce 2014 k obnovení občanské války. Právě tehdy začal hrát důležitou roli v tamní politice generál Haftar se svým plánem „záchrany Libye“, viz níže. Snahou o změnu režimu v roce 2011 však intervence obešla Rusko, které při hlasování o patřičné rezoluci schválilo pouze zřízení bezletové zóny a obdobné nástroje sloužící k ochraně civilistů. Podle Putina síly NATO rezoluci vydanou Radou bezpečnosti porušily. Společně s Lavrovem se později nechali slyšet, že po takovém narušení důvěry již nejsou ochotni postavit se v budoucnu za podobnou rezoluci. Ta by v současnosti mohla pomoci řešit například konflikt v Sýrii (Kuperman 2015; ČT24 2020h).

Jedním z dalších témat je jednoznačně jaderný program Íránu. Obama k jeho prosazení potřeboval podporu Rady bezpečnosti OSN, již je Rusko stálým členem. Tato oblast je však obzvláště choulostivá, jelikož právě Rusko už dříve Írán podporovalo dodávkami zbraní a jaderných technologií. Společný tlak Rady bezpečnosti v podobě sankcí a uvalení embarga na nejvýznamnější vývozní surovinu, ropu, skutečně vyústil v roce 2015 v podpis dohody *Joint*

¹⁰⁷ Samotné intervenci předcházely Spojenými státy uvalené sankce na členy Kaddáfího vlády a rodiny a uvalení zbrojního embarga, platného dodnes.

¹⁰⁸ Kaddáfí byl v Libyi u moci od roku 1969.

¹⁰⁹ Tyto demonstrace v Libyi jsou řazeny k vlně protestů a nepokojů, probíhajících v mnohých arabských státech v průběhu let 2010 a 2011. Impulsem k jejich propuknutí byla nespokojenost obyvatel s ekonomickými, potažmo životními podmínkami a politickým zřízením.

Comprehensive Plan of Action (JCPOA). Ta Íránu dovolovala ponechat si omezené množství jaderného materiálu a civilní jaderný program, který měl být pod mezinárodním dohledem, a zároveň zakazovala výrobu jaderných zbraní (ČT24 2015). Právě Rusko společně s Čínou však byly státy, které Íránu poskytovaly potřebný materiál a technologie k zahájení programu. Rusko tak v případě Íránu zastává poněkud schizofrenní pozici. V tomto regionu je Írán pro Rusko významným spojencem s dlouhodobou protiamerickou rétorikou. Zároveň má Rusko v Íránu své ekonomické zájmy.¹¹⁰ Na druhou stranu jsou vzájemnými konkurenty v oblasti vývozu ropy a zemního plynu a íránský zisk jaderné zbraně by mohl být pro Rusko hrozbou¹¹¹ (Thayer 2010; Goldenberg 2015).

Ukrajinská krize představuje v kontextu vztahů USA a RF významnou dělicí čáru. Přestože plánem předchozích administrativ bylo zapojení Ukrajiny do struktur NATO, prezident Obama od tohoto kroku v rámci programu resetu vztahů ustoupil. V době, kdy EU vyjednávala uzavření asociační dohody s Ukrajinou, bylo zemi nabídnuto členství v ruské Eurasijské ekonomické unii, přičemž členství obou se vzájemně vylučovala. Když se v roce 2013 prezident Viktor Janukovyč nakonec rozhodl pro ruský projekt, zvedly se v zemi vlny odporu, které vedly k masivním demonstracím. Střety mezi protestanty a státními jednotkami se vyostřily do takové míry, že Janukovyč byl nucen uchýlit se do Ruska. Nová vláda obnovila jednání s Evropskou unií a přiklonila se na stranu Západu, potažmo Spojených států, které po celou dobu demonstranty podporovaly. V únoru 2014 ruské jednotky provedly neočekávanou invazi a získaly kontrolu nad celým Krymským poloostrovem. Demontrace a boje pokračovaly a ve východním regionu Donbas¹¹² se navíc začaly projevovat separatistické

¹¹⁰ Írán je dlouhodobě velkým odběratelem ruské vojenské techniky a zbraňových systémů. Ruské společnosti se dokonce podílely na stavbě bušehrské jaderné elektrárny (Aljazeera 2019).

¹¹¹ Íránská, v té době nově vyvinutá, balistická střela Shabab-3A měla dolet ze států Rady bezpečnosti pouze do Ruska, které v té doby bylo ještě stále signatářem INF, což ho značně omezovalo v možnostech sebeobrany (Schwartz 2015).

¹¹² Tento region je většinou obývaný etnickými Rusy. V rámci nepokojů zde byly vyhlášeny dvě proruské lidové republiky – Doněcká (DLR) a Luhanská (LLR).

tendence. Boje měly být ukončeny dohodami¹¹³, které mimo jiné vyústily v ukrajinskou ztrátu Krymu a východních oblastí. Vyhlášení samostatnosti Krymu mělo být ospravedlněné referendem, jehož výsledky Západ ani ukrajinská vláda kvůli mnohým nesrovnalostem neuznává.¹¹⁴ Spojené státy zprvu reagovaly pouze verbálně a formou výcviku ukrajinských sil, později však došlo v rámci NATO k vyslání vojenských sil do Východní Evropy¹¹⁵ a k uvalení sankcí, ke kterým se přidala i EU. Ty byly uvaleny zprvu na jednotlivce, kterým byl omezen výjezd do USA a států EU, později byly rozšířeny i na obchod s ropou a zemním plynem. Rusku bylo na základě těchto skutečností Spojenými státy také pozastaveno členství v ekonomicky orientovaném sdružení G8.¹¹⁶ Svou intervenci Rusko obhajovalo nutností bránit svou černomořskou flotilu před pohlcením euroatlantickým společenstvím a situaci přirovnávalo k intervenci NATO v Kosovu, čímž se snažilo svou aktivitu legitimizovat. Ukrajinská krize je jednoznačným důkazem neúspěchu politiky resetu¹¹⁷ (Cumbo – Kaplan 2015; Blackwill – Sestanovich 2018).

Občanská válka v Sýrii začala v roce 2011 jakožto důsledek Arabského jara. V Sýrii však oproti jiným zemím nedošlo ke svržení prezidenta, který naopak odpověděl použitím vojenské síly. Tento spor se dotkl ruských zájmů. Sýrie, potažmo Bašár al-Asad a Rusko jsou dlouholetými spojenci a Rusko má na syrském území strategické vojenské základny¹¹⁸, z nichž nejvýznamnější je námořní komplex v Tartúsu. Spojené státy se v tomto konfliktu postavily proti

¹¹³ Jednalo se o dohody Minsk I z roku 2014 a Minsk II z roku 2015, ani jedna však nebyla účastníky dodržována.

¹¹⁴ Referendu nebyli přítomni pozorovatelé OBSE ani EU. Jeho výsledky byly značně jednomyslné, počet hlasů neodpovídal množství voličů a existovala mnohá hlášení o manipulaci s hlasy (ČT24 2014).

¹¹⁵ V dubnu 2016 byly rozmístěny čtyři rotující prapory v Estonsku, Lotyšsku, Litvě a Polsku, doplněné o dvě americké brigády, které se do Polska dostaly v září 2017. Tato vojenská síla měla zabránit dalším ruským výbojům v postsovětských oblastech (Blackwill – Sestanovich 2018).

¹¹⁶ V roce 2014 BO Rusko nazval regionální mocností a jeho zásah na Ukrajině popsal jako ukázkou jeho slabosti (Borger 2014).

¹¹⁷ Mimoto je narušení suverenity a územní celistvosti Ukrajiny přímým porušením Budapešťského memoranda z roku 1994, které se Spojené státy v tomto dokumentu zavázaly chránit (Pifer 2019).

¹¹⁸ Jediné mimo postsovětský prostor (EPRS 2018: 7).

Asadovi, ovšem s použitím ryze diplomatických nástrojů. Intervenci Obama připouštěl pouze v případě použití chemických zbraní (které by symbolizovalo překročení tzv. *red line*), ovšem i po tom, co Asadův režim tyto zbraně použil zůstaly Spojené státy nečinné¹¹⁹. Rusko však bylo schopné v roce 2013 s Asadovým režimem vyjednat destrukci syrských chemických zbraní (Borger – Wintour 2013). To Rusko dovedlo k poměrně výrazné diplomatické prestiži. Spojené státy se spojenci v konfliktu zasáhly až v polovině roku 2014 a započali ofenzivu proti Islámskému státu. Rusko se do bojů zapojilo až na žádost Asada, a to v polovině roku 2015. Leteckými údery demonstrovali svou sílu i za hranicemi svého sousedství. Obama ruské zásahy silně kritizoval, jelikož podporovaly Asadův režim, jehož kroky měly za důsledek vysoké ztráty na civilních životech (jako například v Aleppu v roce 2016). Boje v Sýrii započaté za BO vyústily v rusko-americkou iniciativu příměří mezi vládou a povstanci. Rusko se tak opět ocitlo ve velmi důležité diplomatické roli, která jen zvýšila efekt úspěchu z roku 2013. Rusko navíc ukázalo, že své spojence v době krize podpoří a také se mu částečně podařilo odvrátit pozornost od destabilizované Ukrajiny (Stent 2016). Ruské úspěchy navíc daly za vznik novým partnerstvím s tradičně proamerickými zeměmi jako je Turecko¹²⁰, Saúdská Arábie či Izrael (EPRS 2018: 7).

¹¹⁹ Obama se po zkušenostech z Afghánistánem a Iráku nechtěl vojensky angažovat v dalších blízkovýchodních vleklých válkách (Golberg 2016).

¹²⁰ Erdogan od Ruska později nakoupil zbraňové systémy S-400 nekompatibilní s technologiemi NATO (Lister 2019). To vzhledem k dlouhodobým snahám Turecka o vstup do NATO způsobilo v rámci Aliance značnou frustraci.

3.2.2 Donald Trump

V projevu na téma americké zahraniční politiky během své kandidatury Trump komentoval post-studenoválečnou zahraniční politiku velmi negativně. Spojeným státům se podle něj nepodařilo nastavit nové směřování odpovídající nové době. Kritizoval americké zapojení ve válkách například v Libyi, Iráku či Sýrii a zahraniční politiku USA popisoval jako katastrofální. Předchozí administrativě vyčetl zadlužování Spojených států a přílišné vynakládání finančních prostředků na zahraniční angažmá. Oznámil, že vojenské mise bude zahajovat jen v nejvyšší nutnosti a pouze tam, kde je skutečně reálné vyhrát. Jako jednu z priorit stanovil zastavení šíření a omezení dosahu radikálního islámu, přičemž nevyločil užití násilí. Dále upozornil na potřebu posílení americké ekonomiky a vojenského arzenálu.¹²¹ Vyjádřil potřebu zlepšit napjaté vztahy USA s Čínou a Ruskem. V souvislosti s Čínou v podobě snižování amerického obchodního deficitu, v souvislosti s Ruskem pak z pozice síly (Trump 2016).

Za jeho zahraniční politikou *America First* sice stojí idea, nicméně žádný koherentní soubor cílů a metod jejich dosažení (Cohen, E. 2019). Trump navíc otevřeně prioritizuje domácí politiku a vnitřní posilování státu (viz slogan *Make America Great Again*) a obecně tak upozaďuje politiku zahraniční. Stejně jako u BO neexistuje jeden konkrétní dokument, který bychom mohli označit za Trumpovu doktrínu. Současný prezident se nedá zařadit do ryze izolacionistického ani intervencionistického proudu¹²², přičemž jsou v jeho politice patrné projevy obou směrů. Jeho zahraniční politika je však vnějšími pozorovateli hodnocena jako relativně konzistentní. Administrativa jeho směru přezdívá principiální realismus (*principled realism*) (Anton 2019). Je to směr, který především upřednostňuje zájmy a ochranu USA, přičemž odmítá globální

¹²¹ Tato nutnost byla spojena především v souvislosti s čínskými a ruskými inovacemi v této oblasti.

¹²² Odsuzuje Bushovu éru vysoké míry zapojování Spojených států do zahraničních problematik, stejně jako považuje projevy Obamovy zahraniční politiky jako ukázkou slabosti (FP Analytics 2017: 2).

vůdčí roli, která je jí vnucována zahraničním establishmentem (Schaefer 2018). Trump před vůdcovstvím upřednostňuje sílu, skrze kterou měl v plánu nastartovat ekonomiku. Od silné ekonomiky pak odvozuje silnější diplomatické a geopolitické postavení státu v mezinárodním systému. Administrativa svou nepředvídatelnost vnímá jako výhodu při vyjednávání pro USA výhodnějších dohod a smluv. Takové jednání může Spojené státy přivést ke krátkodobým taktickým vítězstvím. V dlouhodobém hledisku ovšem může přinést negativa v podobě snižování důvěry spojenců, kteří jsou z pohledu globálního vlivu pro USA zásadní (FP Analytics 2017: 2-3). Jak bylo zmíněno výše, Donald Trump stejně jako do jisté míry i jeho předchůdci staví zahraniční politiku na dobrých osobních vztazích. U DT je však potřeba tuto povahu vztahů se zástupci jiných zemí zdůraznit. Mimo zmíněnou RF tak od nástupu do úřadu postupoval i třeba v případě Severní Koreji nebo Číny (The Wall Street Journal 2019).

Zatímco za BO v některých tématech USA a RF spolupracovaly, za DT otáček, na které tyto státy zaujímají podobné postavení, ubývá. Navíc, zatímco se Rusko od rozpadu SSSR soustředilo primárně na své bezprostřední okolí, se nyní jeho angažmá rozrůstá za původní sovětské hranice.¹²³ Mnohé konflikty Obamova prezidenství popsány v předchozí kapitole se promítají i do prezidenství DT. Přestože Trump Obamovy zahraničněpolitické postoje a jednotlivé mise kategoricky odmítal, mnohé postupy zůstaly i za jeho administrativy zachovány s jen minimálními změnami (Cohen, E. 2019). Oproti Obamově NSS je však ve vztahu k RF zřetelný posun. NSS z roku 2017 označuje Rusko za revizionistickou zemi bojující za přetvoření současného mezinárodního systému, která zásadně vystupuje proti americkým ideálům. Rozvrácení systému a zároveň Severoatlantické aliance tak má takový aktér podle něj docílit podvratnými taktikami a zásahy do vnitřních suverenity států (The White House 2017).

¹²³ Blízký východ, Afrika, Latinská Amerika, Jihovýchodní Asie viz výše.

3.2.2.1 Příklady z praxe mezinárodních vztahů

Přestože se tedy mohlo zdát, že údajné přátelství mezi Putinem a Trumpem oba státy sblíží¹²⁴, není tomu tak úplně pravdou. Důkazem je například Trumpova autorizace prodeje zbraní na Ukrajinu¹²⁵, nové vlny sankcí uvalované na Rusko od roku 2017 do současnosti či postoj k problematice Íránu, Venezuely, Sýrie nebo třeba i národní aktivity ve vesmíru. Na druhou stranu, oproti předchozí administrativě, nevznáší připomínky ohledně dodržování lidských práv v Rusku. Trumpovo stahování americké účasti z dohod zahrnující západní aktéry jako je TTIP¹²⁶, TPP¹²⁷, Pařížská klimatická dohoda¹²⁸ či kritika NATO a EU Rusko také vnímá jako pozitivní faktor (Feffer 2018). Mnozí analytici a političtí poradci oproti médiím však nepřikládají přátelství mezi Putinem a Trumpem přílišný význam. Tento vztah spíše vnímají jako Putinovu šanci pro ovlivňování Evropy. Lze tak rozlišit tři největší hrozby z tohoto vztahu plynoucí: 1) relativně dobré vztahy skončí Putinovým vyprovokováním Trumpa, což povede k přímému konfliktu; 2) Putin napadne Pobaltí, jelikož bude spoléhat na Trumpovo nenaplnění článku 5¹²⁹; 3) Putinovou strategií nebylo mít v Bílém domě loutku, ale někoho, kdo by USA oslabil (FP Analytics 2017: 10-11).

¹²⁴ Po oficiálním jmenování Trumpa do úřadu proběhl mezi hlavami států USA a RF 50minutový telefonát, který se svou délkou zapsal do dějin. Měl odstartovat novou éru zlepšování vztahů mezi státy (Oliphant – Millward 2017).

¹²⁵ Tento krok Barack Obama kategoricky odmítal v obavě z eskalace napjatých vztahů mezi Ruskem a Spojenými státy.

¹²⁶ Jednání o *Transatlantic Trade and Investment Partnership* byla pozastavena kvůli obchodnímu konfliktu mezi USA a EU.

¹²⁷ *Trans-Pacific Partnership* byla ujednána za BO a měla spojovat dvanáct zemí obchodní dohodou.

¹²⁸ Tato dohoda byla dojednána také za Obamova prezidentsví a zavazovala 195 zemí ke dlouhodobému cíli ochrany klimatu (především skrze snižování emisí skleníkových plynů). V letošním roce 2020 měl nahradit do té doby platný Kjótský protokol. Trump však zastává názor, že by Spojené státy přidání se k dohodě ekonomicky poškodilo a bylo zásahem do americké suverenity, rozhodl se tak americký podpis stáhnout (CFR 2019).

¹²⁹ Smluvní strany NATO se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe, bude považován za útok proti všem.

Již počátky Trumpova prezidentství provázely nejasnosti ohledně jeho vztahu s RF, potažmo s prezidentem Putinem. Během své kampaně DT nezaujímal natolik vyhraněné stanovisko vůči Krymu jako třeba Clintonová. Rusko a mnozí pozorovatelé tak získali pocit, že by se zvolením DT mohly být sankce staženy, státy by se přes spor mohly přenést a začít budovat kladný vztah. Oba státníci si navíc během volební kampaně vzájemně lichotili a není divu, že se Ruská strana při ohlášení výsledků voleb radovala (EPRS 2018: 3). Rusko za Trumpovy administrativy naplno zahájilo globální informační válku skrze kybernetické útoky, propagandistické anti-západní šíření dezinformací (například prostřednictvím *Internet Research Agency*), rozvracení vnitřních stabilit jiných států, špionáže atp. Samotné zvolení Donalda Trumpa do pozice amerického prezidenta v roce 2016 se neobešlo bez ruského zásahu a dezinformační kampaně. Tzv. *Russiagate*, tedy problematika ovlivnění amerických prezidentských voleb 2016¹³⁰ ve spojitosti s dohady o finančních zájmech DT v Rusku nebo naopak debaty o investicích Ruska v Trumpově podnikání zanechala v mnohých pocit, že se americká zahraniční politika bude ubírat směrem ke zvýhodňování RF. Lidé v Trumpově okolí měli navíc s Ruskem prokazatelně blízké vazby.¹³¹ James Comey, ředitel FBI, který v této věci vedl vyšetřování byl Trumpem propuštěn, což Trumpova prohlášení o nevině příliš nepodpořila (Freedman 2018; BBC 2018a). Robert Mueller byl v květnu 2017 jmenován hlavním vyšetřovatelem ve věci vlivu Ruska na americké prezidentské volby 2016. Jeho zpráva vydaná o tři roky později ruské ovlivnění voleb potvrzuje, ovšem neobjevuje žádné důkazy o zapojení Trumpova štábu nebo Trumpa samotného. Zpráva nedošla k závěru,

¹³⁰ Aféra *Wikileaks* byla v této záležitosti zdaleka nejdiskutovanější událostí. Šlo o odcizení emailů *Democratic National Committee (DNC)* spojených s kampaní Hilary Clintonové ruskými hackery a jejich rozšíření pomocí této platformy za účelem poškození její kampaně.

¹³¹ Vedoucí Trumpovy kampaně Paul Manafort původně pracoval pro Ruskem ovládaného ukrajinského prezidenta Janukoviče a byl obviněn z přijímání úplatků za účelem ovlivňování politik Ukrajiny a USA ve prospěch RF. Dále se jednalo například o utajované schůzky poradce pro národní bezpečnost Michaela Flynnna s ruským velvyslancem Sergejem Kislyakem ohledně stažení amerických sankcí ještě před oficiálním jmenováním DT prezidentem (což je trestným činem). Rex Tillerson, CEO ropné společnosti ExxonMobil, s blízkými vazbami na RF a konkrétně na Putina, se později stal ministrem zahraničí.

že by Trump spáchal trestný čin, na druhou stranu ho ani neospravedlnila (Mueller 2019). V důsledku tohoto vyšetřování bylo obžalováno 34 lidí.¹³²

V září 2019 bylo zahájen proces impeachmentu z důvodu obvinění Trumpa, z pozastavení vojenské pomoci Ukrajině, aby způsobil tlak ve věci vyšetřování jeho rivala pro prezidentské volby 2020, Joa Bidena, potažmo jeho syna Huntera. Přepis telefonátu, ve kterém ukrajinského prezidenta Zelenského žádá o pomoc, byl pak místo klasického archivu uskladněn ve složce s tajnými materiály. Obviněn byl ze zneužití úřadu a obstrukcí vůči Kongresu. Impeachment byl schválen pouze Sněmovnou reprezentantů, ve které měli demokraté většinu. Ve většinově republikánském Senátu byl však proces zastaven a DT byl 5. února 2020 zproštěn obvinění z porušení obou článků žaloby¹³³. Trump se i tak stal teprve třetím prezidentem v historii USA vůči kterému proces impeachmentu došel do této fáze¹³⁴ (McCarthy 2020)

Donald Trump už od svého zvolení řeší následky ruské anexe Krymu. Už od nástupu do funkce Trumpova administrativa sankce uvalené na Rusko několikrát navýšila a rozšířila. V průběhu roku 2018 a 2019 uvalila několik nových sankcí na ruské jednotlivce a firmy spojené s konfliktem, v prosinci 2018 navíc Spojené státy schválily prodej zbraní do postižených oblastí na východě Ukrajiny¹³⁵ (Blackwill – Sestanovich 2018; Polyakova – Letsas 2019).

¹³² Mezi obviněné z Trumpova blízkého okolí patřili například výše zmínění Paul Manafort, Michael Flynn, poradce ve věcech zahraniční politiky George Papadopoulos nebo prezidentův osobní advokát Michael Cohen. Obviněná byla například také ruská *Internet Research Agency* (The US Department of Justice 2019).

¹³³ Hlasování proběhlo téměř absolutně podle stranické příslušnosti. Demokraté hlasovali pro, republikáni proti usvědčení DT. Jediným republikánem, který v tomto hlasování, i v celé historii Spojených států, hlasoval pro odvolání prezidenta z vlastní politické strany byl Mitt Romney. Ve věci článku I. hlasoval vinen, ve věci článku II. poté nevinen.

¹³⁴ Na sérii *faux pas* Donalda Trumpa by mělo na konci roku 2020 navázat několik knih odhalující dění v Bílém domě, nejen v souvislosti s Ruskem. Svě paměti vydávají bývalá mluvčí Bílého domu Sarah Sandersová, někdejší agent FBI Peter Strzok a bývalý prezidentův právník Michael Cohen (ČT24 2020g).

¹³⁵ Mimo sankce spojené s ukrajinským konfliktem byly na Rusko v průběhu Trumpova funkčního období uvaleny sankce za nejrůznější kyberútoky (Yahoo, NotPetya, vměšování se do voleb 2016), porušování INF, události v Sýrii a ve Venezuele atd.

Podobně se do jeho funkčního období přelil i konflikt v Sýrii. Jak bylo zmíněno v kapitole BO, syrská mírová jednání probíhala s vysokým zapojením RF. V roce 2016 byla dojednána dohoda kterou zaštitovaly USA a RF. V lednu 2017 byl zahájen astanský mírový proces¹³⁶, který přes plán čtyř deeskalačních zón a několikero summitů (Teherán, Soči či Ankara) či vznik nárazníkových pásem, opět nepřinesl žádnou reálnou změnu v situaci. V dubnu 2017 navíc v reakci na zprávy o opětovném použití chemických zbraní proti civilistům Asadovým režimem nařídil DT raketový útok na leteckou základnu Shayrat. Spojené státy tak poprvé zaútočily přímo na Asada, do té doby se totiž jejich vojenské akce soustředily především na ISIS. Tento krok Rusko odsoudilo jako akt agrese narušující suverenitu státu. Trump pak ve spolupráci s Francií a Velkou Británií zasáhl ještě ve třech dalších zařízeních spojených s programem chemických zbraní. Komplikovaná situace v souvislosti s velkým množstvím zapojených zahraničních aktérů a syrských ozbrojených skupin ve finále vyústila ve zničení posledních zbytků vznikajícího chalífátu, stahování amerických vojsk a smrt vůdce islámského státu Abú Bakr al-Baghdádího při americkém útoku na jeho úkryt v provincii Idlib na konci října 2019. Po americkém stažení ozbrojených jednotek Rusko v oblasti zůstalo aktivní především v roli mediátora a zaplnilo tak vzniklé bezpečnostní vakuum (BBC 2019; CFR 2019).

Incident spojený s otravou Sergeje Skripala¹³⁷ a jeho dcery v Salisbury ve Velké Británii v březnu 2018 otevřel novou frontu diplomatických třenic. Spojené státy v rámci ukázky solidarity vyloučily ze svého území 60 ruských diplomatů (podobně se zachovaly i mnohé evropské státy, Austrálie nebo Kanada) a uzavřely ruský konzulát v Seattlu. Moskva recipročně vyloučila diplomaty těchto zemí z Ruska a uzavřela americký konzulát v Petrohradě (CNN 2018). Událost

¹³⁶ Na konci roku 2016 přebírají hlavní roli v syrském mírovém procesu Rusko, Írán a Turecko, přičemž Spojené státy zůstávají sekundárními aktéry a nejsou na jednání přizváány.

¹³⁷ Skripal je bývalý důstojník ruské vojenské rozvědky. Byl usvědčen ze spolupráce s britskou MI6 v oblasti odtajňování identit ruských zpravodajských agentů. Za to byl v Rusku odsouzen ke 13 letům ve vězení, ale v rámci výměny špiónů zajatých americkou FBI v roce 2010 byl po čtyřech letech propuštěn (BBC 2018b).

v mnohém připomíná incident s Alexanderem Litviněnkem z roku 2006¹³⁸, kterému se však nedostalo takového diplomatického dopadu. Mezinárodní rozruch způsobila též otrava předáka ruské opozice, Alexeje Navalného, který se na konci srpna 2020 rovněž stal terčem otravy látkou ze skupiny novičok. Ani po této události však zatím nenásledovala ze strany USA¹³⁹ žádná politická reakce (BBC 2020a).

Ve Venezuele je Rusko už od dob Cháveze zainteresováno¹⁴⁰ vojensky, od roku 2013 se k tomu navíc připojuje ekonomický zájem, a to konkrétně ve státem vlastněném ropném průmyslu. Ruské investice se zvyšovaly a Putin tím tak společně s půjčkami, které Venezuele poskytoval v podstatě podporoval Madurův upadající režim. Tyto aktivity v blízkém okolí USA mohou být vnímány jako ruská odplata za americké zásahy do problematiky Ukrajiny (Negroponte 2018). V lednu 2019 Bílý dům uznal Juana Guaido za prozatímního prezidenta Venezuely, v reakci na průběh a výsledky voleb 2018, které vyhrál Nicolás Maduro. Volby totiž neproběhly v souladu s ústavou, proto jejich výsledky USA a několik desítek dalších států neuznalo. Rusko se naopak postavilo za prezidenta Madura a začalo ve Venezuele rozmisťovat ruské strategické zbrojní systémy.¹⁴¹ Společně se zbraněmi do Venezuely dorazili i vojáci, oficiálně jakožto technici a školitelé. Ruská vojenská přítomnost splnila svůj účel. Zabránila americké intervenci, zasela nestabilitu v dalším státě a prokázala, že Rusko je schopné projektovat svou moc i na západní hemisféře. Spojené státy tak na Venezuelu uvalily pouze další vlnu sankcí (Herbst – Marczak 2019).

V únoru 2019 USA vypověděly smlouvu INF z roku 1987, k čemuž došlo v souvislosti s americkým obviněním Ruska o jejím nedodržování (střela Novator

¹³⁸ Litviněnko, bývalý důstojník FSB, byl dlouhodobým kritikem Putinova režimu. Před svou smrtí vyšetřoval spojitost mezi Španělskem a ruskou mafií (BBC 2016).

¹³⁹ Nejsilnější reakci mělo Německo, které dokonce vyhrožovalo zastavením stavby plynovodu Nord Stream 2.

¹⁴⁰ Šlo především o prodej zbraní, venezuelští vojáci byli v Rusku trénováni a v roce 2006 byl ve Venezuele zahájen projekt na stavbu továrny na výrobu Kalašnikovů.

¹⁴¹ Konkrétně se jednalo o bombardéry Tupolev Tu-160 a pak hlavně zbraňový systém S-400, který Rusko poskytlo i Erdoganovi nebo Asadovi.

9M729). RF reagovala taktéž odstoupením a po půlroční lhůtě, která měla posloužit jako prostor k vyjednávání, právně zanikla. Rusko v reakci na tyto skutečnosti zahájilo vývoj nových zbraní. V současném stavu tak mezi těmito dvěma státy existuje už jen smlouva Nový START o strategických útočných zbraních podepsána Obamou a Medveděvem, která je platná do února 2021, tedy měsíc po inauguraci vítěze prezidentských voleb 2020. Zůstává tak posledním nástrojem koordinace zbraní tohoto typu. K jednáním o jejím prodloužení, případně úpravách však zatím nedošlo, namísto toho DT přichází s iniciativou nové inkluzivnější dohody¹⁴². K dubnu 2019 navíc NATO a Rusko přerušilo vojenskou i civilní spolupráci (ČT24 2019a; Borger 2020).

V roce 2017 Trump nařkl Írán z porušování JCPOA a žádal Kongres o opětovné uvalení sankcí. O rok později oznámil americké unilaterální odstoupení od smlouvy. Důvodem bylo nedostatečné omezení civilního jaderného programu a regionální agrese státu. Zároveň oznámil uvalení dvou setů sankcí, které měly zasáhnout mimo jiné export íránské ropy, která je pro ekonomiku Íránu zcela stěžejní. Trump pak na Blízkém východě navýšil počty vojáků, což mělo sloužit k odstrašování Íránu. Když Rúhání ohlásil, že zvažuje stažení íránské strany z jaderné dohody, Trump na ně uvalil další vlnu sankcí týkající se exportu oceli. Výhrůžky následovala další militarizace regionu. Situace eskalovala napadením amerického tankeru, ze kterého Spojené státy vinily Írán, a sestřelením amerického dronu. Trump autorizoval vojenskou akci, kterou na poslední chvíli odvolal a následovaly další sankce. V tu dobu Írán už otevřeně porušoval dohodu a bez příslibu stažení sankcí v tom hodlal pokračovat. Situace vygradovala v zabití íránského generála Kásima Solejmáního silami Spojených států, sestřelení ukrajinského letadla Íránem a odplatné útoky na americké základny v Iráku (CFR 2019; Haltiwanger 2020). Do komplikované situace je navíc zakomponováno Rusko, které má s Íránem blízké styky, jež byly spoluprací v Sýrii ještě utuženy. Rusko je společně s Německem součástí íránských jaderných dohod a na Blízkém

¹⁴² Na její finalizaci v plánovaném širokém znění však dle odborníků nezbývá dostatek času.

východě si vybuďovalo pověst zdatného mediátora.¹⁴³ Rusko tak získává prostor k manévrování mezi USA a jejich tradičními evropskými spojenci a k pokusům využít situaci ve svůj prospěch (Rondeaux 2020). V této mírotvorné roli zvyšující ruský mezinárodní status se Rusko snaží sestát. Posledním příkladem jsou ruské snahy stát se prostředníkem ve sporu Kypru a Turecka ohledně těžby ve východním Středomoří (ČT24 2020d).

Libye se od svého postupného rozpadu započatého roku 2011 dělí do dvou částí se dvěma hlavními politickými centry – v Tripoli¹⁴⁴ a v Tobrúku¹⁴⁵. Generál Haftar v polovině roku 2019 zahájil ofenzivu na Tripolis s cílem očistit Libyi od terorismu a korupce. Haftar je široce podporovaný zejména Ruskou federací. Ruské státní energetické společnosti jsou totiž v libyjském ropném průmyslu¹⁴⁶ finančně zainteresované, a tak je libyjská podoba režimu a jeho stabilita ruským vitálním zájmem. Vláda mající mezinárodní uznání ovládá území *de iure*, ovšem ne *de facto*. Haftarov režim je zase v rozporu s demokratickými principy zastávanými mezinárodním společenstvím. Obě vlády přitom mají na své straně významné spojence. Rada bezpečnosti OSN je z toho důvodu rozpolcena mezi dvěma stranami konfliktu a zůstává neschopná přijmout jakoukoliv rezoluci, která by mohla vést k řešení celé situace. Rusko je už léta obviňováno z porušování zbrojního embarga¹⁴⁷ a zejména pak z vojenského zasahování do konfliktu na straně Haftarova režimu. K tomu má využívat tzv. Vagnerovy armády¹⁴⁸, vůči čemuž se radikálně staví západ v čele s USA (Kejlová 2019; Browne 2020). I v tomto konfliktu se Rusko staví do role mediátora. V polovině roku 2020 se

¹⁴³ To Rusko prokázalo už v Sýrii, Libanonu nebo v Afghánistánu.

¹⁴⁴ Vláda národní jednoty (GNA) vznikla v roce 2015 pod vedením OSN. Vláda pod vedením Fáíze Sarrádže má mezinárodní uznání a podporu zejména západních států a USA.

¹⁴⁵ Formující se od roku 2014 v čele s Chalífou Haftarem, který má pod kontrolou Libyjskou národní armádu (LNA). Tato vláda ovládá na ropu bohaté oblasti na východě země. Mimo RF vládu podporují Spojené arabské emiráty nebo Saúdská Arábie.

¹⁴⁶ Libye navíc patří k jednomu z největších afrických ropných vývozců a ropný export je základním zdrojem příjmů tohoto státu.

¹⁴⁷ To bylo na Libyi uvaleno v rámci rezoluce RB OSN 1970 v roce 2011.

¹⁴⁸ Jedná se o soukromou armádu žoldáků s přímým napojením na Moskvu. Této ozbrojené skupiny Rusko v posledních letech využívá v konfliktech, do kterých z diplomatických důvodů nemůže zapojit svou oficiální armádu. Moskva jí využila např. na Ukrajině nebo v Sýrii.

do vedoucích pozic mírových jednání postavilo právě Rusko s Tureckem, každý zastupující jednu stranu sporu (Reuters 2020).

V souvislosti s pandemickou situací nelze nezmínit ruskou snahu o předčení ostatních světových mocností ve vyvinutí vakcíny proti viru COVID-19. Vakcína, kterou Rusko představilo světu získala příznačný název Sputnik V a slouží jako reference k první umělé družici Země. Ta svým vznikem v roce 1957 odstartovala vesmírné závody mezi SSSR a USA, které trvaly v podstatě až do samotného zániku Sovětského svazu. Název je to značně prozíravý, i soutěž o vyvinutí funkční vakcíny je záležitostí ušlechtilou a prestižní a Rusko tímto vítězstvím¹⁴⁹ připomíná i významný studenoválečný vesmírný triumf. Existence ruské vakcíny¹⁵⁰ byla navíc provokativně zveřejněna jen týden od Trumpova projevu, ve kterém americké veřejnosti slibuje vyvinutí vlastní vakcíny nejpozději do prezidentských voleb (3. listopad 2020). Nejenže RF tento příslib předčila, vědci navíc Trumpův slib označili za nereálný. Ruský výzkum vakcíny provázely opakovaná nařčení z hackerských útoků¹⁵¹ na výzkumné ústavy např. v USA, Kanadě nebo Velké Británii. Kreml však veškerá tato nařčení striktně odmítl (Wolf 2020; BBC 2020b). Pro Trumpa nemohlo být ruské načasování horší. Průzkumy ukazují, že pouze 40 % Američanů souhlasí s jeho opatřeními a chováním během koronavirové krize, proto se pravděpodobně do značné míry spoléhal na to, že do voleb bude moci ohlásit úspěšné vyvinutí vakcíny, čímž by se mu vzniklé předvolební škody mohlo částečně podařit napravit (Cillizza 2020).

Důležitou událostí rezonující v posledních měsících zahraniční politikou států je současná politická situace Běloruska. Po oznámení drtivého vítězství

¹⁴⁹ RF je totiž prvním státem, který vakcínu vyvinul a na národní úrovni schválil

¹⁵⁰ Vladimír Putin schválil užívání vakcíny proti viru COVID-19 v projevu na 11. srpna 2020 tvrdíc, že jeho dcera vakcínu již dostala a je zcela v pořádku.

¹⁵¹ Jedná se o údajné útoky hackerské skupiny APT29, jinak známé také jako *Cozy Bear* nebo *The Dukes*. Tato skupina stála s největší pravděpodobností mimo jiné také za útoky na DNC před americkými prezidentskými volbami 2016. NCSC, která je hlavním technickým orgánem Velké Británie pro kybernetickou bezpečnost prohlásila, že APT29 téměř jistě funguje jako součást ruských zpravodajských služeb (Cohen – McGee – Marquardt 2020).

Lukašenka v běloruských srpnových volbách¹⁵² vypukly v zemi protesty. Ruští státní činitelé, včetně Vladimira Putina, ovšem otevřeně Lukašenkovu administrativu podpořili a postavili se za výsledky voleb. Avšak přestože se USA připojily k evropským spojencům při zpochybňování výsledku běloruských prezidentských voleb a nesouhlasu s násilným zakročením vůči protestantům, se incidentům zatím jiné reakce mimo verbálního vyjádření nesouhlasu nedostalo¹⁵³ (Hansler – Browne 2020).

¹⁵² Lukašenka se v Bělorusku drží u moci již od roku 1994.

¹⁵³ Na Lukašenka byly ze strany USA uvaleny sankce už po běloruských volbách v roce 2006, která americká diplomacie také odsoudila jakožto nesvobodné a nespravedlivé.

4 Analýza výroků

4.1 Charakteristika empirického korpusu

Původní idea této analýzy spočívala v komparaci výroků zmiňovaných státníků na sociálních sítích a v jejich oficiálních stanoviscích publikovaných Bílým domem (záložka *Statements & Releases*). Tato data měla sloužit ke zformování dvou datasetů. Dataset A měl sestávat z příspěvků státníků na sociálních sítích, dataset B poté z oficiálních zpráv Bílého domu. Toto rozdělení mělo, mimo případné doplnění informací, které mohly v některých případech ve vyjádřeních na sociálních sítích chybět, posloužit také k porovnání komunikační praxe v jejich formálních a neformálních projevech a zároveň pro metodologické ověření správnosti postupu analýzy. Mým cílem bylo, mimo analýzy významu jejich výroků, porovnávat v čem se různí a v čem překrývají. Tento krok by mi posloužil k ověření relevance oficiálních zpráv vůči reálnému osobnímu stanovisku.¹⁵⁴ S příspěvky na sociálních sítích by bylo operováno jako se specifickými, avšak rovnocennými zdroji, přičemž výchozím prizmatem by byl současný diskurz, který právě tyto příspěvky přijímá jako oficiální, byť neformální, stanoviska autora (Bogost 2017; The White House 2019).

Avšak Trumpovo prezidentství přineslo mnoho změn. Během něj došlo například ke zrušení týdenních projevů k národu (tzv. *weekly address*)¹⁵⁵ (Bump 2019), tiskových brífinků Bílého domu (tzv. *White House press briefings*) (Crilly 2019), které byly později obnoveny pouze v souvislosti s epidemiologickou situací v první polovině roku 2020, přepisy hovorů se zahraničními hlavami států (tzv. *readouts*) (Collins 2018) a jeho oficiální stanoviska publikovaná na stránkách Bílého domu v sekci *Statements* jsou

¹⁵⁴ Vzhledem k tomu, že příspěvky státníků jsou obecně přijímány jako jejich oficiální stanovisko, v práci s nimi mělo být pracováno jako s rovnocennými.

¹⁵⁵ Tato tradice byla zavedena F. D. Rooseveltem už v roce 1933 a obnovena byla R. Reaganem v roce 1982 a až do nástupu D. Trumpa zůstala (s výjimkou pouze snížené četnosti vydávání za H.W. Bushe) neporušena.

povětšinou v režii tiskových mluvčích. K publikaci písemných verzí stanovisek dochází velmi sporadicky, jsou zpravidla velmi strohá a pro cíle této práce obsahově prázdná. Jelikož má tato práce za cíl zkoumat výhradně stanoviska a výroky přímo prezidentů, tato data nepřipadala v úvahu.

Trump tato svá rozhodnutí a omezení tradičních komunikačních kanálů opíral o své přesvědčení v nedůvěru v tato klasická média¹⁵⁶, jejichž činnost opakovaně označoval za produkci *fake news*. Postupně svou aktivitu čím dál tím více směřoval primárně na svůj soukromý twitterový účet a předložená práce měla tento trend následovat. Na této platformě však zůstává uloženo jen posledních 3 200 tweetů. Veškeré příspěvky překračující tuto hranici jsou pro veškeré uživatele, mimo majitele účtu, nepřístupné. Donald Trump pro narůstající důležitost jeho účtu, který reflektuje jeho oficiální stanoviska jakožto hlavy státu, založil webovou stránku pro jejich archivaci.¹⁵⁷ Zde jsou jednotlivé tweety zálohovány prostřednictvím separátních odkazů vážících se k jednotlivým příspěvkům.¹⁵⁸ Co se týče BO, přestože byl k datům spojeným s jeho administrativou založen archivní web¹⁵⁹, kde jsou zálohována i data ze sociálních sítí, jsou zde přístupná pouze data z jeho oficiálních platform POTUS. Tyto oficiální účty @POTUS byly založeny Barackem Obamou v průběhu roku 2015 a měly sloužit jako oficiální ustálený způsob komunikace prezidenta s veřejností. Tyto účty pak měly být po zvolení nového státníka archivovány a účet měl přejít pod správu prezidenta nového. To se opravdu stalo, ovšem Donald Trump se rozhodl pokračovat primárně v používání svých soukromých účtů, které získaly na popularitě už během jeho volební kampaně (Twiplomacy 2018). V tento okamžik dochází k zásadní kolizi. Trumpův

¹⁵⁶ Klasickými médii jsou zde myšlena média mimo sociální sítě, tedy tiskoviny, televizní a rozhlasové (rádiové) vysílání atp., oproti tomu novými médii jsou obecně myšleny především sociální sítě.

¹⁵⁷ www.trumptwitterarchive.com.

¹⁵⁸ Získání komplexních dat vzniklých za dobu celého Trumpova prezidenství je s tímto stylem archivace značně komplikované, jelikož se dle těchto oficiálních stránek jedná o 14 789 tweetů, které by musely být, pomocí zmíněných odkazů, extrahovány jednotlivě. Zisk potřebných dat však touto formou, oproti příspěvkům BO, reálný je.

¹⁵⁹ open.obamawhitehouse.archives.gov

soukromý twitterový účet je nepopíratelně z jeho strany využíván primárně, s tímto vědomím by tedy nemělo smysl zkoumat obsah účtu POTUS. Obamův soukromý účet nebyl nikdy zálohován, byť byl využíván frekventovaněji než účet POTUS. I kdybych se však rozhodla využít tohoto oficiálního účtu, připravila bych se kvůli době jeho založení (květen 2015) o velké množství dat, což by v porovnání s tisíci tweetů od Donalda Trumpa způsobilo značnou asymetričnost datového korpusu. Podobná situace nastává v otázce Facebooku. Účty obou státníků jsou zde opět zdvojeny, přičemž účet POTUS byl i v tomto případě založen až v polovině roku 2015. Tato platforma navíc, snad mimo volební kampaně, není zpravidla primární platformou využívanou politiky k vyjadřování svých přesvědčení (Twiplomacy 2018). Problematický je i fakt, že facebookové příspěvky mají z velké části netextový obsah (fotky, videa atp.). Obsah příspěvků na této platformě a jejich celková struktura by pro cíle této práce nebyla příliš vhodná.

Aby byla zachována autentičnost komunikačních prostředků, která měla být získána ze sociálních sítí, ovšem také oficiální rovina výroků, pro analýzu jsem zvolila transkripty veškerých oficiálních veřejných projevů, proslovů a prezentací stanovisek obou prezidentů. V případě DT obsahují i velmi typická prohlášení před nebo po přeletu jeho *Marine One* či *Air Force One* (mimo Twitter jedna z mála příležitostí, kdy se veřejně vyjadřuje k politické problematice atp.). Všechna použitá data jsou veřejně přístupná na archivních stránkách Obamovy administrativy v sekci *Speeches & Remarks*¹⁶⁰, v případě Trumpovy administrativy v sekci *Remarks*¹⁶¹, ovšem společně s dalšími dokumenty jsou také k nalezení v sekci *Briefings & Statements*¹⁶². Tento typ komunikace byl v případě obou prezidentů využíván v podobné hojnosti a obsahem vyhovuje cíli práce a stanoveným výzkumným otázkám. Vzhledem k tomu, že tyto záložky obsahují i stanoviska a projevy první dámy a zbytku administrativy, pro účel analýzy jsem

¹⁶⁰ www.obamawhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-and-remarks

¹⁶¹ www.whitehouse.gov/remarks/

¹⁶² www.whitehouse.gov/briefings-statements/

vybrala pouze transkripty projevů prezentovaných přímo prezidenty. Tato data jsem manuálně převedla do formátu RTF a importovala do analytického softwaru MAXQDA 20. Analýza se soustředí na druhé funkční období Baracka Obamy (20. 1. 2013 – 19. 1. 2017) a současné funkční období Donalda Trumpa (20. 1. 2017 – 31. 8. 2020). Počátek zkoumaného období koresponduje s definovaným počátkem NSV (viz kapitola 3.1.5 Finální konceptualizace NSV). Zahrnutí jednoho analyzovaného roku před inkriminovanou ukrajinskou krizí mi poskytne příležitost porovnat vztahy těchto státních celků před a po, v rámci této práce stanoveném, začátku NSV a zkoumat, zda v tento moment skutečně došlo ke změnám v komunikaci. Značnou část prvního Obamova období byl navíc v Rusku u moci Medveděv, přičemž s problematikou NSV je, obecně i v rámci této práce, spojován spíše Putin, který se do pozice prezidenta vrací v polovině roku 2012. I to je jeden z důvodů, proč jsem do analýzy zahrnula pouze druhé Obamovo funkční období.

Jelikož analýza vychází výhradně z výše zmíněných zdrojů, nebude na konkrétní výstupy explicitně odkazováno. K lepší orientaci v událostech, ke kterým během obou prezidenství došlo, byla data uspořádána do jednotlivých dokumentů, podle roku, kdy vznikla. V rámci těchto dokumentů jsou výroky uspořádány chronologicky.¹⁶³ Tyto dokumenty pak byly seskupeny do datasetů podle autorství výroků. Považuji za důležité také zdůraznit odlišnosti v datech obou prezidentů. Zatímco výroky DT, a především pak odpovědi na otázky, jsou často velmi stručné, výroky BO mají většinou rozsáhlejší podobu.

¹⁶³ Toto uspořádání se promítá i do grafického zobrazení výsledků analýzy (viz tabulky č. 6 a 8). Každá tabulka začíná lednem ve spodní části obdélníků a k prosinci pokračuje směrem nahoru.

Tabulka č. 1: Počet slov¹⁶⁴ korpusu v rámci prezidentství BO a DT rozdělené do jednotlivých let v rámci jejich funkčních období.

rok	Barack Obama	rok	Donald Trump
2013	746 260	2017	510 335
2014	874 935	2018	964 762
2015	822 886	2019	1 288 924
2016	829 191	2020 (do 31.8.)	1 444 166
leden 2017	32 743	leden 2021	-
CELKEM	3 306 015	CELKEM	4 208 207

Zdroj: vlastní tvorba

4.2 Postup analýzy dat

V této sekci práce jsem se zabývala zodpovězením VO č. 2 *Jak se o RF vyjadřuje Barack Obama a Donald Trump?* a jejími podotázkami. Ke kvalitativní analýze textu jsem přistoupila induktivně prostřednictvím programu pro analýzu kvalitativních dat MAXQDA 20. V korpusu jsem provedla několik tematicky odlišných kódování. Data prošla prvním tříděním – kódováním a následným očištěním korpusu. V rámci této části jsem realizovala kódování jako lexikální vyhledávání lemmat klíčových slov: *Russia, Putin, Vladimir, Medvedev, Dmitry, Lavrov, Mishustin, Moscow, Kremlin, soviet, USSR*.¹⁶⁵ Z hledání jsem však vyjmula nálezy, které se vyskytovaly v okolí slov *hoax, scam, phony, witch hunt*,

¹⁶⁴ Údaje jsou uvedeny včetně nadpisů jednotlivých dokumentů a datumů jejich zveřejnění.

¹⁶⁵ Aníž bych se snažila degradovat důležitost výběru klíčových slov, domnívám se, že vzhledem k obsáhlosti datového korpusu a ve snaze vystihnout obecnější trend během několika po sobě jdoucích let by doplnění dalšího klíčového slova výsledky analýzy zásadně nezměnilo. Mohlo by ovlivnit kvantitativní sekce analýzy, ovšem relevanci celkové interpretace fenoménu nikoliv.

collusion, Mueller, meddl, leak.*¹⁶⁶ Tyto spoluvýskyty totiž odkazují na vnitropolitickou problematiku spojenou s vměšováním se RF do amerických voleb v roce 2016 či s procesem impeachmentu na přelomu roku 2019 a 2020, které nejsou primárním objektem analýzy. Textové okolí jsem stanovila na jednu větu před a jednu větu za primárním nálezem (Hájek 2014). Po tomto kroku jsem získala 1581 výskytů v datasetu BO a 1636 výskytů v datasetu DT. Autokódování těchto nálezů probíhalo kvůli adekvátnímu zachycení kontextu na úrovni dvou vět před výskytem a dvou vět po výskytu. Tímto postupem jsem získala 1299 okódovaných segmentů. Byť tyto kroky vedly k okódování některých výskytů, kterých nebyl autorem ani jeden z prezidentů¹⁶⁷, v prvním kroku analýzy (autokódování) byly tyto kódy zachovány, jelikož prezidenti na tyto segmenty velmi často reagovali, ovšem většinou už bez použití daného klíčového slova. Při nezahrnutí těchto segmentů by došlo k velké ztrátě důležitých dat.

V druhé fázi všechny segmenty s autokódem prošly manuální kontrolou a očištěním od falešných výsledků. Odstraněny byly nálezy, které nesouvisely s tématem, kdy byla klíčová slova zmíněna v rámci jiného kontextu (např. v souvislosti se sportovními nebo historickými událostmi, či když se klíčové slovo i přes zadaný filtr nacházelo v souvislostmi s výše zmíněnými domácími problematikami) a výroky jiných osob než prezidentů. Po tomto očištění jsem získala 793 finálních okódovaných segmentů obsahující klíčová slova, vážících se k tématu. V tomto kroku bylo ke kódování přistoupeno na úrovni odstavců.

V rámci zodpovídání VO č. 2 a podotázky 2.2 jsem poté jednotlivé výskyty kódovala na základě jejich významu na škále *pozitivní, neutrální/neurčitý, negativní*, přičemž jsem přidala i specifický kód *vyhnutí se odpovědi*. K těmto kódům jsem v průběhu analýzy přidávala subkódy podrobněji vystihující povahu vztahu (viz tabulka č. 4 a 5 s definicemi kódů). Kódy jsem vytvářela pomocí principů otevřeného kódování (Hájek 2014). Textové segmenty jsem v souvislosti

¹⁶⁶ Tento set slov byl zvolen induktivně, po prvním orientačním pročtení datasetu.

¹⁶⁷ Jako například otázka z publika či část projevu, kterou pronášel například zástupce jiného státu, první dáma či viceprezident.

s doplňováním subkódů v průběhu práce na základě nových zjištění několikrát revidovala. Vzhledem k tomu, že kódy s váhou 4, tedy kódy nejsilnější povahy viz níže, jsou pro zjištění této práce zásadní a v textu se nevyskytovaly příliš často, jsem pro jejich odhalení provedla dvojistou kontrolu. Po několikerém manuálním pročtení a okódování segmentů jsem datasey podrobila druhotnému lexikálnímu vyhledávání spoluvýskytů základního setu klíčových slov se slovy *foe*, *enemy*, *adversary*, *rival* na jedné straně a *ally*, *friend*, *partner*, *associate* na straně druhé.¹⁶⁸

Segmenty jsem dále okódovala na základě problematiky, na kterou se soustředily (viz tabula č. 2 soustava kódů). Zkoumání reakcí státníků k jednotlivým zahraničněpolitickým otázkám mi poskytlo zázemí k oboustranné kontrole v porovnání se zjištěními z kapitoly 3.2 *Projevy NSV během zkoumaných prezidentství*. Zároveň jsem zkoumala překryv kódů tematicky zaměřených s kódy na škále pozitivní – negativní a rozdíly v reakcích státníků k jednotlivým problematikám. Zkoumala jsem také změny rétoriky v průběhu prezidentství a v průběhu celého analyzovaného časového bloku.

Tabulka č. 2: Soustava dokumentů s přiřazenými kódy

● Sety	2210
▼ ● Trump	1075
● Trump 2020	214
● Trump 2019	369
● Trump 2018	363
● Trump 2017	129
▼ ● Obama	1135
● Obama 2017	16
● Obama 2016	177
● Obama 2015	247
● Obama 2014	563
● Obama 2013	132

¹⁶⁸ Set slov jsem stanovila na základě dohledání tematicky relevantních anglických synonym ke slovům přítel a nepřítel.

Tabulka č. 3: Soustava kódů

● VO2	0
▼ ● negativní	396
● nepřítel, rival	6
● hrozba, nedůvěra	159
● odlišné stanovisko, nesouhlas	195
● rozdíly, hodnoty	48
▼ ● pozitivní	313
● přítel, spojenec	2
● lichotky, zastávání se	17
● spolupráce	64
● naděje, snaha	224
● neutrální/neurčité	62
● vyhnout se odpovědi	22
● VO 2.2	0
● COVID-19	10
● Lybie	1
● Gruzie	1
● Irák	8
● klima	4
● Evropa (Východ, Balkán, Pobaltí)	30
● Arktida	3
● Venezuela	9
● kybernetika	5
● Turecko	9
● energetika	63
● Severní Korea	28
● ekonomika, G7	31
● nukles, zbraně	65
● Afghánistán	2
● lidská práva	10
● Ukrajina	276
● Sýrie	123
● Izrael	3
● Írán	18

Tabulka č. 4: Definice kódů – pozitivní

POZITIVNÍ			
Název subkódu	Váha	Definice obsahu	Identifikující slova v textu
Přítel, spojenec	4	Výroky obsahují slova s pozitivním citovým zabarvením a specificky druhou stranu popisující jako spojence, přítele atp.	<i>ally, friend, partner, associate, partnership</i>
Lichotky, zastávání se	3	Výroky, ve kterých se autor staví na stranu RF, vysvětluje a zastává se jejích kroků	/
Spolupráce	2	Současná spolupráce, spíše z pragmatických důvodů, výroky neobsahují silná pozitivně citově zabarvená slova	<i>cooperation, common interest help, join, collaboration</i>
Naděje, snaha	1	Spolupráce v budoucnosti, snaha a vůle napravit vztahy	<i>if, might, would, hope, believe</i>

Zdroj: vlastní tvorba

Tabulka č. 5: Definice kódů – negativní

NEGATIVNÍ			
Název subkódu	Váha	Definice obsahu	Identifikující slova v textu
Nepřítel, rival	4	Výroky s evidentním negativním citovým zabarvením, ve kterých je vyjádřeno nepřátelství	<i>foe, adversary, enemy, rival</i>
Hrozba, nedůvěra	3	Výroky, které oba státy staví proti sobě a ve kterých jsou použita silná slova popisující tento vztah	<i>threat, hostility, barbaric, aggression, malicious</i>
Odlíšné stanovisko, nesouhlas	2	Výroky, ve kterých jsou státy stavěny na opačnou stranu, ovšem bez použití výše zmíněných silných slov a jim podobných	<i>concern, dispute, problem, tensions, disagreement</i>
Rozdíly, hodnoty	1	Nejnižší stupeň, který naznačuje negativa v odlišnosti států, ovšem plně za ně RF neodsuzuje	<i>difference, problem, disagreement</i>

Zdroj: vlastní tvorba

Těmto kódům jsem, v rámci lepší orientace ve vizuálním zobrazení výsledků analýzy, přiřadila barvy. Kódy pozitivní se pohybují na zelené škále, kódy negativní zase na červené, přičemž kód s váhou 4 má odstín nejtmavší, kód s váhou 1 nejsvětlejší (viz tabulky č. 6 a 8).

4.3 Interpretace výsledků analýzy

Analýza se nezaměřuje primárně na kvantitativní¹⁶⁹ aspekt výroků, nýbrž spíše na dichotomii pozitivních či negativních výroků, na vnitřní dělení těchto skupin a zejména pak na to, jaké obecnější trendy v čase různé kombinace výskytů reflektují. Především kvůli tomu byla data rozdělena do jednotlivých let prezidentských funkčních období. První dvě podkapitoly se v rámci zodpovídání VO č. 2 a 2.1 věnují jednotlivým prezidentstvím, podkapitola třetí se poté věnuje podotázce 2.2 a prezidentství porovnává.

4.3.1 Barack Obama

Především v počátcích roku 2013 je ve výrocích znát evidentní snaha o kooperaci obou států na vzájemně výhodných tématech. Spíše, než přátelství mezi státy tuto spolupráci však poháněla potřeba či nutnost. Přesto byla spolupráce často úspěšná a ve výrocích BO povětšinou převažovala pozitiva. BO však několikrát upozornil na to, že tyto snahy byly výrazně úspěšnější za prezidenství Medveděva, přičemž postupné zhoršování rusko-amerických vztahů přičítá za vinu především Putinovi a s ním spojeným nástupem antiamerikanismu. Jasný předěl je v rétorice patrný s ukrajinskou krizí. Zatímco na počátku roku 2014 jsou ruské kroky značně zpochybňovány¹⁷⁰, po sestřelení malajského letounu MH17 se rétorika uchyluje k silnějším výrazům¹⁷¹, od kterých BO do konce svého funkčního období neupustil. Důležitost tohoto incidentu je zcela nepopiratelná, jak ukazuje úryvek níže, který jako by naznačoval návrat do studenoválečných praktik v případě, že konflikt nebude diplomaticky vyřešen.

¹⁶⁹ Avšak i kvantitativní aspekt je v práci zohledněn.

¹⁷⁰ V souvislosti s Ukrajinou jsou používány výrazy jako *actions*, *incursions*, *provocations*.

¹⁷¹ Od tohoto okamžiku je Ukrajina spojována takřka bezvýhradně se slovy *aggression* a *crisis*.

„Toto je ústřední otázkou našeho globálního věku – zda vyřešíme naše problémy společně, v duchu společného zájmu a vzájemného respektu, nebo zda sestoupíme do destruktivního rivalství minulosti.“

nebo

„Zdá se, že to [Ukrajina - pozn. autorky] ohrožuje pokrok, kterého bylo dosaženo od konce studené války.“

Tyto výroky jsou často doprovázeny připomínkami týkající se článku 5 Severoatlantické smlouvy a poznámkami o tom, že vzájemné vztahy jsou v tomto období na nejnižší úrovni od SV, přičemž tento vztah dokonce nazývá *fait accompli*. Pokud lze zaznamenat určité zlepšení v ruském chování, dochází k tomu dle BO pouze z toho důvodu, že se Rusko chce co nejdříve zbavit sankcí, které mu výrazně škodí. Na počátku ukrajinské krize se ještě ve výrocích objevovala jakási naděje na zlepšení vztahů a spolupráce v případě stažení Ruska z Ukrajiny. Ke konci funkčního období BO bylo zmiňováno už jen případné stažení sankcí. BO se velmi často nechával slyšet, že USA jsou leaderem a hlavním mobilizačním aktérem mezinárodního systému států v diplomatickém boji proti bezpráví, přičemž se ve většině případů jedná právě o aktivity RF na Ukrajině. Často také upozorňuje na americké prvenství v energetické produkci, na porušování lidských práv v RF a některé jeho výroky mají skoro až posměšnou povahu. Ruské aktivity na Ukrajině a později v Sýrii popisuje jako ruskou ukázkou slabosti. Tyto skutečnosti mohly mít zásadní dopad na ruskou politiku usilující o velmocenský status, která byla neustále poskvřňována ze strany široce uznávané velmoci, jakou jsou Spojené státy. USA jim svou rétorikou nedávaly možnost dosáhnout svých cílů a RF se ve svém opozičním postavení ještě více utvrdila.

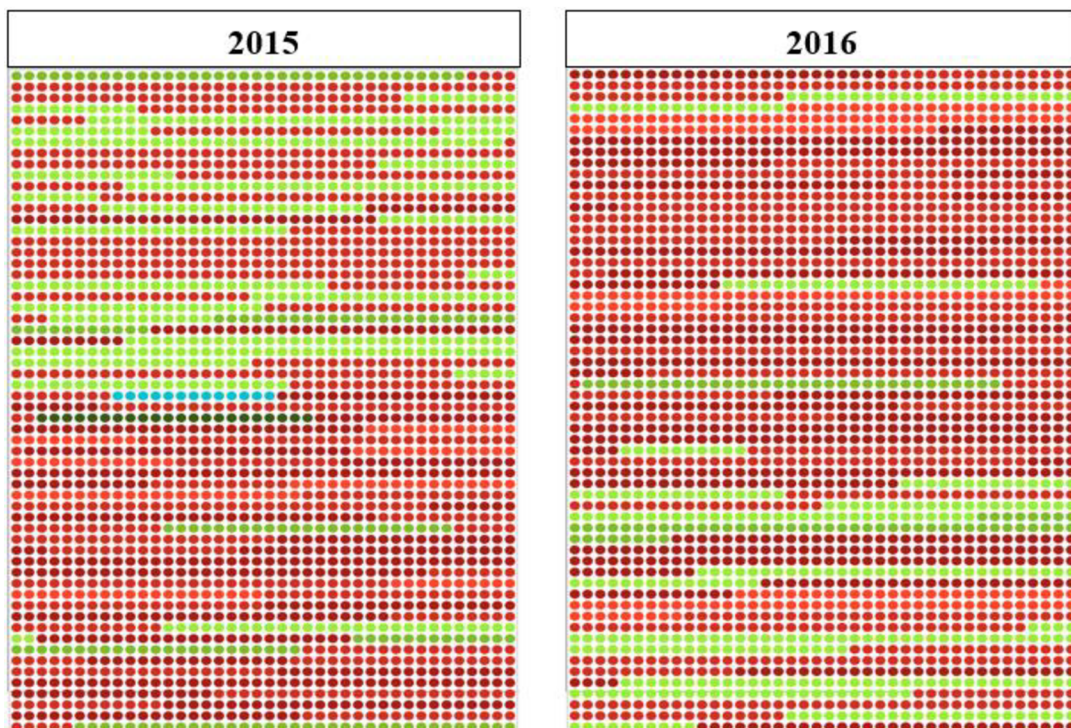
V roce 2016 je znatelný velký úpadek v četnosti výroků ve spojitosti s RF (viz tabulka č. 2). Šlo totiž o období, kdy probíhala prezidentská volební kampaň Clintonové a Trumpa. Velká část nálezů odkazovala právě k tomuto politickému

klání a zesměšňování republikánského kandidáta kvůli jeho prohlášením, že „*Putin je jeho politickým vzorem*“ atp. Podobné nálezy s vnitropolitickou problematikou jsem však do analýzy z výše uvedených důvodů nezahrnula. Tato skutečnost však na dlouhodobém trendu Obamových tvrzení nastavených v roce 2014 nic nezměnila.

Tabulka č. 6: BO portrét analyzovaných dat – pozitiva a negativa¹⁷²

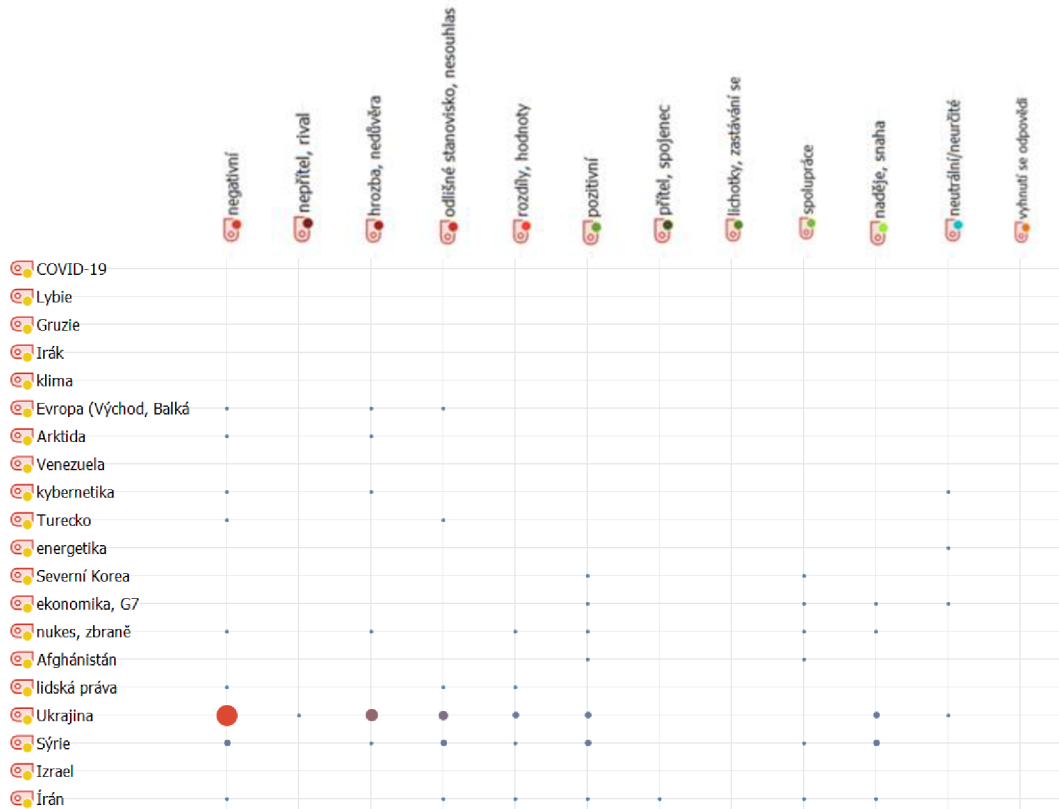

¹⁷² Vynechán je rok 2017, jelikož na prezentaci v této formě nebylo k dispozici dostatek dat.

Barevné označení kódů se odvíjí od tabulky č. 4 a 5. V Obamově portrétu dat zásadně převyšují kódy na červené, tedy negativní, škále. Evidentní je výrazná změna s příchodem roku 2014 a také jakési období klidu na konci roku 2015 a na začátku roku 2016, kdy se kódy na zelené škále v portrétu vyskytují daleko častěji než ve zbytku let. Toto období odkazuje ke spolupráci zemí v podobě uzavření krátkodobého syrského míru.

Tabulka č. 7: BO vztahy kódů

4.3.2 Donald Trump

V datasetu DT nebyl patrný žádný radikální přelom v rétorice a vzájemných vztazích, jako tomu bylo u BO na začátku roku 2014. Přestože se DT velmi často nechává slyšet, že by si přál, aby vztahy těchto zemí fungovaly v přátelské rovině, většina těchto prohlášení není spojená s určitou konkrétní problematikou či plány. Podle Trumpa vzájemné vztahy narušili především demokraté a celá situace ohledně voleb 2016. Neustálé připomínání ruského zásahu do volebního procesu je dle něj urážkou jak pro jeho osobu, tak pro RF a Putina, a tyto skutečnosti komplikují sblížení těchto států. Přestože chce vzájemné vztahy zlepšovat,

opakovaně prohlašoval, že tak chce učinit z pozice síly po významné modernizaci zbraňového arzenálu. To by snad mohlo částečně vysvětlit jednu z jeho často se opakujících protirečících si frází, která se prolíná celým jeho prezidentským.

„Chci s Ruskem vycházet. S Ruskem budeme vycházet dobře, protože je to rozumné. Nikdo z prezidentů ale na Rusko nebyl tvrdší než já.“

Dokonce tvrdí: *„Jsem pro Rusko jejich nejhorší noční můrou.“*

Přestože se výroky pozitivní povahy u DT vyskytují ve výrazně vyšší míře, než je tomu u BO, je potřeba podívat se i na jejich povahu. Nejčastěji jde totiž o světle zelený kód, který popisuje situaci, kdy DT doufá v budoucí spolupráci států. V mnohých případech však ani není definováno, v jaké formě ani v jaké problematice. Přestože k většině témat je schopen najít cestu, ve které by státy mohly spolupracovat, energetika je jedním z témat, ve kterých státy považuje za konkurenty až rivaly.¹⁷³ DT pokračuje v Obamově připomínání vojenské a energetické nadřazenosti Spojených států, ovšem v mnohem nižší míře. Trump má zásadní problém především s tím, jak dalece je na ruské ropě závislá Evropa. Jednou z často se opakujících problematik je pak situace Německa v souvislosti s produktovody Nord Stream a stavbou Nord Stream 2¹⁷⁴. Zde jako v jednom z velmi mála případů opakovaně připouští, že by RF mohla být hrozbou.

„Takže my vás [Německo - pozn. autorky] chráníme před Ruskem, ale vy Rusku platíte miliardy dolarů a to je, myslím si, zcela nemístné. Rozhodně nedává smysl, aby Rusku platili miliardy dolarů a my je pak před Ruskem bránili.“

¹⁷³ Za výjimku lze označit léto 2020, kdy se v důsledku ropné dohody mezi státy skupiny OPEC Plus (viz výše) v Trumpových výročních výrocích výrazně častěji objevují zelené kódy tmavšího odstínu.

¹⁷⁴ Jako potrestání za nepřímou finanční podporu Ruska a neplnění finančních závazků NATO navíc přesunul část vojáků z německého území do Polska.

V roce 2020 se ve výročí začínají otevřeněji projevovat snahy vyrovnat se, případně překonat RF v oblasti zbrojení. Zatímco do té doby oba prezidenti hypotetické závody ve zbrojení kategoricky odmítali, Trump v posledních měsících hned několikrát při projevech o americké modernizaci zbraňového arzenálu Rusko zmínil jako referenční bod či jako samotný důvod modernizace.¹⁷⁵

„Máme právě ve výstavbě největší ledoborec na světě. A, pokud to půjde, budeme se snažit získat dalších deset ledoborců. Máme jen jednoho. Rusko jich má čtyřicet, my máme jednoho. Takže budeme mít dva, ale myslíme, že jich budeme mít deset.“

nebo

„Máme superrychlé střely – ohromné množství. Říkáme jim „superrychlé“ [super-fast, pozn. autorky], které jsou čtyři, pět, šest, a dokonce sedmkrát rychlejší než obyčejná střela. Potřebujeme je, protože je má Rusko.“

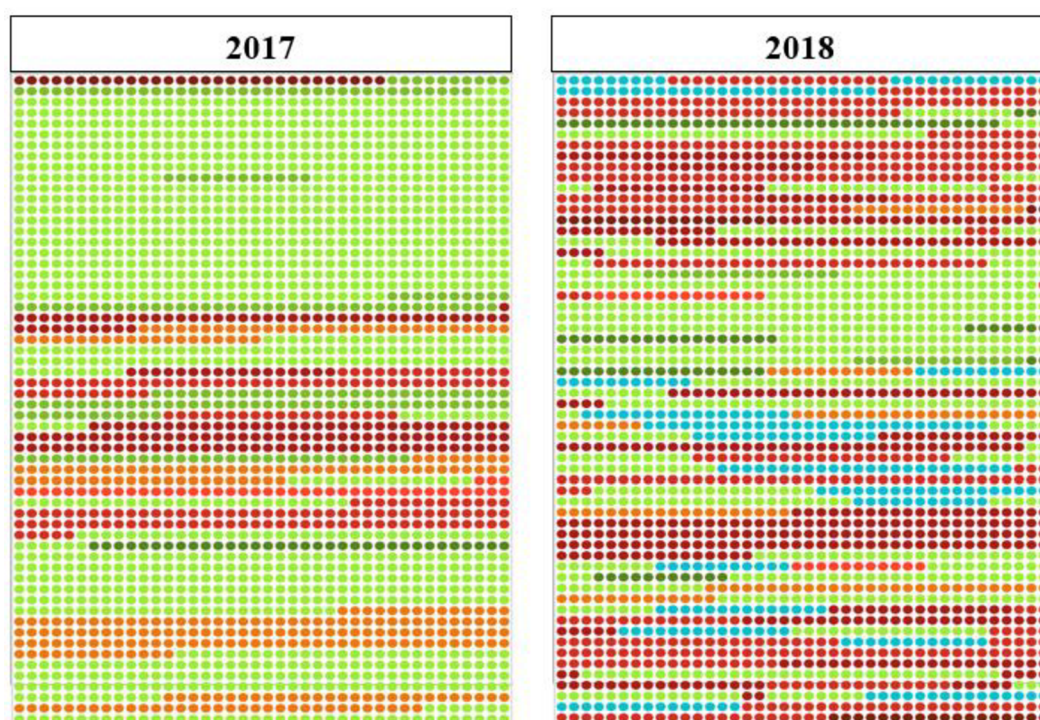
Pozoruhodnou skupinu výroků v rámci datasetu DT zformoval kód *lichotky, zastávání se*. V takových případech Trump často zesměšňuje svého předchůdce a vyzdvihuje ruskou stranu, přičemž velmi často používá argument, že BO byl Ruskem přechytračen, či přelstěn. Dle mého názoru mají taková tvrzení přesah především do domácí politiky, přičemž oba jsou velmi rozdílnými charaktery dvou velmi odlišných politických stran. Je důležité mít na paměti, že tato analýza se soustředí na Obamovo druhé, ovšem na Trumpovo první volební období, přičemž je nutné přijmout možnost, že mnoho kroků, které Trump činí může být součástí jeho politické kampaně pro znovuzvolení ve volbách 2020. Tyto

¹⁷⁵ Jedná se zejména o oblasti, které Spojené státy v posledních letech zcela opomíjely a RF je v nich s několikaletým náskokem snadno předstihla. Jde například o vývoj hypersonických zbraní schopných překonat americký obranný protiraketový štít nebo polární infrastrukturu, jako je stavba ledoborců a arktických základů.

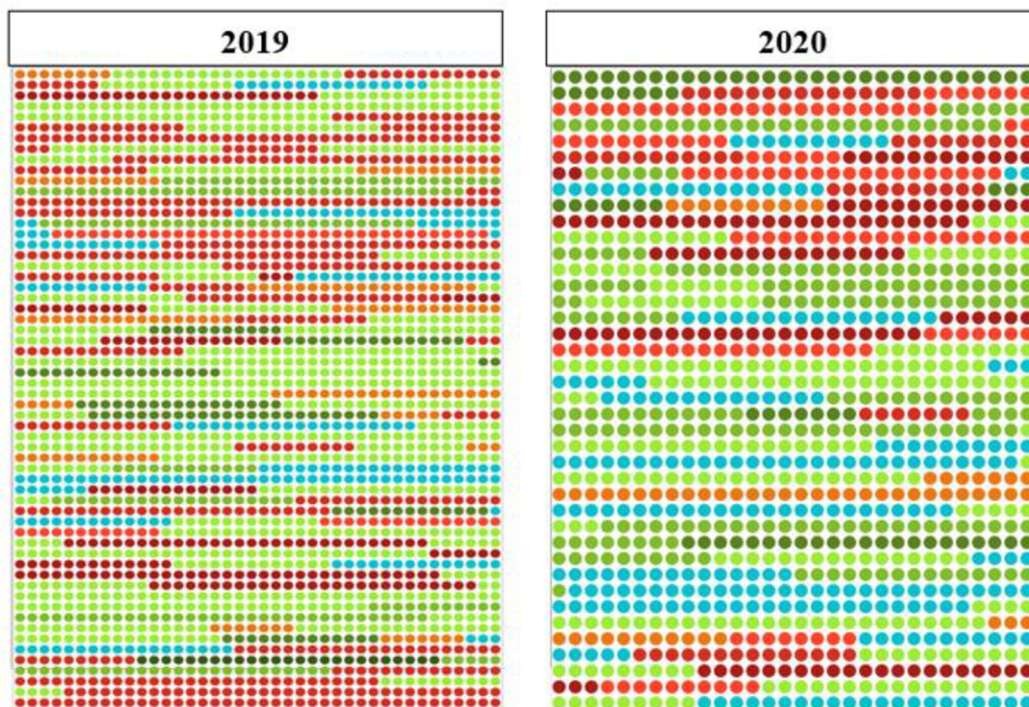
výroky tedy dle mého názoru nemusí nutně ukazovat na přátelství Putina a Trumpa, spíše mohou být součástí politické soutěže republikáni versus demokraté, ze které mají republikáni, potažmo současný prezident sám, v Trumpově podání vyplynout jako ti silnější a kompetentnější k další vládě. To lze demonstrovat v typickém komentáři o neúspěšných demokratických snahách o přátelské vztahy s Ruskem:

„Demokraté chtěli s Ruskem také vycházet zadobře. Toho ale nemohli dosáhnout, protože na to nemají talent. Nemají na to potřebnou chemii. Nemají, co bylo zapotřebí.“

Tabulka č. 8: DT portrét analyzovaných dat – pozitiva a negativa¹⁷⁶

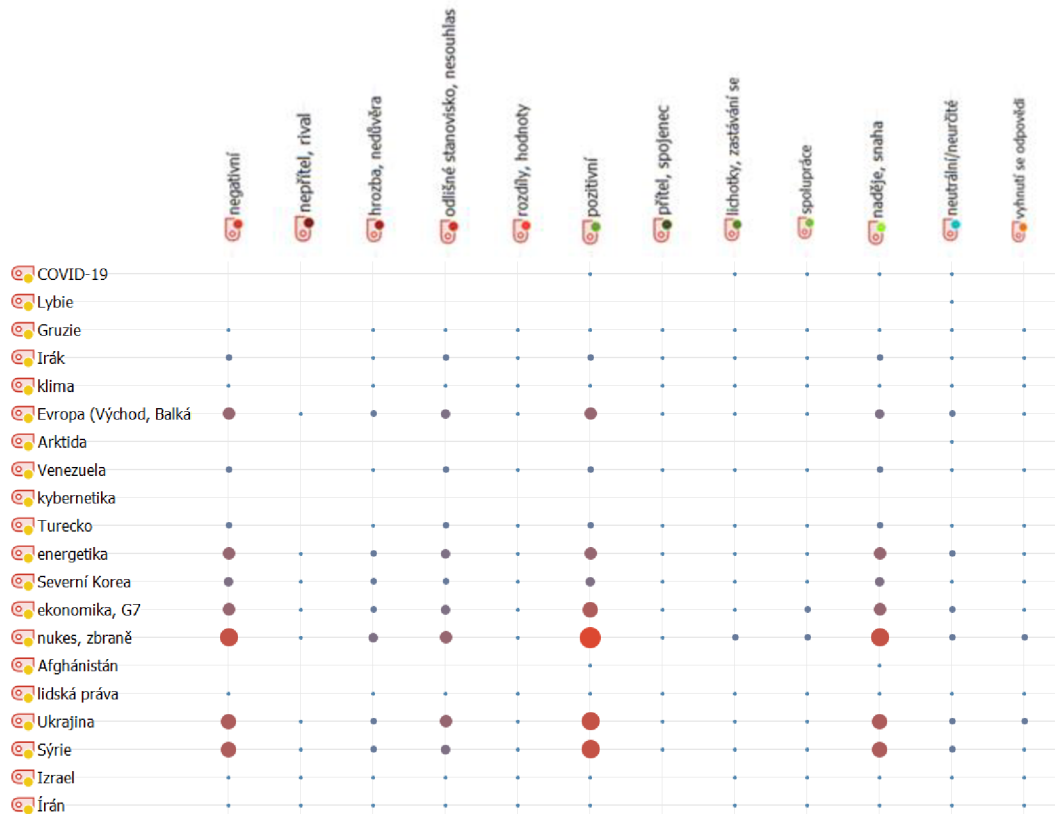
¹⁷⁶ Vynechán je rok 2020, jelikož na prezentaci v této formě nebylo k dispozici dostatek dat.

Barevné označení kódů se odvíjí od tabulky č. 4 a 5. V Trumpově portrétu dat se mísí všechny typy výroků, kterým však dominují kódy v odstínu zelené, tedy kódy na pozitivní škále. Poměrně často se zde objevují i kódy neutrální povahy a, zejména pak pro tento set dokumentů specifické, oranžové kódy pro vyhnutí se odpovědím. Můžeme zaznamenat mírné zvýšení koncentrace červených kódů mezi lety 2017 a 2018, související s komplikací několika zahraničněpolitických problematik popsaných výše¹⁷⁷. V roce 2020 je poté patrné období s převažující zelenou barvou odkazující zejména k ropné krizi. Mimoto je ale dataset svým obsahem relativně konzistentní.

¹⁷⁷ Zvyšující se počet kybernetických útoků, vyostřující se situace v Sýrii, Íránu, případ Skripala a související diplomatická opatření, Venezuela, vypovězení smlouvy INF.

Tabulka č. 9: DT vztahy kódů

4.3.3 Srovnání

Oba dva prezidenti opakovaně zmiňují NSV, přičemž její existenci odmítají. Oba uznávají, že během jejich prezidenství byly rusko-americké vztahy na nejnižší úrovni od dob SV a že RF je ve větší izolaci, než byla během SV. Už jen fakt, že fenomén NSV zmiňují, dle mého názoru, implikuje jeho důležitost. Barack Obama ve svém posledním projevu jako prezident dokonce připouští následující:

„Dalo by se, myslím, říci, že od Putinova návratu do prezidentského úřadu můžeme pozorovat eskalaci antiamerické rétoriky a zahraničněpolitický

přístup ke globálním záležitostem stojící na základní premise, že cokoliv se Spojené státy snaží udělat, musí mít na Rusko negativní dopad, a tak jim budeme ve veškerých jejich snahách bránit – tento návrat k nepřátelskému duchu vztahů, který existoval za studené války, vzájemný postoj výrazně zkomplikoval. Zpečetěn byl, když Rusko obsadilo Krym a části Ukrajiny. “

a Donald Trump v jednom ze svých projevů dokonce tvrdí, že vztahy jsou dle něj na ještě nižší úrovni, než tomu bylo za SV:

„I během tenzí studené války, když svět vypadal mnohem jinak než dnes, byly Spojené státy a Rusko schopné udržovat silný dialog. Naše vzájemné vztahy však nikdy nebyly horší, než je tomu nyní. “

Pokud se podíváme na portréty textů (tabulka č. 6 a 8), množstevně negativní výroky na první pohled převažují u BO. Avšak podle tabulky vztahy kódů (tabulka č. 7) je důležité si povšimnout, že se většina těchto tvrzení soustřeďuje kolem problematiky Ukrajiny, v menším měřítku Sýrie a zcela marginálně několika dalších oblastí. Když nahlédneme do výsledků DT, zde je naopak zjevná převaha kladných kódů. Pokud se však podíváme na jejich tematiku (tabulka č. 9), na negativní škále se potýká s mnohem větším počtem problematik (bezpečnost Evropy, energetika, militarizace, Venezuela, Turecko a S-400, Sýrie atp.). V této tabulce je opět zcela zřejmé, že převažující kladné výroky se váží převážně k možnosti budoucí spolupráce na jednotlivých tématech, spíše než k již existujícímu přátelství a spolupráci v konkrétních oblastech.

Důležitým poznatkem je, že ani u jednoho ze státníků nehrál zásadní roli kód s váhou čtyři – ve skupině pozitivní jím byl kód *přítel, spojenec*, v negativní pak *nepřítel, rival*. I přes dlouhodobé snahy obou prezidentů vztahy s tímto státem zlepšit, oba neustále tíhnou k vylučování RF ze základní percepce kladných spojeneckých zemí. Zahrnována je často do skupiny států, do které patří

např. Čína, KLDR, Barma či Irák. V případě společných akcí o ruské spolupráci mluví velmi exkluzivně jako například „dokonce i Rusko“ či „spojenci a Rusko“. Z těchto projevů je zcela zřejmé, že ani jeden z prezidentů tento stát automaticky nevnímá jako spojence a spolupráci nepředpokládá. Naopak jakoby spolupráce s Ruskem byla natolik neočekávaným jevem, že ji státníci výše zmíněným způsobem zdůrazňují. Přesto DT ve svých projevech svůj domnělý dobrý vztah s Putinem a RF nikdy nezastíral. Ovšem slovní zásoby, kterou používá v souvislosti s Ruskem, využívá i pro popis vztahů třeba s ČLR či KLDR. Obama na druhou stranu vzájemný vztah nikdy nepopsal vyloženě kladně. Velmi často tvrdil toto:

„Nemám s Putinem špatný osobní vztah. Náš vztah je charakteristický svou praktičností, konstruktivností a přímocí.“

Velmi zajímavé je postavení obou prezidentů k nejzásadnějšímu momentu NSV, k ukrajinské krizi. Zatímco BO ruskou aktivitu na ukrajinském území popisuje jako znak slabosti a ustavičně vyzývá Rusko ke stažení z tohoto území, přičemž se domnívá, že

„Nedávné ruské aktivity na Ukrajině zpochybňují současný poválečný řád“

DT se od tématu ve svých projevech distancuje, byť nepolevil v zavedených sankcích, které navíc v průběhu svého funkčního období ještě naopak posílil. Ze situace však viní především BO. Jeho největším problémem, který se v jeho výrocích na téma Ukrajina projevuje, je nesouhlas s finanční podporou plynoucí pouze z USA, přičemž, by dle něj, měla plynout především z Evropy, kterou situace ovlivňuje zdaleka nejvíce. O ilegalitě ruské aktivity a porušování suverenity cizího státu, potažmo mezinárodního práva se oproti Obamovi explicitně nevyjadřuje. DT dokonce často opakuje, že Putin Obamu Ukrajinou přechytračil a tvrdí, že „Obama jí ztratil“ a velkou část viny tak nepřičítá Putinovi, ale právě Obamovi.

„Protože – protože Putin prezidenta Obamu nerespektoval. Prezident Obama ztratil Krym, protože prezident Putin nerespektoval prezidenta Obamu, nerespektoval naši zem a nerespektoval Ukrajinu.“

Mimoto se Trump k tématice vyjadřuje velmi umírněně („*uvidíme, jak to dopadne; nelíbí se nám to*“ atp.) či se k ní vyjadřovat odmítá. Pro události na Ukrajině navíc zpravidla nepoužívá ani zažitých slovních spojení jako ukrajinská krize, či agrese. U těchto událostech mluví spíše jako o ukrajinské situaci, či pouze jako o Ukrajině.

Podobně se Trump (ne)vyjadřuje i k syrské problematice. Zde se postavení prezidentů těžko porovnává, jelikož se tento konflikt neustále vyvíjí a s ním i skutečnosti týkající se ruského zapojení. Přesto lze konstatovat, že ani jeden z prezidentů nesouhlasil s ruskou podporou Asadova režimu a ve větší či nižší míře se stavěl proti němu. Zvýšenou americkou vojenskou přítomnost v Evropě Trump oproti Obamovi explicitně nepřičítá ruské hrozbě. Tvrdí, že státy jako Polsko o ni požádaly a vzhledem k tomu, že jsou to spojenci, bylo jim vyhověno. Trump, byť nesouhlas často nedává najevo evidentně, a explicitně Rusko nenazývá hrozbou, přičemž při přímém dotazu na toto téma často nereaguje, stále potvrzuje americký závazek k dodržování článku 5, drží zavedené sankce vůči RF atp. Pokud jde o jeho výroky, ty jsou oproti Obamovým obecně neutrálnější povahy. Velmi častým jevem v datasetu DT, kvůli kterému musel být v soustavě kódů zavedený specifický subkód *vyhnutí se odpovědi*, je nezodpovězení otázky či její úplné ignorování, což se dá pokládat za další znaky neutrality ze strany DT.

„O: Pane prezidente, změnil se Váš pohled na Vladimira Putina, po tom, co se stalo v Sýrii? A co jsou Spojené státy připraveny udělat v případě, že nepřestane podporovat Asada?“

DT: No.. Budu mluvit s.. Kdo by se chtěl ptát dál? Prosím.“

Zajímavé je, že přes časté upozorňování na ruské hrozby v podobě kyberkapacit v oficiálních státních dokumentech se zmínky o této tématice ve výročních objevovaly jen velmi zřídka. Jejich role v mezinárodním prostředí postupně čím dál více roste a jejich význam se více promítá do oficiálních politik států. V setu BO jsou několikrát zmíněny, DT o nich nemluví vůbec, a to i přesto že jeho NSS z roku 2017 před hrozbami tohoto typu výslovně varuje.

Pokud odhlédneme od evidentních rozdílů ve stylu sdělení obou prezidentů, jsou si jejich prohlášení po obsahové stránce poměrně podobná. Oba jsou připraveni RF sankcionovat za nedodržování obecně přijímaných pravidel (ovšem částečně možná proto, že jejich stažení by mohlo být vnímáno jako známka slabosti, potažmo jako prohra). I přes tuto skutečnost a mnoho momentů, kdy jsou druhou stranou opakovaně zrazováni, vyzdvihují důležitost spolupráce, a to jak na úrovni politické, tak ekonomické. Pokud se budu soustředit čistě na prioritizaci zahraničněpolitických témat prezidentů, vycházejíc z jejich projevů, u obou jimi bylo zejména snížení počtu a nešíření jaderných zbraní, uklidnění situace na Blízkém východě a stahování amerických vojáků z konfliktů. Všechny tyto problematiky debatu s RF v podstatě vyžadují. V případě jaderných zbraní z důvodu jejich množství v rukou RF, v případě Blízkého východu z důvodu jeho geografické i politické blízkosti mnohých zemí s RF a ruské rostoucí angažovanosti v tomto regionu. Tento aspekt postupem času (zejména za DT) nabíral na důležitosti, když si RF v tomto regionu postupně úspěšně budovala statut mediátora. Od předchozího bodu se odvíjí i snižování amerického vojenského zapojení v konfliktech, k čemuž dochází zejména v oblasti Blízkého východu.

Přestože Trump kategoricky odmítá Obamovou politiku resetu, jeho kroky v podstatě popisují jakýsi reset 2.0, ponaučený z chyb svého předchůdce. Oba se, jak již bylo zmíněno výše, snaží napravit vztahy mezi zeměmi zejména

prostřednictvím navázání pozitivních osobních vztahů, přičemž je zřejmé, že DT tomuto kroku přikládá zcela zásadní váhu. Oba vyzdvihují důležitost spolupráce, kterou jsou ochotni navázat, když bude RF dodržovat určitá pravidla. K jejich dodržování se je snaží USA, v případě obou prezidentů, přimět pomocí diplomatických a ekonomických nástrojů. Obamův reset podle McFaula stál na dvou základních pilířích – vstřícných gestech a spolupráci. Podle této strategie mělo dojít k jadernému odzbrojení, zapojování Ruska do ekonomických struktur a společnému řešení globálních otázek. Trumpova politika vychází z výše zmíněného přístupu *principled realism*, který odmítá vnucovanou vůdčí globální roli USA a dává důraz zejména na posilování státu, který má poté vně vystupovat z pozice síly. Ve svém přístupu tedy vstřícná gesta nahrazuje silou a vytváří tak alternativní postoj – síla a spolupráce. Byť by se mohl zdát agresivnější než přístup předchozí, zdá se, že je s ruskými cíli kompatibilnější. To zejména právě kvůli snižování zahraničního angažmá, odmítání role světového leadera a nezasahování do ruských vnitropolitických záležitostí (volební proces, lidská práva atp.).

Oba přístupy by se na základě výroků politiků daly popsat metaforou tzv. *carrots and sticks*. V chování prezidentů jsou viditelné oba přístupy, u každého však, zdá se, jeden převažuje. V případě BO v tomto přístupu však, na základě analýzy výroků, převažovaly spíše tresty (*sticks*) v podobě sankcí, diplomatické izolace RF a formulací otevřeného nesouhlasu s ruskými praktikami. V případě DT zase spíše pobídky (*carrots*) v podobě převážně kladných výroků založených na spolupráci a vyvedení RF z izolace. Na Trumpově portrétu textu je tento přístup poměrně snadno rozpoznatelný. V mnohem větší míře využívá neutrálních odpovědí a potencionálně citlivá témata odmítá komentovat. Administrativa BO tak zkusila jak taktiku mírných pobídek (zejména před rokem 2014), přičemž byla jejich důvěra opakovaně zrazena, tak taktiku trestů (od roku 2014), která se nesetkala s kýženým účinkem. Současné chování a výroky DT směrem k RF se tak zdají být dalším pokusem, jak tyto vztahy vyvést z neustálého

koloběhu jejich zhoršování. Podle jimi artikulovaných oficiálních politik by to však mělo být zcela naopak. Obamova politika ústupků a vstřícných gest by měla být spíše jako pomyslné *carrots* a Trumpova politika vystupování z pozice síly jako *sticks*. Závěrem lze tedy říci, že oficiální dokumenty a skutky ukazují na postupné zhoršování vztahů těchto zemí, zatímco výroky analyzovaných státníků této skutečnosti vůbec nenasvědčují.

5 Americko-ruské vztahy podle kultur anarchie

5.1 Wendtovy kultury anarchie

Wendtův konstruktivistický přístup stojí na dvou základních předpokladech: společenské struktury utváří spíše než materiální síly sdílené ideje a sdílené ideje vytváří identity aktérů (Wendt 1999:1). Anarchie má jako koncept mezinárodních vztahů různé významy, které implikují dvě různé koncepce řádu, jakožto opaku anarchie. Pojem anarchie označuje absenci centralizované kultury násilí, s opakem v politickém řádu¹⁷⁸ nebo absenci sdílených pravidel s opakem v kulturním či sociálním řádu.¹⁷⁹ Valná část teoretických proudů tato dvě pojetí mísí. Například realistický proud tvrdí, že kulturní řád je tím politickým podmíněn (z absence monopolu násilí lze vyvodit absenci ideové shody). Řád politický tomu kulturnímu v podstatě nadřazuje.¹⁸⁰ Z tohoto pojetí vychází i Hedley Bull a jeho koncept anarchistické společnosti, v rámci které kulturní aspekt uvolňuje z podmíněčné závislosti na monopolu násilí. S realistickým proudem se však shoduje na předpokladu nepřímé úměry mezi násilností vztahů a stupněm rozvoje kultury. Právě tento bod Wendt zcela popírá a z obou vytváří navzájem nezávislé proměnné. Mezi nimi podle něj vysledovat přímou úměru nelze, jelikož sociální vztahy jsou vždy kulturní, nehledě na to, zda jsou násilné či nikoliv. Hierarchický vztah obrací a tvrdí, že různé typy kulturního řádu nastavují různý stupeň násilí, tedy že politický řád vyplývá z toho kulturního. Zároveň zastává názor, že anarchická podoba systému nepředurčuje typ interakcí, nýbrž že anarchie je to, co z ní státy dělají (Barša – Císař 2008: 331-333; Wendt 1992: 392-395).

¹⁷⁸ V takovém řádu je násilí monopolizováno a vztahy jsou založeny na mírové spolupráci.

¹⁷⁹ V tomto typu řádu panuje shoda ohledně idejí o aktérech, světě a pravidlech jednání.

¹⁸⁰ „Podmínkou rozvoje ideové dimenze sociálních vztahů je drtivá mocenská převaha centralizovaného násilí nad zbytkem společnosti“ (Barša – Císař 2008: 332).

Wendt v rámci kritiky (neo)realistického pojetí anarchie¹⁸¹ definuje tři kultury anarchie s odlišnými způsoby interakce mezi subjekty a odlišným stupněm kooperace. Tyto kultury definuje v článku *Anarchy is what States Make of it* (1992) a dále rozpracovává v knize *Social Theory of International Politics* (1999). Tři ideáltypy anarchií pojmenoval po významných politických myslitelích historie: Thomasi Hobbesovi, Johnu Lockovi a Immanuelu Kantovi.

Hobbesovská kultura (kultura války) odráží myšlenky Hobbesa, tedy že člověku je přirozené nacházet se ve vzájemně nepřátelském stavu války všech proti všem. Válku státy v tomto uspořádání využívají jako zahraničněpolitický nástroj a řídí se základním instinktem přežití.¹⁸² V kultuře lockovské (kultuře soutěže) stále existuje určitá rivalita, která je však limitována institucionálními omezeními. Zásadní je pro tento typ vztahů vzájemné uznání konceptu územní suverenity a *statu quo*, které v systému výrazně omezují užití násilí. Nepřátelství a války jsou ve vzájemných vztazích omezovány, jelikož jsou vzájemně nevýhodné. Pokud přeci jen vedeny jsou, dodržují *jus in bello* a nemají za cíl oponenta zničit, pouze prosadit své zájmy. Kulturu kantovskou (kulturu míru) lze definovat jako systém, ve kterém panují přátelské vztahy a jednotky spolu interagují. Válka není akceptována jako nástroj zahraniční politiky a konflikty jsou zpravidla řešeny nenásilně. Tyto vztahy fungují v rámci bezpečnostních společenství a kolektivní bezpečnosti. Všechny tyto kultury v podstatě fungují jako sebenaplňující se proroctví, přičemž se aktéři chovají podle toho, jaké očekávají chování od ostatních aktérů, a to je právě určeno danou kulturou anarchie (Wendt: 1999:184-189, 259-308; Wend 1992: 412-422; Barša – Císař 2008: 336-345).

¹⁸¹ Tedy že anarchický systém je svépomocný, v němž chybí centrální autorita a principy kolektivní bezpečnosti. Tento systém tradičně vytváří konkurenční prostředí a bezpečnostní dilema (Wendt 1992: 393).

¹⁸² Hobbesovský typ vztahů je dle něj velmi výjimečný, přičemž lze pozorovat jen na několika málo místech světa jako je například Izrael – Palestina.

Wendt zároveň popisuje tři stupně internalizace kultury anarchie: donucení, zájem a osvojení¹⁸³, přičemž každá kultura je kompatibilní se všemi stupni.¹⁸⁴ Tyto stupně označují příčinu interakcí států v rámci daných kultur. Nejpříznivějším ideáltypem je poté kantovská kultura na třetím stupni internalizace, tedy ve stádiu osvojení si kultury. Přechody mezi kulturami jsou pak podle Wendta značně složité a při přesunu na vyšší úroveň, je dle něj, pokles zpět na nižší velmi nepravděpodobný.¹⁸⁵ První stupeň internalizace hobbesovské kultury je postaven na pudu sebezáchovy vycházející z určité bezprostřední hrozby. Druhý stupeň je v mnohých případech těžko odlišitelný od prvního, přičemž se jedná o konfliktní povahu aktéra v rámci národního zájmu. Na třetím stupni je nepřátelská povaha aktérů dodržována z principiálních důvodů a přirozenosti vyplývající z národní identity a zakořeněné zášti k oponentovi. Hobbesovskou povahu systém přejímá jen ve výjimečných případech.¹⁸⁶ Lockovský první stupeň internalizace je donucené uznání principu suverenity¹⁸⁷ zbytkem aktérů z pozice síly. Druhý stupeň je založen na tom, že toto vzájemné uznání bude v budoucnu pro aktéra výhodné. Třetí stupeň je svázán s morálními zásadami a identitou aktéra, kdy dodržování pravidel zkrátka považuje za správné. První stupeň internalizace kantovské kultury nutí státy k odpovídajícímu jednání na základě kolektivní hrozby či hromadného pudu sebezáchovy (environmentální či nukleární hrozby). Na druhém stupni aktérům z přátelských vztahů a dodržování pravidel plynou výhody. Wendt však tvrdí, že i z tohoto stádia se může systém navrátit do válečné

¹⁸³ Jednotlivé stupně jsou ovlivněny motivujícími faktory pro dodržování pravidel. Jsou jimi strach ze síly, zájem o výhodu a zájem o soulad jednání s morálními principy.

¹⁸⁴ Podle Wendta je tak možných všech devět kombinací (viz tabulka č. 10), tedy všechny tři řády se mohou řídit podle všech tří motivací.

¹⁸⁵ Toto vyvozuje z předpokladu, že lidstvo se v rámci své přirozenosti a instinktu přežití snaží eliminovat nebezpečí, potažmo války, a tak vývoj přirozeně směřuje ke kantovské kultuře. Sestoupení na nižší úroveň však nevylučuje, a to zejména v případě zásadního zásahu či zvratu zvnějšku, ovšem tuto situaci pokládá za nepravděpodobnou. Pokud je však například v systému lockovského typu nevyrovnaný vztah mezi aktéry – nepřítel a soupeř, je vysoká pravděpodobnost, že se vztahy vrátí zpět do hobbesovského typu.

¹⁸⁶ Většinou v souvislosti s revizionistickými tendencemi států, náboženskými či nacionalistickými válkami.

¹⁸⁷ Suverenitu určitého státu aktér neuznává s největší pravděpodobností z revizionistických důvodů.

povahy, přičemž může některé stupně při svém propadu zcela vynechat. Jedinou možností, jak se toho nevratně vyvarovat je, dle tohoto konceptu, třetí stupeň internalizace. V takovém případě státy bezpečnost sebe sama slučují s bezpečností celku, národní a mezinárodní zájmy se stávají tímž, přičemž nadnárodně nastavené normy a pravidla považují za součást své identity (Wendt 1999: 159-308; Barša – Císař 2008: 336-345).

Tabulka č. 10: Wendtova vícenásobná realizace mezinárodní kultury

Stupeň kulturní internalizace	osvojení			
	zájem			
	donucení			
		hobbesovský	lockovský	kantovský
		Stupeň společnosti (kooperace)		

Zdroj: vlastní tvorba na základě Wendt 1999: 254

5.2 Aplikace teorie

Tato kapitola odpovídá na VO č. 3: *Prošly americko-ruské vztahy v důsledku změny administrativ proměnou v terminologii Wendtových kultur anarchie?* Wendt tvrdí, že v rámci změn v mezinárodních kulturách je nutné,

aby aktéři postupně prošli všemi třemi stupni kulturní internalizace – donucení, zájem, osvojení. Podle něj však není podmínkou, aby státy prošly také všemi stupni společnosti – hobbesovská, lockovská, kantovská. Obecně se však předpokládá postupný vývoj mezinárodního systému směrem ke kantovské kultuře – „od náboženských válek (první typ anarchie) k vestfálskému míru (druhý typ anarchie) až k systému OSN (zárodek třetího typu)“ (Barša – Císař 2008: 345). Poznatky této práce budu aplikovat na Wendtovu tabulku vícenásobné realizace mezinárodní kultury zachycující principy tohoto konceptu. Pro tyto účely jsem vzniklé kombinace v tabulce č. 11 očíslovala, přičemž v následujícím textu budu odkazovat právě k těmto číslům 1-9. Cílem této kapitoly není vysvětlení Wendtovy teorie na příkladu této práce, spíše naopak tato práce koncept využívá pro vysvětlení zjištěných souvislostí.

Tabulka č. 11: Wendtova vícenásobná realizace mezinárodní kultury

Stupeň kulturní internalizace	osvojení	3	6	9
	zájem	2	5	8
	donucení	1	4	7
		hobbesovský	lockovský	kantovský
		Stupeň společnosti (kooperace)		

Zdroj: vlastní tvorba na základě Wendt 1999: 254

Studenoválečný konflikt by v tomto rozdělení spadal do kolonky 3, jelikož tento konflikt měl povahu hry s nulovým součtem. Takovou podobu mu dávala zejména jeho ideologická rovina, ve které mezi dvěma zneprátenými stranami nebylo možné najít kompromis. Tento konflikt navíc, nejspíš kvůli jeho dlouhému trvání, doprovázel vzájemný negativní sentiment, který se stal součástí identit obou států. Především kvůli konceptu MAD však mezi těmito státy nikdy nedošlo k otevřené válce, čímž období posouvá spíše do kolonek 3-4, tedy do rivalství až nepřátelství, které však stále dbalo určitých hranic a limitů. 90. léta (včetně minimálně prvního funkčního období G.W. Bushe) byla érou oteplování vztahů. Zda za nimi stály upřímné snahy o jejich napravení či pragmatismus spojený s oslabením RF po rozpadu SSSR, zůstává otázkou. Z tohoto důvodu bych toto období zařadila do kolonek 4-5, s větším důrazem na kolonku 5. Jak bylo zmíněno výše, Wendt u kultur anarchie nevyvrací možnost kroku zpět a opětovné zhoršení vztahů, dokud systém nedosáhne vztahů odpovídající kolonce 9. Tento propad je možný především v případě asymetrického vnímání aktérů, kdy stát A vnímá stát B jako rivala, ovšem stát B považuje stát A za svého nepřítele. V kombinaci s revizionistickými snahami jedné strany (v souvislosti s ruským putinovským ideologickým zázemím) a „appeasmentového“ chování strany druhé (tím zde míním Obamovu politiku ústupků a vstřícných gest) může skutečně dojít k přelítí zpět do hobbesovského typu anarchie.

RF postupně nabývala na síle a narůstal v ní, po určitou dobu potlačovaný, antiamerikanismus, který po odstoupení Jelcina a nástupu Putina dostal volný průběh. Stejně i na druhé straně z politického ani kulturního života nikdy úplně nevymizela určitá forma rusofobie a podezřívavosti. Oboustranná vnitřní křivda, kterou ve státech zanechal studenoválečný konflikt a rozdílné hodnoty těchto zemí, je na začátku analyzovaného období staví primárně do kolonky 4. Státy spolupracují především z donucení, ale respektují pravidla mezinárodního řádu. Porušováním těchto zásad a zasahováním na Ukrajině a pomocí kybernetických nástrojů později i v mnohých dalších zemích se však vztahy posouvají spíše zpět mezi kolonky 3-4. Jak již bylo zmíněno v analýze výroků, Obama sám tento vztah

popsal jako *fait accompli*, tedy jako hotovou věc, která byla rozhodnutá už dávno a nedá se na ní nic změnit. Ze začátku se Obama se svými aktivitami a politikou resetu snažil vztah zlepšit, přičemž byl ochoten s RF po jejím stažení se z Ukrajiny, spolupracovat. To se ale postupem času změnilo a ke konci svého funkčního období se Obama snaží ekonomickými a diplomatickými nástroji RF ke spolupráci donutit. Tyto jeho snahy nebyly úspěšné, avšak nikdy nedošlo k otevřené válce mezi státy, a to zejména kvůli stále platné teorii MAD, částečně pravděpodobně i z ekonomických důvodů. Z analýzy je patrné, že se vztahy v průběhu Obamova mandátu zhoršovaly, přičemž se dostaly v podstatě na studenoválečnou rovinu.

Trump svými výroky vztahy s RF rámuje velmi pozitivně a usiluje o spolupráci, kterou popisuje jako vzájemně výhodnou (kolonka 5). Oproti Obamovi nekritizuje ruskou politiku a neohrožuje tak její vnitřní suverenitu a Rusko se snaží zapojovat do mezinárodního dění, například prostřednictvím debatovaného znovupřijetí RF do platformy G7.¹⁸⁸ Pokud bychom se měli soustředit pouze na Trumpovy veřejné výroky, mohlo by se zdát, že Rusku částečně vychází vstříc v jeho snaze znovuzískat velmocenský status a uznání, čímž by teoreticky mělo docházet k oteplování vztahů. RF je však stále revizionistickou mocností a této skutečnosti odpovídají i reálné kroky Trumpovy administrativy, které opět neopouští kolonky 3-4 ze stejných důvodů, jaké byly uvedeny výše. Současný stav naznačuje zhoršující se tendenci, ve které bude s největší pravděpodobností, bez nějaké zásadní změny, do budoucna pokračovat. Po skončení platnosti smluv o jaderném zbrojení na začátku roku 2021 zmizí poslední omezení v jaderných otázkách a státy ztratí přehled o jaderném arzenálu státu druhého, přičemž existují důkazy o tom, že oba státy do zbrojení (nejen jaderného) v posledních letech investují. Zároveň se od roku 2014 postupně zvyšuje počet konfliktů, v nichž stojí oba zmiňované státy, byť nepřímo, proti sobě. Tento nárůst je poté výraznější za DT. Jako příklad konfliktů, ve kterých oba

¹⁸⁸ Nelze však opomenout, že právě toto členství (vedle členství ve WHO) Rusku nabídl BO, přičemž v dlouhodobém měřítku kýžený důsledek nemělo.

státy stojí na jiné straně (jako Sýrie či Venezuela) lze uvést i postupné obnovování závodů ve zbrojení, souboj o vesmír nebo o Arktidu.

Lze konstatovat, že v rámci Wendtovy tabulky vícenásobné realizace mezinárodní kultury, se stav za BO a DT liší jen v nuancích. Byť můžeme vysledovat postupné zhoršování těchto vztahů, toto zhoršování nedosáhlo požadovaného tzv. *tipping point*, aby se vztahy mohly přelít do jiného definičního okénka. Pro pokračování NSV budou zásadní americké prezidentské volby 2020. Ruské prezidentské volby jsou plánovány až na rok 2024 a vzhledem k červencovým výsledkům ruského referenda, které potvrdilo změny ústavy se dá navíc předpokládat, že ve zmíněných volbách zvítězí opět Vladimir Putin. Z ruské strany se tak s výraznou politickou změnou nedá příliš počítat.

6 Závěr

Studená válka skončila nepopíratelným vítězstvím Spojených států amerických a západních ideálů. Spojené státy mají v současnosti největší schopnost globálně projektovat svou moc a ovlivňovat globální vládnutí. Ruská federace, pod vedením Putina, tento řád vyzývá a snaží se nastolit nový multipolární systém, ve kterém by Rusko mělo stabilní silnou pozici. Právě tyto revizionistické tendence lze nazvat novou studenou válkou, jejíž existenci tato práce potvrdila, stanovila její charakteristické znaky a následně popsala její projevy v politické praxi dvou amerických administrativ. Tento fenomén měl podobu postupného zhoršování vztahů, které vyústilo v ukrajinskou krizi. Předložená práce právě tento incident pokládá za počátek novo-studenoválečné konfliktní situace. Jedná se totiž o první událost mezi státy, kterou ze strany USA následovala politická reakce větší než verbální vyjádření nesouhlasu. Všem událostem této krizi předcházející se odezvy s podobným politickým dopadem nedostalo. Od roku 2014 je v mezinárodním prostředí možné pozorovat nárůst problematik, ve kterých proti sobě stojí USA a RF¹⁸⁹ a které tato práce definuje jako zástupné konflikty NSV. Ukrajinská krize je navíc součástí teorií všech zmiňovaných autorů¹⁹⁰, argument podporuje i obsah ruské vojenské doktríny z roku 2014 a potvrzují ho závěry obsahové analýzy výroků prezidentů USA.

NSV je v mnohých aspektech od SV velmi odlišná. Ruským cílem je přetvoření současného systému v multipolární s jedním z center v Rusku, cílem USA pak naopak zachovat si své současné postavení. Tyto neslučitelné geopolitické cíle obou aktérů doplněné o zcela odlišné ideologické zázemí a dlouholetou vzájemnou nevraživost jsou hlavními příčinami konfliktu. Jako SV i NSV je vedena formou nepřímých zástupných konfliktů. Jejich povaha se však

¹⁸⁹ Sýrie, Írán, Venezuela, evropská energetická situace, Turecko, Arktida atd.

¹⁹⁰ Včetně autorů mimo novo-studenoválečný mainstream vidící chybu spíše v USA nežli v Rusku, jako je například Stephen F. Cohen.

zásadně změnila a mimo jaderné zbraně a vojenské nástroje obecně zde figurují především ekonomické, diplomatické a kybernetické nástroje.

Byť by se z analýzy výroků mohlo zdát, že jsou vztahy za DT oproti BO na lepší cestě, realita v podobě oficiálních politik, strategií a reálných aktivit je zcela jiná. Soupeření se postupně rozrůstá na stále více zahraničněpolitických témat a roste jeho intenzita. Na reálných veřejných projevech, zejména Trumpových, však tato zhoršující se tendence není znát. Není to však zdaleka znakem toho, že by se situace zlepšovala, spíše je to důkazem snah o zastírací manévry ze strany současné administrativy. Obama Rusko nikdy nevnímal jako spojence, neustále však prosazoval spolupráci na tématech globálního rázu. Byť celým analyzovaným obdobím prostupovala zmiňovaná ukrajinská krize, od jejíhož počátku se Obamův postoj k Rusku obecně vyhranil, nikdy reálnými kroky nezašel tak daleko, jako Trump. Ten ve své NSS z roku 2017 otevřeně Rusko nazývá americkou primární hrozbou a varuje před návratem dlouhodobé strategické soutěže, významně připomínající SV. Trumpovy reálné výroky však vysílají zcela odlišné, skoro až přátelské signály, přičemž z mnohých konfliktů viní, spíše než Putina, americké demokraty v čele s Obamou a Clintonovou. Jak již však bylo zmíněno výše, je důležité přihlédnout ke skutečnosti, že analýze bylo podrobeno Obamovo druhé funkční období, ovšem Trumpovo první období, které je současně v podstatě volební kampaní pro volby nadcházející.¹⁹¹ Jejich výroky tak mohou být touto skutečností do jisté míry ovlivněny.

Dle mého názoru je zde zcela zásadní uvědomit si současné cíle ruské politiky a jejích hlavních představitelů. Rusko je hnáno rostoucím chtíčem po moci a vlivu. Nejde mu pouze o drobná vítězství a teritoriální zisky, přičemž to je hlavní důvod, proč se dodnes nevzdalo Ukrajině, přestože ho sankce na něj uvalené ekonomicky významně poškozují. Takový ústupek by mohl být vnímán jako známka slabosti jdoucí proti současnému putinovskému ideologickému zázemí.

¹⁹¹ Bidenovo přímé propojení s Trumpovým největším terčem kritiky, Barackem Obamou pak tyto předvolební tendence pouze rozněcuje.

Zdá se, že se Trump v cestě za lepšími vztahy snaží ponaučit z Obamových chyb. Ten neustále vyzdvihoval, v čem všem jsou USA úspěšnější, negativně komentoval ruské vnitropolitické záležitosti a byl hrdý na to, že USA jsou světovým leaderem a sjednotitelem států proti RF, která porušuje pravidla mezinárodního práva, které byly nastaveny právě Západem v čele s USA. Tyto kroky a názory narážejí na ruské snahy o znovuzískání mezinárodního statusu a vlivu. Obavy, že by s největší pravděpodobností v této rétorice pokračovala i Clintonová je právě možná důvodem, který RF přiměl k zasažení do amerických voleb ve prospěch jejího tehdejšího protivníka. Centrem debat je také to, zda se RF pouze snažila odvrátit volbu od Clintonové nehledě na to, kdo byl druhým kandidátem, či zda jim šlo cíleně o podporu Donalda Trumpa. O této záležitosti však lze pouze polemizovat.¹⁹²

Bez ohledu na výsledky amerických prezidentských voleb v roce 2020 Rusko zůstane sporným tématem americké politiky přinejmenším po několik příštích let. Ve volbách se proti sobě postaví Donald Trump a Joe Biden, u kterého se dá předpokládat vedení podobné politiky, jako tomu bylo u BO a jakákoliv zásadní změna ve vztazích s Ruskem je tak nepravděpodobná. Bude-li Trump v roce 2020 znovuzvolen a jednostranně se vydá na cestu k lepším americko-ruským vztahům, je pravděpodobné, že bude čelit silnému odporu Kongresu. Po volbách 2020 se tedy současný trend může více umocnit, a pojem NSV se bude pravděpodobně používat pro označení vztahů těchto zemí stále častěji. Pokud ke změně nedojde či pokud půjde o změnu pozitivní, období, které potencionálně mohlo být první fází nového konfliktu, bude v této souvislosti zapomenuto a události spojované s ukrajinskou krizí a jejími dozvuky budou jen etapou krátkodobého ochlazení vztahů. Spojené státy budou v příštích letech pravděpodobně hrát méně aktivní a vlivnou roli v globálních záležitostech,

¹⁹² Co je však už dnes jisté je skutečnost, že hackerské útoky na demokraty v roce 2016, které Clintonovou ve volbách poškodily nařídil sám Putin. Uvádí to zpráva jednoho z výborů Senátu, který se tématem ruského vměšování do amerických voleb zabýval více než tři roky. Podle ní operaci, která vyvrcholila v předání informací skupině *WikiLeaks*, schválil Putin osobně (ČTK 2020).

ale do jaké míry, bude částečně záležet na tom, kdo bude prezidentem. Administrativy se budou soustředit spíše na domácí hospodářské a sociální problematiku, přičemž tyto tendence se ještě o to více umocnily v souvislosti s koronavirovou krizí.

Právě krize způsobená pandemickou situací bude mít na NSV s největší pravděpodobností velký vliv. To jednak v souvislosti s jejími dopady na celosvětovou ekonomickou situaci, tak také to, jak z této situace vzejde ČLR, která, jak se v současnosti zdá, byla schopná překonat dopady karanténních opatření a je na cestě k ekonomickému rozvoji. Celá situace navíc směřuje k prohlubování sporu mezi USA a Čínou a sbližováním ČLR a Ruska. Velkou současnou obavou je, jak se zachová Ruská federace. Obavy ze zformování bloku těchto států a společného postupu vůči USA, potažmo západu však, dle mého názoru, nejsou na místě. Oba tyto státy, byť se současným systémem nesouhlasí a považují ho za pro své zájmy nevýhodný, se na jeho alternativě neshodují. Ztotožňují se však s výchozími body teorií Zbigněva Brzezinského ohledně dlouhodobé neudržitelnosti globální dominance Spojených států a nevyhnutelnému směřování k multipolárnímu uspořádání.

Je možné, že vzájemný rusko-americký anti-sentiment došel tak daleko, že tyto státy nebudou už nikdy schopné být plnohodnotnými spojenci, kteří by vzájemně podporovali svá rozhodnutí. Dodnes je ve vztazích těchto států patrná dichotomie Východ versus Západ. Trumpova i Putinova politika jako by signalizovala návrat k historickým hodnotám států v podobě kampaňového sloganu amerického prezidenta *Make America Great Again* a ruským snahám o obnovení impéria a velmocenského statusu z dob minulých. Je otázkou, zda tyto kroky přispívají k návratu k historickému soupeření. Například Timothy Snyder ve své knize *Cesta k nesvobodě* argumentuje tím, že po SV se západní ideály nerozšířily globálně a vývoj se stáčí zpět k historii. Ve své teorii rozlišuje dva směry *politics of eternity*, tedy politika věčnosti a *politics of inevitability*, tedy politika nevyhnutelnosti. Do souvislosti s Ruskem poté dává politiku věčnosti, přičemž tvrdí, že politika je především o minulosti a cyklicky se opakujících

stejných hrozbách. Evropa a USA jsou řízeny politikou nevyhnutelnosti, tedy principem tvrdícím, že tím, jak je mezinárodní systém nastaven, nejsme schopni ovlivnit jeho vývoj, který nás vždy sám dovede ke zdárnému konci (Snyder 2018). Kombinace těchto dvou přístupů v rusko-amerických vztazích v podstatě směřuje k znovuvypuknutí konfliktu mezi těmito dvěma rozdílnými aktéry, přičemž tomuto procesu nelze zabránit.

7 Seznam použité literatury a pramenů

Aljazeera (2019). *Iran begins constructing second nuclear reactor at Bushehr plant* (<https://www.aljazeera.com/news/2019/11/191110133645713.html>, 16. 1. 2020).

Andrew Mumford (2013). Proxy Warfare and the Future of Conflict. *The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies Journal* 158 (2), s. 40-46.

Anishchuk, Alexei (2014). Russia, China ink framework deal on second major gas supply deal. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/us-china-russia-gas-idUSKCN0IT0GL20141110>, 27. 3. 2020).

Anton, Michael (2019). The Trump Doctrine. An insider explains the president's foreign policy. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2019/04/20/the-trump-doctrine-big-think-america-first-nationalism/>, 19. 1. 2020).

Bader, Jeffrey A. (2020). Avoiding a new Cold War between the US and China. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/08/17/avoiding-a-new-cold-war-between-the-us-and-china/>, 21. 8. 2020).

Barnes, Julian E. (2019). NATO Considers Missile Defense Upgrade, Risking Further Tensions With Russia. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2019/07/05/world/europe/nato-nuclear-missile-defenses-russia.html>, 17. 1. 2020).

Barnes, Julian E. (2020). Russia Continues Interfering in Election to Try to Help Trump, U.S. Intelligence Says. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2020/08/07/us/politics/russia-china-trump-biden-election-interference.html>, 25.8. 2020).

- Barša, Pavel – Císař, Ondřej (2008). *Anarchie a řád ve světové politice* (Praha: Portál).
- BBC (2010). *Spies swapped by US and Russia at Vienna airport* (<https://www.bbc.com/news/10564994#:~:text=Washington%20has%20announced%20the%20successful,agents%20for%20a%20foreign%20country>, 15. 8. 2020).
- BBC (2011). *Russian election: Biggest protests since fall of USSR* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-16122524>, 12. 1. 2020).
- BBC (2016). *Alexander Litvinenko: Profile of murdered Russian spy* (<https://www.bbc.com/news/uk-19647226>, 16. 1. 2020).
- BBC (2018a). *Russia: The 'cloud' over the Trump White House* (<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38966846>, 12. 1. 2020).
- BBC (2018b). *Russian spy poisoning: What we know so far* (<https://www.bbc.com/news/uk-43315636>, 21. 1. 2020).
- BBC (2019). *Syria profile – Timeline* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703995>, 19. 1. 2020).
- BBC (2020a). *Alexei Navalny: Trump refuses to condemn Russia over poisoning* (<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-54039710>, 9. 9. 2020).
- BBC (2020b). *Coronavirus: Putin says vaccine has been approved for use* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-53735718>, 25. 8. 2020).
- Blackwill, Robert D. – Sestanovich, Stephen (2018). *Conflict in Ukraine. Global Conflict Tracker* (<https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, 18. 1. 2020).

Bogost, Ian (2017). Obama Was Too Good at Social Media. *The Atlantic* (<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/01/did-america-need-a-social-media-president/512405/>, 25. 1. 2020).

Borger (2020). *US-Russia nuclear envoys make guarded comments as talks begin in Vienna* (<https://www.theguardian.com/world/2020/jun/21/us-russia-nuclear-disarmament-talks-to-begin-but-no-sign-of-china-joining-in>, 18. 8. 2020).

Borger, Julian – Wintour, Patrick (2013). Russia calls on Syria to hand over chemical weapons. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2013/sep/09/russia-syria-hand-over-chemical-weapons>, 18. 1. 2020).

Borger, Julian (2014). Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>, 18. 1. 2020).

Borger, Julian (2020). Trump orders fleet of icebreakers and new bases in push for polar resources. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/us-news/2020/jun/09/trump-icebreakers-bases-arctic-antarctic-polar>, 20. 8. 2020).

Browne, Ryan (2020). US again accuses Russia of sending arms and mercenaries to Libya. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/07/24/politics/us-russia-libya-arms-allegations/index.html>, 26. 8. 2020).

Bump, Philip (2019). Trump killed the presidential weekly address, and no one noticed. *Washington Post* ([washingtonpost.com/politics/2019/07/12/trump-killed-presidential-weekly-address-no-one-noticed/](https://www.washingtonpost.com/politics/2019/07/12/trump-killed-presidential-weekly-address-no-one-noticed/), 27. 2. 2020).

Bunning, Dominic (2020). There is plenty of life yet in the US dollar. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/a06115f3-c98d-4619-8c73-26e08e64a203>, 20. 8. 2020).

Cambridge Dictionary (nedatováno). *Cold War* (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cold-war>, 7. 1. 2020).

Carafano, James Jay (2015). Obama's 'lead from behind' strategy has US in full retreat. *The Heritage Foundation* (<https://www.heritage.org/global-politics/commentary/obamas-lead-behind-strategy-has-us-full-retreat>, 12. 1. 2020).

CFR (2019). *Trump's Foreign Policy Moments* (<https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments>, 19. 1. 2020).

Cillizza, Chris (2020). How coronavirus will decide the 2020 race. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/09/07/politics/us-election-2020-week-ahead/index.html>, 8. 9. 2020).

Cohen, Eliot A. (2019). America's Long Goodbye: The Real Crisis of the Trump Era. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/long-term-disaster-trump-foreign-policy>, 19. 1. 2020).

Cohen, Stephen F. (2018a). Russiagate or Intelgate? *The Nation* (<https://www.thenation.com/article/russiagate-or-intelgate/>, 14. 1. 2020).

Cohen, Stephen F. (2018b). New Cold War Dangers. *The Nation* (<https://www.thenation.com/article/new-cold-war-dangers/>, 14. 1. 2020).

Cohen, Stephen F. (2019). *War with Russia? From Putin & Ukraine to Trump & Russiagate* (New York: Hot Books Publisher).

Cohen, Zachary – McGee, Luke – Marquardt, Alex (2020). UK, US and Canada allege Russian cyberattacks on Covid-19 research centers. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/07/16/politics/russia-cyberattack-covid-vaccine-research/index.html>, 7. 9. 2020).

Collins, Kaitlan (2018). Exclusive: White House stops announcing calls with foreign leaders. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2018/07/24/politics/foreign-leaders-call-white-house/index.html>, 27. 2. 2020).

Crilly, Rob (2019). Trump kills the White House press briefing, 50 years after it was born. *Washington Examiner* (<https://www.washingtonexaminer.com/news/the-white-house-briefing-has-been-dead-for-six-months>, 19. 2. 2020).

Cumbo, Benjamin F. – Kaplan, Robert (2015). Russian Motives: An Essay Exploring Russia's Approach to Crimea and Eastern Ukraine. *Center for a New American Security* (https://s3.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNAS_Report-Russian-Motives_Final_070815.pdf?mtime=20160906081916, 17. 1. 2020).

Czech Trade (2020a). Konec pandemie v USA je zatím v nedohlednu. *Business Info* (<https://www.businessinfo.cz/clanky/usa-koronavirus/>, 15. 9. 2020).

Czech Trade (2020b). V Rusku se situace s covid-19 zlepšuje i v regionech. Bude ekonomické zotavení rychlejší? *Business Info* (<https://www.businessinfo.cz/clanky/rusko-koronavirus/#zacatek>, 5. 9. 2020).

ČT24 (2014). *Krym vyhlásil samostatnost. Bylo ale referendum v pořádku?* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1043306-krym-vyhlasil-samostatnost-bylo-ale-referendum-v-poradku>, 19. 1. 2020).

ČT24 (2015). *Írán uzavřel s mocnostmi dohodu o svém jaderném programu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1560686-iran-uzavrel-s-mocnostmi-dohodu-o-svem-jadernem-programu>, 16. 1. 2020).

ČT24 (2018). *Trump rozjíždí nové „hvězdné války“.* *Narídil vytvořit vesmírné vojenské velitelství* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2684057-trump-rozjizdi-nove-hvezdne-valky-naridil-vytvorit-vesmirne-vojenske-velitelstvi>, 16. 8. 2020).

ČT24 (2019a). *NATO a Moskva podle ruského diplomata úplně přerušily spolupráci* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2788613-nato-a-moskva-podle-ruskeho-diplomata-uplne-prerusily-spolupraci>, 7. 1. 2020).

ČT24 (2019b). *Stovky nových základen a jaderné ledoborce. Rusko posiluje vliv v arktické oblasti* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2782616-stovky-novych-zakladen-a-jaderne-ledoborce-rusko-posiluje-vliv-v-arkticke-oblasti>, 24. 1. 2020).

ČT24 (2020a). *Americké tajné služby se bojí vměšování do prezidentských voleb. Ze strany Ruska, Číny a Íránu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3157287-americke-tajne-sluzby-se-boji-vmesovani-do-prezidentskych-voleb-ze-strany-ruska-ciny-a>, 10. 9. 2020)

ČT24 (2020b). *Kartel OPEC a jeho spojenci se dohodli, že od srpna budou těžit více ropy* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3141314-kartel-opec-a-jeho-spojenci-se-dohodli-ze-od-srpna-budou-tezit-vice-ropy>, 21. 8. 2020).

ČT24 (2020c). *MMF dál zhoršil výhled ekonomiky, čeká propad o 4,9 procenta* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3126746-mmf-dal-zhorsil-vyhled-ekonomiky-ceka-propad-o-49-procenta>, 7. 9. 2020).

ČT24 (2020d). *Rusko se nabízí jako prostředník ve sporu Kypru a Turecka. Země se prou o těžbu ve Středomoří* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3178968-rusko-se-nabizi-jako-prostrednik-ve-sporu-kypru-a-turecka-zeme-se-prou-o-tezbu-ve>, 9. 9. 2020).

ČT24 (2020e). *USA odstupují od dohody o otevřeném nebi. V pátek mimořádně zasednou velvyslanci států NATO* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3102419-spojene-staty-odstupuji-od-dohody-umoznujici-kontrolni-prelety>, 17. 8. 2020).

ČT24 (2020f). *Ve Vídni startují nová americko-ruská jednání o odzbrojování. USA chtějí, aby se připojila i Čína* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3150147-ve-vidni-startuji-nova-americko-ruska-jednani-o-odzbrojovani-usa-chteji-aby-se>, 19. 8. 2020).

ČT24 (2020g). *Vycházejí tři knihy o dění v Bílém domě. O Trumpovi píšou bývalí podřízení i exagent FBI* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3179388-trump-pohledem-byvalych-podrizenych-a-exagenta-fbi-vychazeji-tri-knihy-o-deni-v-bilem>, 9. 9. 2020).

ČT24 (2020h). *Změny ruské ústavy přijaly obě komory parlamentu, Putin je blíž dalšímu mandátu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3061180-zmeny-ruske-ustavy-prijaly-obe-komory-parlamentu-putin-je-bliz-dalsimu-mandatu>, 28. 8. 2020).

ČTK (2020). *Výbor Senátu USA: Útoky na demokraty v roce 2016 nařídil Putin* (<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vybor-senatu-usa-utoky-na-demokraty-v-roce-2016-naridil-putin/1923142>, 20. 8. 2020).

Day, Matthew (2009). Russia 'simulates' nuclear attack on Poland. *The Telegraph* (<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/6480227/Russia-simulates-nuclear-attack-on-Poland.html>, 13. 1. 2020).

Dias, Duarte (2020). How coronavirus could drive the US and China into a new cold war. *The Telegraph* (<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/04/09/watch-coronavirus-could-drive-us-china-new-cold-war/>, 1. 9. 2020).

Dilanian, Ken (2015). Russia expanding cyber arsenal, US assessment says. *The Boston Globe* (<https://www.bostonglobe.com/news/nation/2015/02/27/cyber-threats-expanding-new-intelligence-assessment-says/C6HbnYTXosMPoxD5obgQfP/story.html?hootPostID=0beef9e583d06e0a8b55104dd0f67924>, 23. 1. 2020).

DNI (2020). *Statement by NCSC Director William Evanina: Election Threat Update for the American Public* (<https://www.dni.gov/index.php/newsroom/press-releases/item/2139-statement-by-ncsc-director-william-evanina-election-threat-update-for-the-american-public>, 8. 9. 2020).

DoD (2018). *Summary of the 2018 National Defense Strategy* (<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, 12. 1. 2020).

Dunlop, John B. (2004). Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics. *TEC* (<https://tec.fsi.stanford.edu/docs/aleksandr-dugins-foundations-geopolitics>, 10. 9. 2020).

Dwyer, Colin (2020). Russia's Government Resigns As Putin Moves To Change The Constitution. *NPR* (https://www.npr.org/2020/01/15/796583763/russias-government-resigns-as-putin-moves-to-change-the-constitution?t_=1599663699515, 20. 8. 2020).

Eberstadt, Nicholas (2011). The Dying Bear: Russia's Demographic Disaster. *Foreign Affairs* (https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2011-11-01/dying-bear?fa_anthology=1122086, 7. 1. 2020).

Eichler, Jan (2014). *Od Hirošimy po Bělehrad: válka a mír v druhé polovině 20. století* (Praha: Karolinum).

Elder, Miriam (2011). Vladimir Putin accuses Hillary Clinton of encouraging Russian protests. *The Guardian*. (<https://www.theguardian.com/world/2011/dec/08/vladimir-putin-hillary-clinton-russia#maincontent>, 12. 1. 2020).

Engle, Eric (2015). A New Cold War? Cold Peace. Russia, Ukraine, and NATO. *SSRN Electronic Journal* (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2419414, 9. 1. 2020), s. 97-174.

EP (2011). *Council position on Russian and Belarusian exercises Zapad-2009 and Ladoga-2009* (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2009-5027+0+DOC+XML+V0//EN&language=ET>, 13. 1. 2020).

EPRS (2018). *US-Russia relations. Reaching the point of no return?* ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI\(2018\)628230_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI(2018)628230_EN.pdf), 12. 1. 2020) s. 1-12.

Feffer, John (2018). The New, New Cold War. *FPIF* (<https://fpif.org/new-new-cold-war/>, 9. 1. 2020).

Ferguson, Niall (2019). The New Cold War? It's With China, and It Has Already Begun. *The New York Times* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-08-12/sources-chinese-conduct>, 16. 1. 2020).

Fish, Steven M. (2017). The Kremlin Emboldened: What Is Putinism? *Journal of Democracy* 28 (4), s. 61-75.

Foy, Henry – Munshi, Neil (2019). Putin seeks friends and influence at first Russia-Africa summit. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/f20dbcc2-f17b-11e9-ad1e-4367d8281195>, 24. 1. 2020).

Foy, Henry – Seddon, Max (2020). Russia cuts rates to fresh low as Covid-19 impact drags on economy. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/e5e832b1-5a3e-407e-be75-3cdde2f9bffe>, 12. 9. 2020).

FP Analytics (2017). Foreign Policy in the Trump Administration. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/wp-content/uploads/2019/05/foreignpolicy-trump-administration-2019.pdf>, 19. 1. 2020).

Freedman, Lawrence (2018). Putin's new Cold War. *New Statesman* (<https://www.newstatesman.com/politics/uk/2018/03/putin-s-new-cold-war>, 9. 1. 2020).

Friedman, Thomas L. (1998). Foreign Affairs; Now a Word From X. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/1998/05/02/opinion/foreign-affairs-now-a-word-from-x.html>, 9. 1. 1998).

Gaddis, John Lewis (2006). *Studená válka* (Praha: Slovart).

GFP (2020). 2019 Military Strength Ranking (<https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, 25. 1. 2020).

Gladstone, Rick (2020). How the Cold War Between China and U.S. Is Intensifying. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2020/07/22/world/asia/us-china-cold-war.html>, 20. 8. 2020).

Glassermack, Susan B. (2017). Trump, Putin and the New Cold War. *Politico* (<https://www.politico.com/magazine/story/2017/12/22/donald-trump-vladimir-putin-cold-war-216157>, 11. 1. 2020).

Goldberg, Jeffrey (2016). The Obama Doctrine. *The Atlantic* (<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>, 16. 1. 2020).

Goldenberg, Ilan (2015). U.S. Strategy After the Iran Deal: Seizing Opportunities and Managing Risks. *Center for a New American Security* (https://s3.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNAS_Iran_Deal_061015.pdf?mtime=20160906081321, 17. 1. 2020).

Gurganus, Julia – Rumer, Eugene (2019). Russia's Global Ambitions in Perspective. *Carnegie* (<https://carnegieendowment.org/2019/02/20/russia-s-global-ambitions-in-perspective-pub-78067>, 20. 1. 2020).

Hájek, Martin (2014). *Čtenář a stroj* (Praha: SLON).

Haltiwanger, John (2020). How the Trump administration got into a showdown with Iran that could lead to war. *Business Insider* (<https://www.businessinsider.com/timeline-of-how-trump-administration-got-into-a-showdown-with-iran-2019-5>, 20. 1. 2020).

Hansler, Jennyfer – Browne, Ryan (2020). Major US diplomatic push to counter Russia may be in jeopardy amid Belarus unrest. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/08/12/politics/us-belarus-relations/index.html>, 20. 8. 2020).

Herbst, John E. – Marczak, Jason (2019). Russia's intervention in Venezuela: What's at stake? *Atlantic Council* (<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/russias-intervention-in-venezuela-whats-at-stake/>, 21. 1. 2020).

Herszenhorn, David M. – Gordnon, Miechal R. (2013). U.S. Cancels Part of Missile Defense That Russia Opposed. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2013/03/17/world/europe/with-eye-on-north-korea-us-cancels-missile-defense-russia-opposed.html>, 14. 1. 2020).

Hille, Katrin – Manson, Katrina – Foy, Henry – Shepherd, Christian (2020). US urged to exploit cracks in Russia-China relationship. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/b59bd581-a9f8-4415-9be6-4dff722e87a9>, 23. 8. 2020).

Chappell, Bill (2020). Trump Administration Confirms U.S. Is Leaving Open Skies Surveillance Treaty. *NPR* (<https://www.npr.org/2020/05/21/860476172/trump-administration-confirms-u-s-is-leaving-open-skies-surveillance-treaty>, 17. 8. 2020).

Ioffe, Julia (2016). Why Putin hates Hillary. *Politico* (<https://www.politico.com/story/2016/07/clinton-putin-226153>, 12. 1. 2020).

Jagello 2000 (2015). *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy* (http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF, 7. 1. 2020), s. 7-11.

Janda, Jakub (2019). *Začíná nová studená válka. Mezi Čínou a západními demokraciemi* (<https://www.forum24.cz/zacina-nova-studena-valka-mezii-cinou-a-zapadnimi-demokraciemi/>, 16. 1. 2020).

Jelen, Libor (2013). Rusko – Obr na hliněných nohou. *Geografické rozhledy* 23 (2), s. 10-11.

Kalinin, Kirill (2018). Russian Elites and Dugin's Neo-Eurasianism: Empirical Analysis of 2012 and 2016. *SSRN Electronic Journal* (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3160401, 11. 1. 2020).

Kaplan, Robert D. (2019). A New Cold War Has Begun. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2019/01/07/a-new-cold-war-has-begun/>, 16. 1. 2020).

Kasparov, Garry (2020). Russian democracy is a farce. Putin wants the same fate for America. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/07/05/opinions/russian-democracy-is-a-farce-kasparov/index.html>, 28. 8. 2020).

Kejlová, Tamara (2019). Zachránce Libye, nebo válečný zločinec? Generál Haftar rozdělil Západ, jde o ropu i uprchlíky. *ČT24* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2866544-zachrance-libye-nebo-valecny-zlocinec-general-haftar-rozdelil-zapad-jde-o-ropu-i>, 27. 8. 2020).

Kessler, Glenn (2011). The origins of 'leading from behind'. *The Washington Post* (https://www.washingtonpost.com/blogs/fact-checker/post/the-origins-of-leading-from-behind/2011/10/27/gIQAPkPcMM_blog.html, 14. 1. 2020).

Khan, Haider A. (2020). The oil and coronavirus crises may hasten US geopolitical decline. *Aljazeera* (<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/oil-coronavirus-pandemic-complexities-geopolitics-200610084759897.html>, 21. 8. 2020).

Kimball, Daryl – Reif, Kingston (2019). *U.S.-Russian Nuclear Arms Control Agreements at a Glance* (<https://www.armscontrol.org/factsheets/USRussiaNuclearAgreements>, 17. 1. 2020).

Kimball, Daryl (2020). The Open Skies Treaty at a Glance. *Arms Control Association* (<https://www.armscontrol.org/factsheets/openskies>, 17. 8. 2020).

Klare, Michael T. (2018). This Is Not Your Mother's New Cold War. *The Nation* (<https://www.thenation.com/article/this-is-not-your-mothers-cold-war/>, 16. 1. 2020).

Kočí, Adam – Baar, Vladimír (2018). Vývoj vztahů Ruské federace a USA v regionu Arktidy. Spolupráce či nová studená válka? *Acta Geographica Universitatis Comenianae* 62 (1), s. 3-24.

Kristensen, Hans M. – Korda, Marr (2019a). *Russian nuclear forces, 2019* (<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00963402.2019.1580891?needAccess=true>, 25. 1. 2020).

Kristensen, Hans M. – Korda, Marr (2019b). *United States nuclear forces, 2019* (<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00963402.2019.1606503?needAccess=true>, 25. 1. 2020).

Kuperman, Alan J. (2015). Obama's Libya Debacle. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/2019-02-18/obamas-libya-debacle>, 27. 8. 2020).

Lee, Matthew – Lederman, Josh (2018). Here's why the US let dozens of Russian spies operate in the US for decades. *Business Insider* (<https://www.businessinsider.com/russian-diplomats-expelled-spies-2018-3>, 23. 1. 2020).

Lídl, Václav (2015). Nová vojenská doktrína Ruska: na pokraji studené války? *AMO* (<http://www.amo.cz/nova-vojenska-doktrina-ruska-na-pokraji-studene-valky/>, 7. 1. 2020).

Lima, Cristiano (2019). 'Nightmarish': Lawmakers brace for swarm of 2020 deepfakes. *Politico* (<https://www.politico.com/story/2019/06/13/facebook-deep-fakes-2020-1527268>, 25. 1. 2020).

Lister, Tim (2019). Turkey bought Russian S-400 missiles designed to down NATO planes. For the US, that's a problem. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2019/07/13/europe/turkey-russia-missiles-nato-analysis-intl/index.html>, 18. 1. 2020).

Lo, Bobo (2020). Global Order in the Shadow of the Coronavirus: China, Russia and the West. *Lowy Institute* (https://www.lowyinstitute.org/publications/global-order-shadow-coronavirus-china-russia-and-west#_ftn9, 8. 9. 2020).

Lucas, Edward (2008). *Nová studená válka* (Praha: Mladá fronta).

Lucas, Edward (2019). Changes in technology, politics, and business are all transforming espionage. Intelligence agencies must adapt—or risk irrelevance. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2019/04/27/the-spycraft-revolution-espionage-technology/>, 23. 1. 2020).

MacKinnon, Mark (2007). *The New Cold War: Revolutions, Rigged Elections, and Pipeline Politics in the Former Soviet Union* (Toronto: Random House Canada).

Maňák, Vratislav (2014). Eurasianismus. Ideologie, která má ovládat dnešní Kreml. *ČT24* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1042674-eurasianismus-ideologie-ktera-ma-ovladat-dnesni-kreml>, 27. 8. 2020).

Marshall, Andrew (1994). Russia warns Nato of a 'Cold Peace'. *The Independent* (<https://www.independent.co.uk/news/russia-warns-nato-of-a-cold-peace-1386966.html>, 9. 1. 2020).

Matlock, Jack (nedatováno). *This is not a new cold war* (<https://perspectives.carnegie.org/us-russia/new-cold-war/>, 16. 1. 2020).

McCarthy, Tom (2020). Trump impeachment: president acquitted on both articles. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/us-news/2020/feb/05/donald-trump-acquitted-senate-impeachment-trial>, 21. 9. 2020).

McFaul, Michael (2007). Russia: Rebuilding the Iron curtain. *Committee on Foreign Affairs, House of Representatives* (<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-110hrg35430/pdf/CHRG-110hrg35430.pdf>, 17. 1. 2020), s. 10-24.

McFaul, Michael (2014). *From Cold War to Hot Peace* (Harcourt: Houghton Mifflin).

McKew, Molly K. (2017). The Gerasimov Doctrine. *Politico* (<https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538>, 23. 1. 2020).

Mueller, Robert S. (2019). *Report On The Investigation Into Russian Interference In The 2016 Presidential Election* (<https://www.justice.gov/storage/report.pdf>, 20. 1. 2020).

Nagarajan, Shalini (2020). Goldman Sachs says global oil demand won't rebound to pre-coronavirus crisis levels until at least 2022. *Business Insider* (<https://markets.businessinsider.com/commodities/news/oil-demand-wont-recover-from-pandemic-until-2022-goldman-sachs-2020-7-1029365117#>, 18. 8. 2020).

NATO (2016). *NATO Ballistic Missile Defence* (https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160630_1607-factsheet-bmd-en.pdf, 17. 1. 2020).

NATO (nedatováno). *About NRC* (<https://www.nato.int/nrc-website/en/about/index.html>, 11. 1. 2020).

Negroponte, Diana Villiers (2018). *Russian Interests in Venezuela: A New Cold War?* (<https://www.americasquarterly.org/content/russian-interests-venezuela-new-cold-war>, 21. 1. 2020).

Nechepurenko, Ivan (2016). Russia Seeks to Reopen Military Bases in Vietnam and Cuba. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2016/10/08/world/europe/russia-seeks-to-reopen-military-bases-in-vietnam-and-cuba.html>, 11. 1. 2020).

Neuman, Scott (2019). As Relations With U.S. Sour, Xi Describes Putin As 'Best Friend' At Moscow Meeting. *NPR* (<https://www.npr.org/2019/06/06/730200317/as-relations-with-u-s-sour-xi-describes-putin-as-best-friend-at-moscow-meeting>, 19. 1. 2020).

NSC (2017). *President Donald J. Trump Announces a National Security Strategy to Advance America's Interests* (<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-announces-national-security-strategy-advance-americas-interests/>, 11. 1. 2020).

O'Hanlon, Michael E. – Zeigler, Sean (2019). No, we aren't on the brink of a new Cold War with Russia and China. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/07/13/no-we-arent-on-the-brink-of-a-new-cold-war-with-russia-and-china/>, 16. 1. 2020).

Oliphant, Roland – Millward, David (2017). Donald Trump and Vladimir Putin ready to hold summit following historic phone call. *The Telegraph* (<https://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/28/donald-trump-vladimir-putin-hold-historic-telephone-call/>, 12. 1. 2020).

Ordoñez, Franco (2020). Trump's Push For Lofty Nuclear Treaty Sparks Worry Over Current Deal. *NPR* (<https://www.npr.org/2020/01/01/792725906/trumps-push-for-lofty-nuclear-treaty-sparks-worry-over-current-deal>, 22. 1. 2020).

Orenstein, Mitchell (2015). Vladimir Putin: An Aspirant Metternich? *Foreign Policy Research Institute* (<https://www.fpri.org/article/2015/02/vladimir-putin-an-aspirant-metternich/>, 25. 8. 2020).

Owen, John (2018). No, we're not facing a new Cold War. *The Washington Post* (<https://www.washingtonpost.com/news/made-by-history/wp/2018/05/18/no-were-not-facing-a-new-cold-war/>, 16. 1. 2020).

Pifer, Steven (2019). Why care about Ukraine and the Budapest Memorandum. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/12/05/why-care-about-ukraine-and-the-budapest-memorandum/>, 18. 1. 2020).

Polyakova, Alina – Letsas, Filippas (2019). On the record: The U.S. administration's actions on Russia. *Brookings* (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/09/25/on-the-record-the-u-s-administrations-actions-on-russia/>, 23. 3. 2020).

Polyakova, Alina (2019). Are U.S. and Russia in a new Cold War? *Brookings* (<https://www.brookings.edu/opinions/are-u-s-and-russia-in-a-new-cold-war/>, 11. 1. 2020).

Putin (2007). Putin's Prepared Remarks at 43rd Munich Conference on Security Policy. *The Washington Post* (<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/12/AR2007021200555.html>, 25. 7. 2019).

Pynnöniemi, Katri (2019). Surkov and the three pillars of Putinism. *The Aleksanteri Institute* (<https://www.helsinki.fi/en/news/society-economy/surkov-and-the-three-pillars-of-putinism>, 9. 1. 2020).

Reuters (2020). *Turkish, Russian officials nearing deal on Libya ceasefire, political process – minister* (<https://uk.reuters.com/article/uk-libya-security-turkey-russia-idUKKBN2673FR>, 16. 9. 2020).

Roberts, Geoffrey (2019). War with Russia? by Stephen Cohen review: A stern warning. *The Irish Times* (<https://www.irishtimes.com/culture/books/war-with-russia-by-stephen-cohen-review-a-stern-warning-1.3738513>, 17. 1. 2020).

Rondeaux, Candace (2020). How Putin benefits from rising tensions between the US and Iran. *Business Insider* (<https://www.businessinsider.com/how-putin-benefits-from-tensions-between-the-us-and-iran-2020-1>, 20. 1. 2020).

Russel, Martin – Pichon, Eric (2019). *Russia in Africa. A new arena for geopolitical competition* ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642283/EPRS_BRI\(2019\)642283_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642283/EPRS_BRI(2019)642283_EN.pdf), 24. 1. 2020).

Sanchez, Ray (2018). Putin boasts military might with animation of Florida nuke strike. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2018/03/01/europe/putin-nuclear-missile-video-florida/index.html>, 11. 1. 2020).

Sempa, Francis P. (2020). Forget About a 'New' Cold War. The Old One Never Ended. *The Diplomat* (<https://thediplomat.com/2020/05/forget-about-a-new-cold-war-the-old-one-never-ended/>, 21. 8. 2020).

Shea, Neil (2019). A thawing Arctic is heating up a new Cold War. *National Geographic* (<https://www.nationalgeographic.com/adventure/2019/08/how-climate-change-is-setting-the-stage-for-the-new-arctic-cold-war-feature/>, 23. 1. 2020).

Sheetz, Michael (2020). Trump wants more countries to join US policy approach to space resources, lunar mining. *CNBC* (<https://www.cNBC.com/2020/04/06/trump-executive-order-on-us-space-resources-and-mining-policy.html>, 18. 8. 2020).

Shuya, Mason (2019). Russian Influence in Latin America. *Journal of Strategic Security* 12 (2), s. 17-41.

Schaefer, Brett D. (2018). President Trump at the UN: An Unapologetic Defense of "Principled Realism". *The Heritage Foundation* (<https://www.heritage.org/global-politics/commentary/president-trump-the-un-unapologetic-defense-principled-realism>, 20. 1. 2020).

Schröderová, Simona (2019). *Obchodní spory mezi Čínou a USA by mohly vyústit v novou studenou válku, varuje Kissinger* (<https://zahranicni.ihned.cz/c1-66689040-obchodni-spory-mezi-cinou-a-usa-by-mohly-vyustit-v-novou-studenou-valku-varuje-kissinger>, 16. 1. 2020).

Schwartz, Paul N. (2015). What the Iran Deal Means for Russia. *Center for Strategic and International Studies* (https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/150603_Schwartz_IranDealRussian_Web.pdf, 17. 1. 2020).

Sinovets, Polina – Renz, Bettina (2015). Russia's 2014 Military Doctrine and beyond: threat perceptions, capabilities and ambitions. *NATO Defense College: Research Division* (<http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=830>, 16. 1. 2020).

SIPRI (2019a). *Military expenditure by country, in constant (2017) US\$ m., 1988-2018* (<https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932018%20in%20constant%20%282017%29%20USD%20%28pdf%29.pdf>, 24. 1. 2020).

SIPRI (2019b). *Modernization of world nuclear forces continues despite overall decrease in number of warheads: New SIPRI Yearbook out now* (<https://www.sipri.org/media/press-release/2019/modernization-world-nuclear-forces-continues-despite-overall-decrease-number-warheads-new-sipri>, 22. 1. 2020).

Snyder, Timothy (2019). Vladimir Putin's politics of eternity. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/news/2018/mar/16/vladimir-putin-russia-politics-of-eternity-timothy-snyder>, 28. 3. 2020).

Sprunt, Barbara (2020). Trump, Unveiling Space Force Flag, Touts What He Calls New 'Super-Duper Missile'. *NPR* (<https://www.npr.org/2020/05/15/857092718/trump-unveiling-space-force-flag-touts-what-he-calls-new-super-duper-missile>, 18. 8. 2020).

Stent, Angela (2016). Putin's Power Play in Syria. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-12-14/putins-power-play-syria>, 18. 1. 2020).

Stephens, Philip (2020). Russia cannot afford another 15 years at war with the west. *Financial Times* (<https://www.ft.com/content/4a35af89-16a9-412f-acbf-63d94d0c6bc4>, 7. 9. 2020).

Taeasova, Darya – Smith-Spark, Laura (2018). Moscow expels diplomats from 23 more nations as Skripal case fallout widens. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2018/03/30/europe/russia-diplomats-retaliation-intl/index.html>, 21. 1. 2020).

Tétrault-Farber, Gabrielle – Ostroukh, Andrey (2019). UPDATE 2-Russian economic growth picks up in October due to strategic spending. *Reuters* (<https://www.reuters.com/article/russia-economy-gdp/update-2-russian-economic-growth-picks-up-in-october-due-to-strategic-spending-idUSL8N2802GD>, 29. 1. 2020).

Thayer, Bradley A. (2010). The Continued Relevance of Realism in the Age of Obama: Plus Ça Change, Plus C'est La Même Chose. *American Foreign Policy Interests* (<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10803920903542725>, 17. 1. 2020).

The Economist (2019). *China v America – A new kind of cold war* (<https://www.economist.com/leaders/2019/05/16/a-new-kind-of-cold-war>, 16. 1. 2020).

The US Department of Justice (2019). *Special Counsel's Office* (<https://www.justice.gov/sco>, 20. 1. 2020).

The Wall Street Journal (2019). *The Trump Doctrine. With this President, the diplomacy is always personal* (<https://www.wsj.com/articles/the-trump-doctrine-11561932751>, 19. 1. 2020).

The Washington Post (2019). *The key to avoiding a new cold war with China* (<https://www.washingtonpost.com/outlook/2019/07/10/key-avoiding-new-cold-war-with-china/>, 16. 1. 2020).

The White House (2017). *National Security Strategy of USA 2017* (<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 7. 1. 2020).

The White House (2019). *Remarks by President Trump at the Presidential Social Media Summit* (<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-presidential-social-media-summit/>, 25. 1. 2020).

The World Bank (2019). *Russia Economic Report no. 42* (<https://www.worldbank.org/en/country/russia/publication/rer>, 29. 1. 2020).

Trenin, Dimitrij (2018). The New Cold War Is Boiling Over in Syria. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2018/04/14/the-new-cold-war-is-boiling-over-in-syria/>, 17. 1. 2020).

Trump, Donald J. (2016). Trump on Foreign Policy. *The National Interest* (<https://nationalinterest.org/feature/trump-foreign-policy-15960>, 19. 1. 2020).

Twiplomacy (2018). *Twiplomacy Study 2018* (<https://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2018/>, 20. 2. 2020).

U.S. Department of Treasury (2019). *Major foreign holders of treasury securities* (<https://ticdata.treasury.gov/Publish/mfh.txt>, 16. 1. 2020).

Walt, Stephen M. (2018). I Knew the Cold War. This Is No Cold War. *Foreign Policy* (<https://foreignpolicy.com/2018/03/12/i-knew-the-cold-war-this-is-no-cold-war/>, 16. 1. 2020).

Ward, Alex (2020). The end of arms control as we know it. *Vox* (<https://www.vox.com/world/21131449/trump-putin-nuclear-usa-russia-arms-control-new-start>, 10. 9. 2020).

Washington Post (2019). *The key to avoiding a new cold war with China* (<https://www.washingtonpost.com/outlook/2019/07/10/key-avoiding-new-cold-war-with-china/>, 16. 1. 2020).

Wendt, Alexander (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2), s. 391-421.

Wendt, Alexander (1999). *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press).

Wertheim, Stephen (2019). Is It Too Late to Stop a New Cold War With China? *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2019/06/08/opinion/sunday/trump-china-cold-war.html>, 16. 1. 2020).

Westad, Odd Arne (2018). Has a New Cold War Really Begun? Why the Term Shouldn't Apply to Today's Great-Power Tensions. *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-03-27/has-new-cold-war-really-begun>, 16. 1. 2020).

Westad, Odd Arne (2019). The Sources of Chinese Conduct. Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War? *Foreign Affairs* (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-08-12/sources-chinese-conduct>, 16. 1. 2020).

Westcott, Ben (2020). There's talk of a new Cold War. But China is not the Soviet Union. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/01/02/asia/us-china-cold-war-intl-hnk/index.html>, 16. 1. 2020).

Wines, Michael (2001). Russia Closing 2 Major Posts For Snooping, One in Cuba. *The New York Times*. 18. 10. 2001 (<https://www.nytimes.com/2001/10/18/world/russia-closing-2-major-posts-for-snooping-one-in-cuba.html>, 11. 1. 2020).

Wintour, Patrick (2020). US v China: is this the start of a new cold war? *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/world/2020/jun/22/us-v-china-is-this-the-start-of-a-new-cold-war>, 20. 8. 2020).

Wolf, Zachary B. (2020). Russia claims a win in the vaccine race. But would you take a vaccine from Vladimir Putin? *CNN* (<https://edition.cnn.com/2020/08/11/politics/what-matters-putin-vaccine-race/index.html>, 22. 8. 2020).

World Bank (2020). *Russian Economy Faces Deep Recession Amid Global Pandemic and Oil Crisis, Says New World Bank Report* (<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/07/06/russian-economy-faces-deep-recession-amid-global-pandemic-and-oil-crisis-says-new-world-bank-report>, 12. 9. 2020).

8 Resumé

This thesis focuses on the New Cold War phenomenon. The aim of this work is to confirm or refute existence of a conflict in the current international system described as NCW. The analyzed period corresponds to Barack Obama's second term and Donald Trump's current term as presidents.

First part of this thesis explains the concept of NCW, analyzing its origin, suspected alternatives, and points of critique. By comparing the characteristics of CW with NCW and focusing on the criticism, this work concluded that we are indeed in a period that could be called NCW. Present day brings either the beginning phase of NCW, which will escalate into a conflict that resembles the original conflict more or will de-escalate and the concept of NCW will be forgotten. This research leads to belief that this conflict started in 2014 due to previous escalation of tension. The year 2014 is significant mainly because the previous incidents, which were characterized by the West as aggressive and violent, did not receive a political response. In addition, from this year one can observe an increase in Russian arms spending, increased efforts to spread influence in other regions of the world, a growing volume of cooperation with China and more frequent clashes between the two countries (in Syria, Iran, Venezuela etc.). In addition, the Gerasim Doctrine was created in 2013, which summarizes the main principles of the New Cold War and this argument is also supported by the content of the Russian military doctrine released in 2014.

The NCW is a struggle between the status quo and revisionist powers. The international system has changed dramatically since Cold War and so has the nature of conflicts and tools used in them. This conflict is fought with diplomatic, economic, and cyber-security means, cyber security capacities being a leading characteristic of this phenomenon. This thesis analyzes main practical manifestations of this conflict during the presidencies mentioned above and shifts in tensions over the course of time. It also covers actual executive steps taken towards Russia during Obama and Trump administration.

The final part is a combination of quantitative and qualitative content analysis focused on public speeches and remarks made by both presidents. The statements of both presidents show an aversion towards Russia, but both statesmen are also open to the possibility of cooperation on important foreign policy issues.

Issues of sensitive matter concerning Russia in most cases were met with a neutral position from President Trump, whereas President Obama was more inclined to frequently disagree. It could be understood as something like reset policy 2.0, a successor to Obama's failed reset policy. This approach is closely linked to Trump's policy of principled realism, in which he rejects the role of American leadership in the world and rejects American excessive involvement in conflicts outside of its territory. These principles are much more compatible with Russian objectives that prove to be direct opposite of Obama's. However, Trump's official strategies and steps he has taken are much more aggressive than Obama's ever were. In conclusion, we can say, that official documents and deeds show a gradual deterioration of relations between these countries, while the statements of the analyzed presidents do not indicate this fact at all. The results of this work are presented on Wendt's table of multiple realizations of international culture.